

NORGES BANK

1977 / 3

ARKIVEKSEMPLAR

Penger og Kreditt

NORGES BANKS
BIBLIOTEK

Norges Banks bibliotek

010068VPR

1875

1876

Penger og Kreditt
Nr. 3/juni 1977/årg. 5

Norges Bank

NORGES BANKS
BIBLIOTEK

I N N H O L D

- 171 I dette nummer
- 173 Konjunkturoversikt – konjunkturindikatorer
- 184 Kredittoversikt
- 190 Valutaoversikt
- 195 Valutakontroll
v/Per Steina
- 203 Nye pengesedler – hvorfor og hvordan
v/Gulbrand Heyerdahl-Jensen
- 207 Distriktsbankenes likviditet og utlån
v/Bjørn Rogstad
- 214 Avdelingsjubiléer i Norges Bank
v/Håkon Sannes
- 220 Norges Bank – omorganisering ved hovedsetet
- 223 Gjeldende kredittbestemmelser
- 227 Tabeller

Penger og Kreditt utgis hvert kvartal
av Norges Bank, Oslo

Redaktør: Hermod Skånland
Redaksjonssekretær: Liv Kielland, Utretnings- og informasjonsavdelingen
Redaksjonsutvalg: Knut Andreassen, Valutaavdelingen
Martinus Halsen, Kredittpolitisk avdeling
Erik Chr. Kolderup, Administrasjonsavdelingen
Håkon Sannes, Utretnings- og informasjonsavdelingen, og
Oddvar Trones, Ekspedisjons- og regnskapsavdelingen

Redaksjonens adresse:
Norges Bank, Utretnings- og informasjonsavdelingen
Boks 336, Sentrum, Oslo 1
Telex: 11369 nbank n

De synspunkter som fremkommer i denne
publikasjon, representerer artikkelforfatterens
egen oppfatning og kan ikke tas som uttrykk
for direksjonens standpunkt til de
forskjellige spørsmål

Ettertrykk med kildeangivelse er tillatt

Sats og trykk: Norges Banks Seddeltrykkeri
Design: Anisdahl/Christensen

I dette nummer

Vi bringer denne gang en artikkel om valutakontroll, skrevet av *Per Steina*. Han redegjør for det første for den valuta-kontroll som utøves i dag, for det tekniske og administrative system, som kan være forskjellig alt etter hvilket område valuta-transaksjonene gjelder – varer, tjenester, kapital osv.

Forfatteren kommer dernest med en vurdering av kontrollsystemet slik det virker i praksis. Ifølge *Steina* er et kontroll-apparat blant annet avhengig av effektive sanksjoner for å kunne fungere godt. Det gjelder ikke minst innen området økonomisk kriminalitet, hvor det ofte fore-ligger overtredelse på flere forvaltnings-områder samtidig, både toll, skatt og valuta. Her er det nødvendig med nær kontakt og samarbeid mellom påtale-myndighet og forvaltningsorgan både når det gjelder etterforskning og straffe-utmåling.

Pengesedler viser nytt ansikt relativt ofte. Det er nødvendig, fordi nyere metoder for reproduksjon og kopiering stadig gjør det lettere å lage gode forfalskninger. Nytt og mer rasjonelt produksjonsutstyr er en annen grunn til at det kan være ønskelig med nye seddelutgaver. Slikt utstyr kan kreve endret design og format, og det kan gi bedre muligheter for avansert sikrings-teknikk.

Gulbrand Heyerdahl-Jensen skriver i dette nummer om behovet for nye seddel-utgaver, og han viser hvordan mange og kryssende hensyn kommer inn og må veies mot hverandre ved utforming og produksjon av nye sedler.

På grunn av den sterke utlånsveksten har myndighetene funnet å måtte stramme til likviditeten i banksystemet. Dette har ført til en rekke klager. Noen av dem skriver seg fra distriktsbanker som mener at tilstramningene har rammet dem særlig hardt, og de ber derfor om selektiv støtte. *Bjørn Rogstad* har sett nærmere på distrikts-bankenes likviditet og utlån i en artikkel i dette nummer.

Seks av Norges Banks avdelinger runder milepæler i 1977. Det er 125 år siden Stavanger og Tromsø avdelinger ble opprettet, og 75 år siden banken opprettet avdelinger i Gjøvik, Larvik, Vardø og Ålesund. *Håkon Sannes* har benyttet anledningen til å se nærmere på forholdene omkring filialopprettelsene i Norges Bank. Banken har avdelinger i tyve andre byer enn Oslo, fra Kristiansand i sør til Vardø i nord.

Med virkning fra 1. september i år skjedde det en viss omorganisering ved hovedsetet. Det er gitt en kort omtale av omorganiseringen i dette nummer.

Den internasjonale konjunktursituasjon

Styrken i den nåværende oppgangskonjunktur er blitt svakere enn det en kunne vente på grunnlag av det normale konjunkturmonsteret i etterkrigstiden. For OECD-området er veksten i bruttonasjonalproduktet i inneværende år anslått til bare 4%. Hvis ikke politikken legges om i mer ekspansiv retning, antas det at veksten ikke vil tilta i første halvår 1978. Dette indikerer at arbeidsledigheten i OECD-landene i midten av 1978 fremdeles vil ligge på om lag 5%, eller 15 millioner mennesker.

Det var særlig frykten for et fornyet inflasjonspress og hensynet til betalingsbalansen som resulterte i en mer forsiktig etterspørselspolitikk på et tidlig stadium i oppgangskonjunkturen. De fleste større industriland med unntak av USA foretok en omlegging av den økonomiske politikken i mer restriktiv retning i midten av 1976. Omleggingen må ses på bakgrunn av den sterke økning i etterspørsel og produksjon i første halvdel av året, med en vekst i totalproduksjonen på hele 6,3% regnet på årsbasis. De kontraktive virkninger på aktivitetsnivået som tiltakene fikk, ble trolig undervurdert, samtidig som en overvurderte investeringslysten i næringslivet.

Ministerrådet i OECD vedtok i juni 1976 at medlemslandene skulle ta sikte på en vekst på 5–5½% fram til 1980 for å oppnå

en gradvis reduksjon i arbeidsledigheten, inflasjonstakten og underskuddet på betalingsbalansen. Med de utsikter en nå har fram til midten av 1978, vil utviklingen de to første årene av planen innebære at denne veksten ikke blir nådd. I siste "Economic Outlook" fra OECD blir det pekt på at en noe sterkere ekspansjon enn den som nå er anslått fram til halvårsskiftet 1978, vil være mulig uten å forverre inflasjonsutsiktene ytterligere. De konkrete anbefalinger settes imidlertid ikke høyere enn at en gjennomsnittlig vekst på 5% for OECD-området bør være målsettingen for 1978.

Selv om den gjennomsnittlige inflasjonstakt er redusert i løpet av de siste par år, antas prisene i OECD-landene å stige med 8¾% i 1977. I første halvår 1978 regner en med et ytterligere fall i stigningstakten til 7½% regnet på årsbasis. Til sammennligning kan imidlertid nevnes at den gjennomsnittlige økningen i konsumprisene i 10-årsperioden fram til 1973 var om lag 4½% pr. år.

Den kraftige oppgangen i OECD-landenes samlede driftsbalanseunderskudd som fant sted i 1976, fortsatte også i begynnelsen av inneværende år. I seks-månedersperioden fram til mars utgjorde underskuddet samlet 40–45 milliarder dollar regnet på årsbasis. En venter nå en gradvis reduksjon i underskuddet fram til midten av 1978. For inneværende år regner en med

et samlet underskudd på 30 milliarder dollar og for første halvår 1978 25 milliarder dollar regnet på årsbasis (se teksttabellen).

Utenrikshandelen i OECD-landene antas bare å vise en volumvekst på 6–7% fram til midten av 1978. Dette skyldes særlig den svake utviklingen i handelen mellom medlemslandene. OECD's oljeimport ventes å holde seg på det nåværende nivå, mens eksporten til OPEC-landene fortsatt vil ekspandere (med om lag 11% på årsbasis). OPEC-landenes samlede overskudd vil imidlertid utgjøre over 40 milliarder dollar i 1977, med en svak reduksjon i første halvår 1978.

Den svake utviklingen i OECD-landenes etterspørsel vil også resultere i en mindre vekst i importen fra de ikke-oljeproduserende utviklingsland. Derimot kan det ventes at OECD's eksport til disse landene vil vise en sterkere volummessig økning som følge av oppgangen i utviklingslandenes eksportinntekter i fjor. De ikke-oljeproduserende utviklingsland vil i 1977 trolig ha et underskudd på vel 20 milliarder dollar, med en ytterligere forverring i første halvår neste år. Det er antatt at landene som gruppe vil være i stand til å finansiere disse underskudd, men de fattigste av dem vil fremdeles ha store gjeldsproblemer.

Fordelingen av OECD-områdets under-

Driftsregnskap (Milliarder dollar)

	1975	1976	1977	1. halvår 1978 ¹⁾
				Prognose
USA	11,7	-0,6	-14	-13
Japan	-0,7	3,7	7	4½
Frankrike	-0,1	-6,1	-4¼	-3¼
Vest-Tyskland	3,8	3,0	2½	2½
Italia	-0,6	-2,8	-1	1
Storbritannia	-3,7	-2,7	0	2½
Belgia-Luxembourg	0,3	-0,4	-¼	½
Nederland	1,6	2,3	2	2½
Sveits	2,6	3,5	3¼	..
Østerrike	-0,3	-1,5	-2	..
Sverige	-1,6	-2,4	-2¼	..
Danmark	-0,5	-1,9	-1½	..
Finland	-2,2	-1,1	-¼	..
Norge	-2,4	-3,7	-4	..
Øvrige OECD-land	-14½	-15½	-15	..
OECD-området i alt	-6½	-26½	-30	-25
OPEC-landene	34	42	41	37
Ikke-oljeproduserende utviklingsland	-33	-23	-22	-29

1) Regnet på årsbasis

Kilde: OECD, Economic Outlook, July 1977.

skudd på de enkelte medlemsland synes delvis å ville utvikle seg i en ønsket retning i tiden fremover. Særlig viktig i denne forbindelse er at USA vil komme over i en betydelig underskuddsposisjon i inneværende år. Selv om dette for en stor del skyldes økt oljeimport, reflekterer underskuddet også den mer ekspansive politikk som nå føres i USA. Det er videre positivt at Italia og Storbritannia, som tidligere har hatt store driftsunderskudd, kan ventes å komme i overskuddsposisjon i begynnelsen av 1978. De mindre OECD-land vil imidlertid fremdeles ha store underskudd på driftsbalansen, og flere av dem kan få alvorlige finansieringsproblemer. Japan, Vest-Tyskland, Nederland og Sveits vil fortsatt ha betydelige overskudd på sin driftsbalanse. Det er gjentatte ganger blitt fremhevet at det er nødvendig at land med stor handlefrihet i sin økonomi, både med hensyn til prisutvikling og betalingsbalanse, i større grad stimulerer den innenlandske etterspørsel hvis aktiviteten i OECD-området skal nå målsettingen fra Ministerrådsmøtet i juni 1976.

For medlemslandene i Europa venter OECD en vekst på bare 2¼% i 1977. Utviklingen i Vest-Tyskland er særlig viktig for de øvrige av disse landenes økonomi. På toppmøtet i London i mai gav de tyske myndigheter uttrykk for at målsettingen var en vekst i bruttonasjonalproduktet på 5% i 1977. OECD's anslag er fremdeles bare 4%, og også nasjonale anslag viser en nedjustering i forhold til målsettingen. De tyske myndigheter synes imidlertid å være meget forsiktige med å sette i verk tiltak for å stimulere den innenlandske etterspørselen. OECD har særlig understreket behovet for å stimulere investeringene i

tysk økonomi. I siste "Economic Outlook" blir det imidlertid pekt på at kapasitetsutnyttningen i industrien ved utgangen av første halvår 1978 trolig vil ligge lavere enn den gjennomsnittlige for årene 1960–76. Kapasitetsutnyttningen vil således bare i begrenset utstrekning kunne stimulere til økte investeringer. I tillegg er utviklingen i det private konsum svak i Vest-Tyskland. Mens bidraget til veksten i bruttuttonasjonalproduktet er anslått til 2½ prosentpoeng for 1977, antas denne å falle til 1¼ prosentpoeng i første halvår 1978. Uten en langt mer ekspansiv økonomisk politikk i Vest-Tyskland er det derfor vanskelig å se hvordan en kan finne en løsning på de økonomiske problemer i Vest-Europa.

Konjunktursituasjonen i Norge

Helhetsbildet. De indikatorer som Norges Bank legger til grunn for vurdering av konjunktursituasjonen, tyder på at den jevne oppgang som har funnet sted siden midten av 1975, i hvert fall foreløpig har flatet seg ut. Spredningsindeksen er etter foreløpige tall for annet kvartal 1977 noe lavere enn 50 for første gang siden annet kvartal 1975. Dette innebærer at antall indikatorer som gikk ned fra foregående kvartal, var noe større enn de serier som viste oppgang. Stramhetsindikatoren gikk også ned i annet kvartal etter en kontinuerlig oppgang fra fjerde kvartal 1975. Videre har industriproduksjonen i første halvår stagnert sammenlignet med annet halvår i fjor, og veksttakten fram til juli var negativ for første gang siden begynnelsen av 1976. Som ved forrige konjunkturoversikt er imidlertid bildet fremdeles ikke entydig,

idet særlig viktige ledende indikatorer som ordretilgang og byggeaktivitet viste en økning fra første til annet kvartal i år.

Hovedårsaken til denne svake utviklingen er de dårlige avsetningsmulighetene for norske eksportprodukter. Konjunkturoppgangen i de industrialiserte land er blitt svakere enn ventet, spesielt hos våre viktigste handelspartnere. Ifølge anslag utarbeidet av OECD vil imidlertid markedsveksten for norsk eksport tilta i løpet av 1977. En viss forsterkning av utenlandsetterspørselen rettet mot norske varer er således sannsynlig under forutsetning av at norske produkter er konkurransedyktige. Sett på bakgrunn av de betydelige lagre av produkter for salg, vil det likevel ta noen tid før en kan vente noen merkbare virkninger på produksjonen. Den høye sysselsettingen i forhold til produksjonen kan gjøre det vanskelig å reversere de tendenser mot et mindre stramt arbeidsmarked som en har registrert de siste måneder.

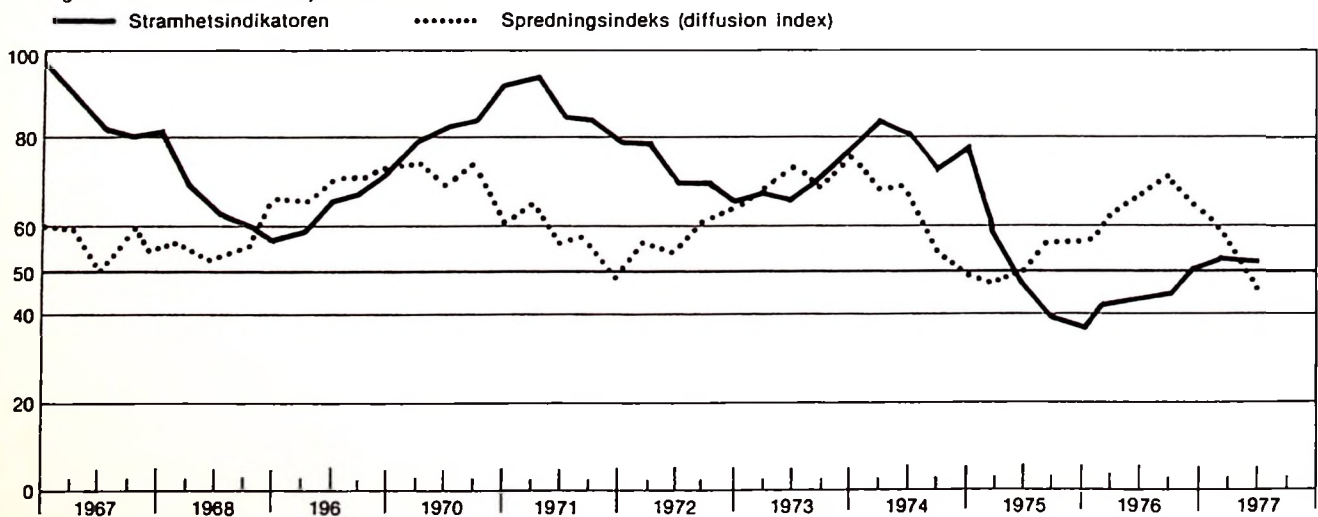
Den innenlandske etterspørsel synes fort-

satt å ville holde seg oppe i tiden fremover. Særlig investeringssetterspørselen synes å være sterk. Imidlertid retter mye av den innenlandske etterspørselen seg mot utlandet, også når det gjelder investeringsvarer (til andre sektorer enn olje og skip). Prisstigningen er fremdeles sterk, men stigningstakten har de siste måneder vært relativt konstant.

Svekkelsen i konjunkturutviklingen har funnet sted samtidig som det offentlige har satt inn meget store beløp for å holde oppe produksjon og sysselsetting. Sammen med de stigende underskudd i utenriksøkonomien tyder denne utvikling på at en ytterligere stimulering av innenlandsk etterspørsel vil få relativt sterkere virkning på det innenlandske pris- og kostnadsnivå enn på aktivitetsnivået.

Lager. Lagerbeholdningene i industri og engroshandel ligger fortsatt på et høyt nivå og har i løpet av første halvår endret seg

Fig. 1. Sammenfattende konjunkturindikatorer

lite. Den økning som rundt årsskiftet fant sted i eksportvarelagrene, synes å ha stanset opp, mens lagrene av norskproduserte varer for innenlandsk forbruk er blitt noe redusert. Importvarelagrene har i første halvår vist en noe stigende tendens, som synes å skyldes økt lagerhold av ferdigvarer. I annet kvartal fant det sted en ytterligere økning i industriens lagre av egne produkter. Ifølge Statistisk Sentralbyrås konjunkturbarometer hadde 16% av bedriftene en høyere lagerbeholdning av egne produkter i annet kvartal enn ventet ett kvartal tidligere. Det viste seg også nok en gang nødvendig å fornye de aller fleste av Norges Banks lån på særvilkår til banker som finansierer ekstraordinære lageropplegg i industrien. I alt er det nå bevilget 360 mill. kroner for en ny tre-månedersperiode fram til utgangen av september. Ved utgangen av annet kvartal mente 32% av bedriftene som er med i konjunkturbarometer-undersøkelsen, at lagrene var for store. Imidlertid ventet et flertall av bedriftene en lagerreduksjon i tredje kvartal.

Ordre. En omlegging av Statistisk Sentralbyrås ordrestatistikk gjør det vanskelig å tolke utviklingen i annet kvartal. Tallene indikerer økt ordretilgang for metall- og verkstedsproduksjonen. Utviklingen fra første kvartal med en økning i eksportordrene synes å ha fortsatt i annet kvartal. Denne oppgangen skyldes imidlertid for en stor del at verdien av to boreplattformer, som skal klargjøres i Norge og senere igjen eksporteres, er inkludert i statistikken. Ordretilgangen til produksjon av kjemiske råvarer økte også etter en reduksjon i begynnelsen av året. Tallene indikerer videre at verdien av den samlede ordre-

Fig. 2. Lager, industri og engroshandel, volum

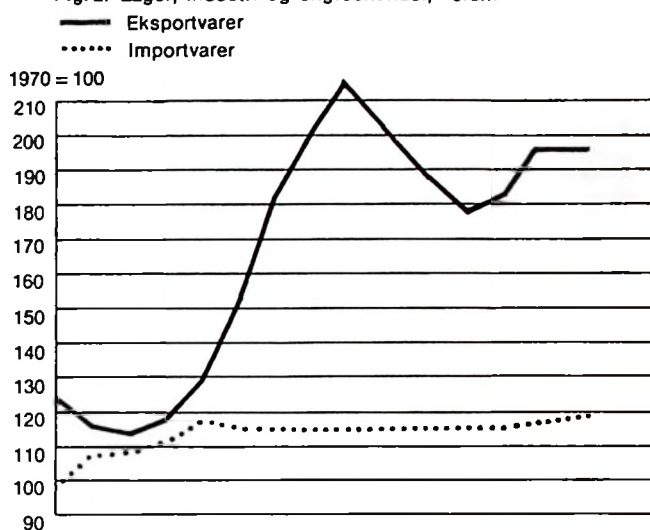
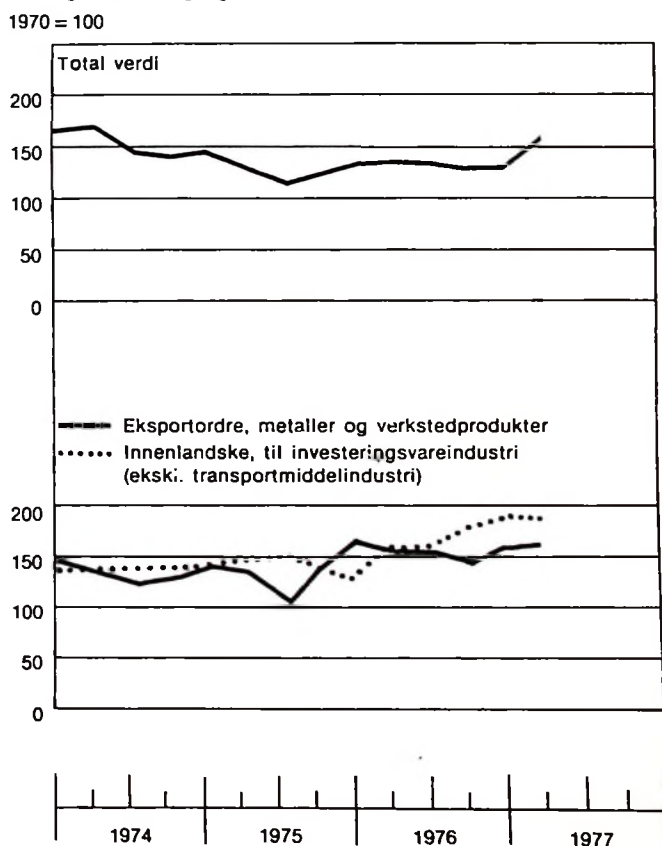

Fig. 3. Ordretilgang

beholdning for de industrigrener statistikkene dekker, fortsatt viser en viss oppgang. Ordreserven for metall- og verkstedsproduksjonen gikk noe ned og ligger nå på et meget lavt nivå. Ifølge konjunkturbarometeret venter et flertall av bedriftene en nedgang i samlet ordrebeholdning i tredje kvartal, samtidig som nær halvparten mente beholdningen ved utgangen av annet kvartal var for liten i forhold til produksjonen.

Konsumetterpørselen. Utviklingen i detaljomsetningsvolumet har i de siste måneder vært meget ujevn, og veksttakten har i løpet av sommeren vært fallende. I første halvår i år lå detaljomsetningsvolumet likevel 5,5% over tilsvarende periode i fjor, mens økningen bare var 0,5% sammenlignet med annet halvår 1976. Disse tallene understreker den sterke vekst som fant sted mot slutten av fjoråret. I seks-månedersperioden fram til juli var volumøkningen kommet opp i 5,8% regnet på årsbasis. Dette tilsvarer den gjennomsnittlige vekst fra 1976 til 1977 en vil få dersom den sesongkorrigerte volumindeks for detaljomsetningen ikke skulle vise noen økning fra det nåværende nivå.

Investeringsetterpørselen. Byråets investeringstillinger for mai og august viste en sterk økning i industriens utførte investeringer i første halvår regnet i verdi. Oppgaver for antatte investeringer i annet halvår indikerer at denne utvikling vil fortsette. For hele 1977 peker tallene i retning av en klar volummessig vekst i industriinvesteringene. Mai-undersøkelsen viste således at bedriftene i bergverk og industri (utenom utvinning av råolje og naturgass)

Fig. 4. Detaljomsetningsvolumet

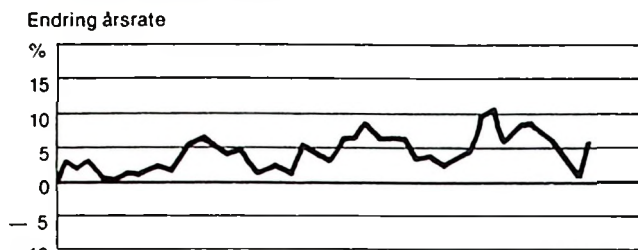

Fig. 5. Utførte investeringer i industrien, verdi

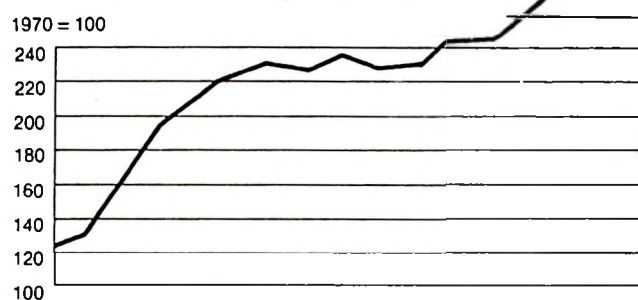
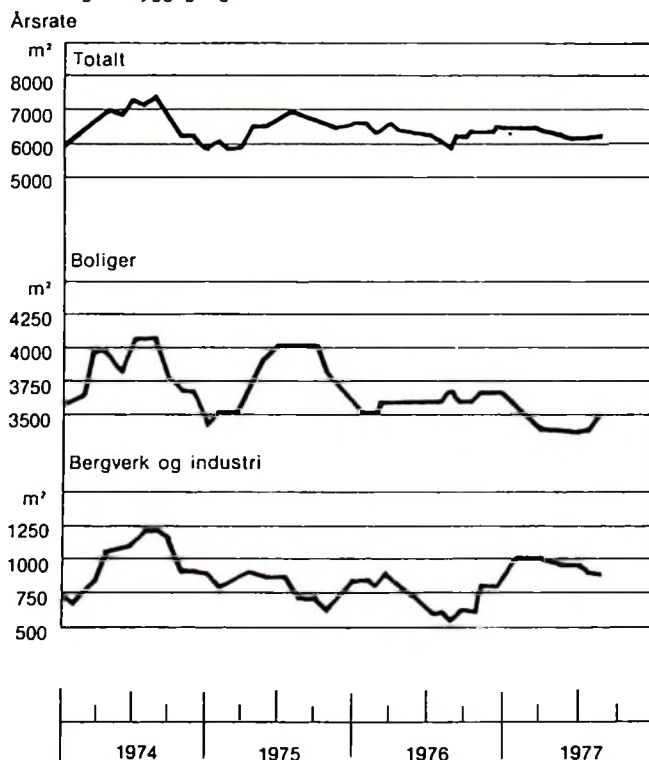

Fig. 6. Bygg igangsatt

planla en investeringsøkning på 19% i 1977 regnet i verdi, i forhold til tilsvarende planer for 1976. De tilsvarende tall etter undersøkelsen i februar var 7%. Undersøkelsen i august viser ingen endring i industriens planlagte samlede investeringer fra mai-tellingen. Sammenlignet med investeringsplanene for 1976 på samme tidspunkt i fjor, viser august-tellingen fortsatt en verdimesig økning på 19%. De planlagte investeringer for 1978 viser videre en nedgang på 6% sammenlignet med tilsvarende planer for 1977. Dette skyldes særlig at de store petrokjemiske anlegg i Bamble nærmer seg avslutning. Holdes produksjonen av kjemiske råvarer også utenfor, vil således investeringene gå opp med 14%.

Byggeaktiviteten har endret seg lite de siste måneder. Totalt igangsatt areal har etter nedgangen i begynnelsen av året vist en stabil utvikling. Igangsettingstallene for bergverk og industri har vist en avtakende tendens. Derimot indikerer de siste tallene en økning i igangsettingstallene for boligbygging, som hittil i år har utviklet seg svakt. I seks-månedersperioden fram til juli økte således boliger under arbeid med 2% regnet på årsbasis, og dette er den første positive vekstrate som er registrert siden utgangen av 1975. Samlet areal under arbeid er i oppgang, og sammenlignet med tilsvarende periode i fjor er økningen hittil i år 4½% sesongkorrigert.

Eksportetterspørselen. Etterspørselen etter norske eksportprodukter har hittil i år utviklet seg meget svakt. Industriproduksjonen i våre viktigste markedsland har siden midten av 1976 vist en jevnt fallende stigningstakt. I seks-månedersperioden fram til mai utgjorde økningen bare 1% regnet på

Fig. 7. Vareeksport, uten skip og råolje

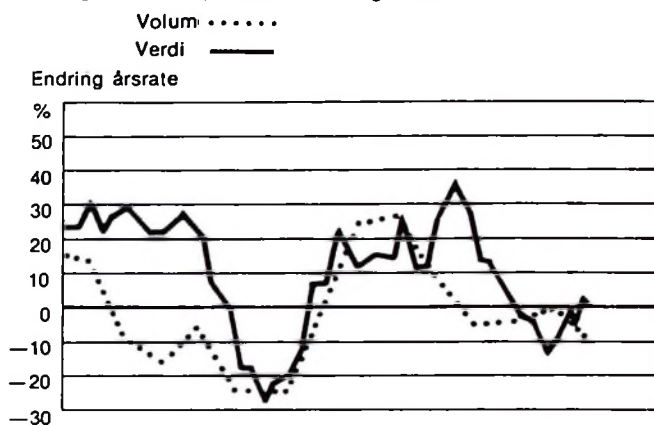

Fig. 8. Utviklingen i norske eksportmarkeder (målt ved industriproduksjonen)

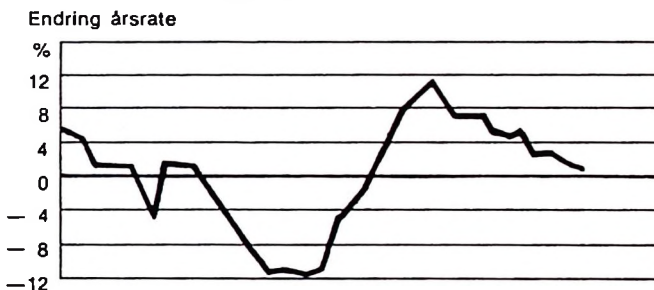
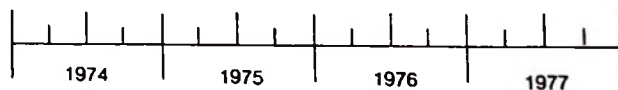
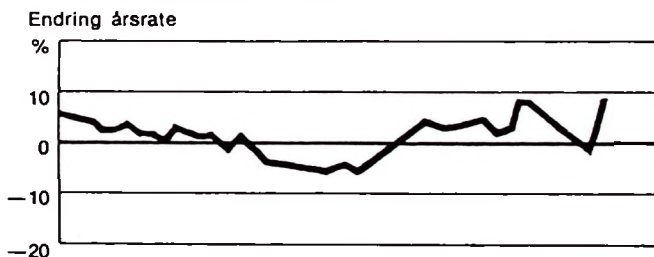

Fig. 9. Industriproduksjon, total

årsbasis. Markedsveksten for norsk eksport er av OECD anslått til 4% i 1977. Imidlertid regnes det med en tiltakende vekst over året. Regnet på årsbasis er markedsveksten i første halvår anslått til 2% og i annet halvår til 4½%, med en fortsatt stigning til 5½% i første halvår 1978. Verdien av vareeksporten (uten skip, olje og plattformer) har hittil i år stort sett vist en fallende tendens, og i løpet av første halvår viste eksportvolumet en nedgang på 2% sammenlignet med foregående halvår. Verdien av oljeeksporten i annet kvartal i år ble som følge av Bravo-ulykken noe lavere enn i tilsvarende kvartal i fjor. I løpet av første halvår har eksportinntekten fra oljen økt med 6% sammenlignet med samme periode i 1976.

Produksjonsutviklingen. Veksten i industriproduksjonen har siden januar vært i klar nedgang. I løpet av første halvår lå den sesongkorrigerte industriproduksjon på samme nivå som i annet halvår i fjor. Regnet på årsbasis har industriproduksjonen i seks-månedersperioden fram til juli falt med hele 9%. Hvis den sesongkorrigerte indeks skulle holde seg på det nåværende nivå for resten av året, vil nedgangen fra 1976 til 1977 bli på vel 4%. Denne svake utvikling gjør seg gjeldende i alle hovedgrupper av produksjonsanvendelsen. Nedgangen har vært størst for produksjon for eksport (uten råolje), mens konsumvareproduksjonen har vist minst reduksjon.

Importutviklingen. Veksten i importverdien (uten skip og plattformer m.v.) har vist en noe ujevn utvikling den senere tid, men økningstakten er fremdeles høy. I seks-månedersperioden fram til juli var

Fig. 10. Industriproduksjon etter anvendelse
Endring årsrate

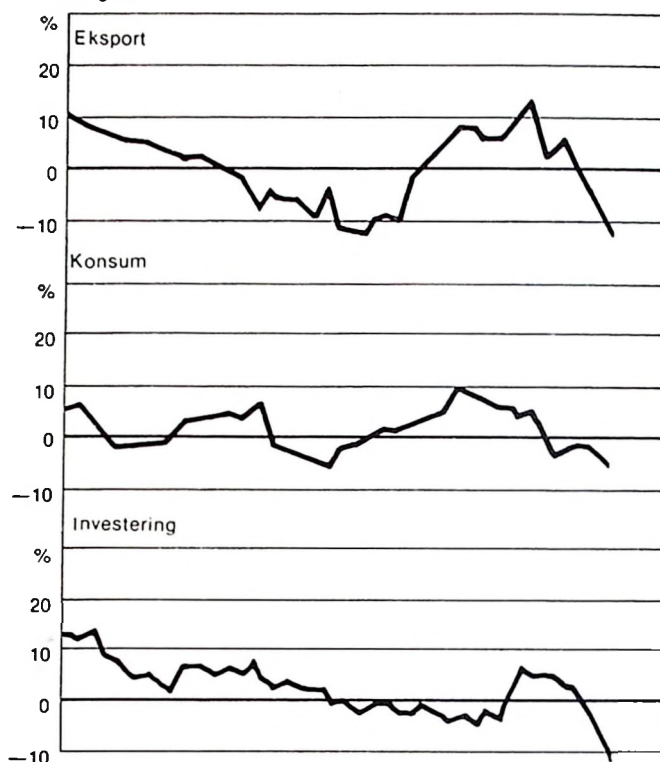
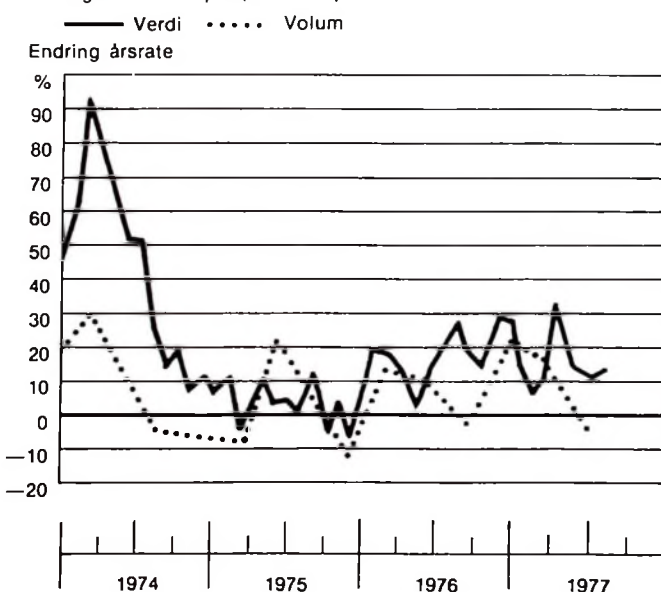

Fig. 11. Vareimport, uten skip

økningen således 14% regnet på årsbasis. Prisstigningen på importvarer var imidlertid meget sterk i begynnelsen av året. Importvolumet lå i første halvår 3% høyere enn i annet halvår ifølge sesongkorrigererte tall. I dette tidsrommet økte særlig importverdien av investeringsvarer (uten skip og plattform), men også importen av konsumvarer er fremdeles i oppgang. Verdien av importert vareinnsats har imidlertid vist en nedgang i første halvår.

Underskuddet på varebalansen (inklusive råolje) viser fortsatt økning. I seks-månedersperioden fram til juli utgjorde underskuddet 22 milliarder kroner regnet på årsbasis.

Arbeidsmarkedet. Tilstramningen på arbeidsmarkedet som fant sted i slutten av fjoråret og i begynnelsen av inneværende år, har ikke fortsatt de siste måneder. I juli var prosenten av registrerte arbeidsledige (sesongkorrigert, tre måneders gjennomsnitt) kommet opp i 1,2%, mens arbeidsledighetsprosenten i årets fire første måneder lå på 0,9%. Antallet registrerte arbeidsløse for de siste måneder er sterkt influert av de permitteringer som har funnet sted ved en del større bedrifter. Tallet kan også være påvirket av at ungdom i større grad enn tidligere lar seg registrere for å bli omfattet av myndighetenes sysselsettings-tiltak. Sett på bakgrunn av den svake produksjonsutviklingen må forholdene på arbeidsmarkedet sies å være tilfredsstillende selv om en fortsatt må regne med permisjoner og innskrenkninger i en del utsatte bedrifter i tiden fremover.

Pris- og kostnadsutviklingen. Etter en økende veksttakt tidligere i år har konsum-

Fig. 12. Varesaldo, uten skip

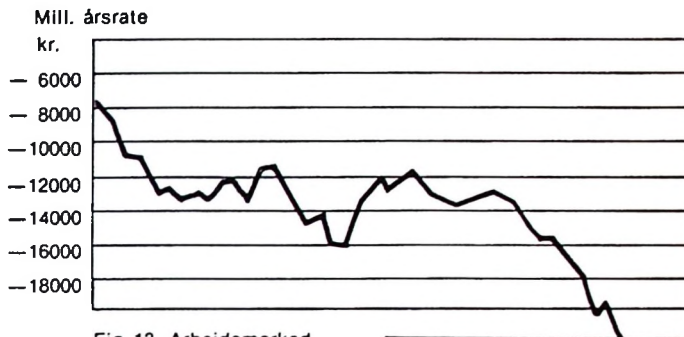
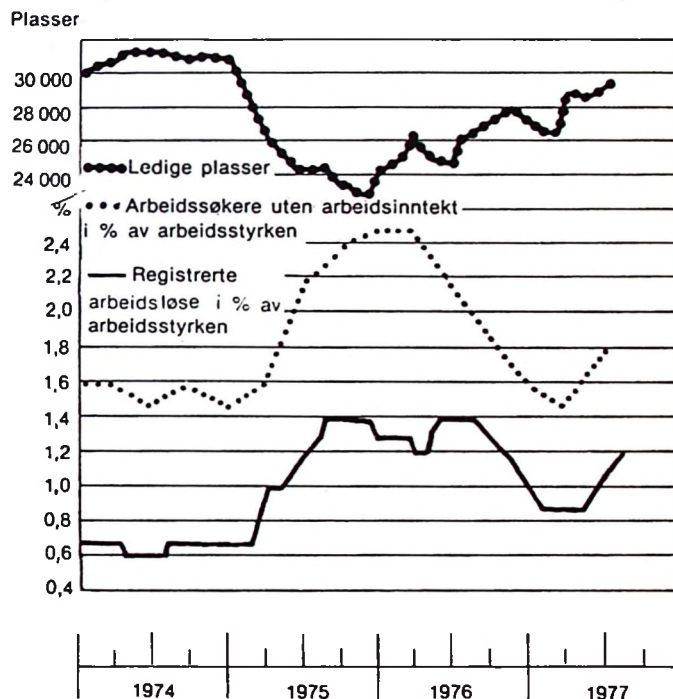

Fig. 13. Arbeidsmarked

prisene i de siste måneder økt med vel 11% på årsbasis. Som ventet skyldtes utviklingen særlig den sterke økningen i prisene på importerte varer, som må ses i sammenheng med oppgangen på verdensmarkedets råvarepriser tidligere i år. Prisnivået på de internasjonale råvaremarkeder nådde en foreløpig topp i april, og siden den tid har prisene på de fleste produkter som om-

settes på råvareborsene, vist til dels betydelige fall. IMF's råvareprisindeks har således falt med 10% fra april til juni. Det er imidlertid fremdeles oppgang i prisene på "norskproduserte varer lite påvirket av verdensmarkedets priser", men stignings-takten har de siste måneder vært av-takende. Selv om den sesongkorrigerte kon-sumprisindeksen skulle holde seg på det nåværende nivå for resten av året, ville den gjennomsnittlige prisstigning fra 1976 til 1977 bli vel 8½%. I tiden fremover kan en vente en dempning av stigningsimpulsene fra utlandet. OECD regner med en økning i konsumprisene for Norge på 9% i 1977, mens den faktiske økning i 1976 var 9,1%.

Bytteforholdet overfor utlandet har igjen forverret seg etter en viss bedring mot slutten av fjoråret og i begynnelsen av inneværende år. Importprisene (uten skip og plattformer) lå i første halvår 5% høyere enn i foregående halvår mens den til-svarende økning i eksportprisene (uten skip, plattformer og råolje) bare var 1½% ifølge sesongkorrigerte tall. Prisene for alu-minium viser fortsatt oppgang, og for papir og papp har også prisene økt fra annet halvår 1976 til første halvår i år. I samme tidsrom har imidlertid prisene gått ned for viktige eksportprodukter som f.eks. papir-masse, jern- og stålprodukter og maski-ner/transportmidler.

Gjennomsnittlig timefortjeneste for mannlige industriarbeidere har i første halvår økt med vel 12½% sammenlignet med samme tidsrom året før. En vesentlig del av økningen utgjøres av lønnsglidnin-

Fig. 14. Konsumprisindeks, total

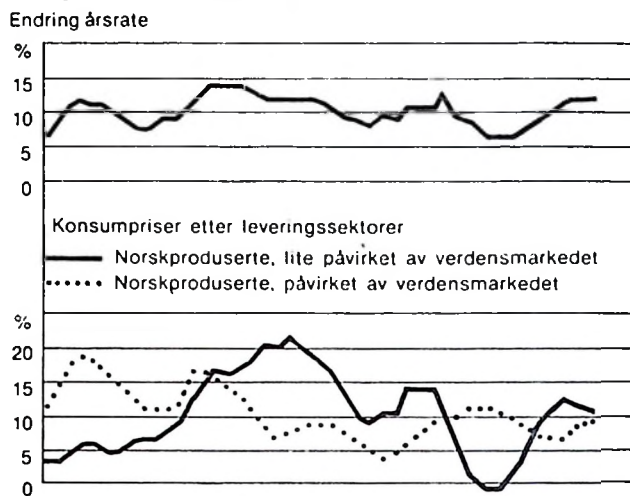
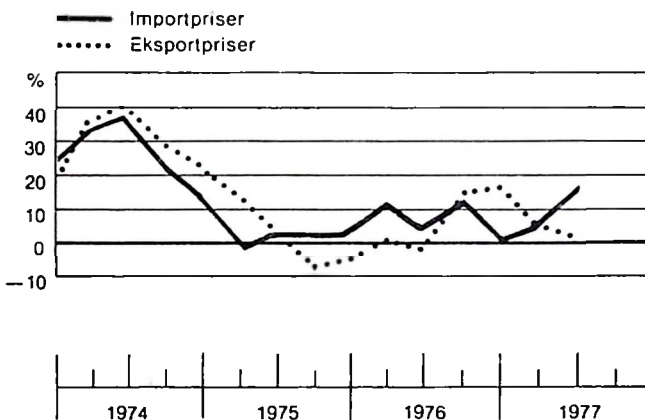

Fig. 15. Priser, utenrikshandel

gen, som synes å ha tiltatt i løpet av årets første seks måneder. Ved årsskiftet lå lønnsglidningen på 6% sett i forhold til ett år tidligere, mens økningen er kommet opp i vel 7% i annet kvartal etter foreløpige oppgaver.

Oslo, 15. september 1977

Tekniske merknader til konjunkturindikatorerne

I en artikkel i Penger og Kreditt nr. 1/1975 er konjunkturindikatorerne og beregningsmetodene nærmere beskrevet. Særtrykk av artikkelen kan fås i Penger og Kreditts redaksjon.

Her vil vi bare gi enkelte helt summariske kommentarer til beregningene.

Alle serier er *sesongkorrigert* etter US Bureau of the Census X-11 metode.

I tillegg til sesongkorrigering har en søkt å glatte tidsseriene for tilfeldige variasjoner.

De fleste kurvene viser prosentvise endringer på årsbasis, *endring årsrate*. Glattingen er da foregått på den måten at en har tatt gjennomsnittet av de sesongkorrigererte tall for de siste seks måneder og beregnet den prosentvise endringen i forhold til tilsvarende tall for seks-månedersperioden observert tre eller seks måneder tidligere. Til slutt er de prosentvise endringstall omregnet på årsbasis etter rentes renteformelen.

Der hvor målestokken er angitt som *årsrate*, er den beregnet ved seks måneders glidende gjennomsnitt multiplisert med 12.

Spredningsindeksen er utviklet ved US Bureau of the Census. Norges Banks spredningsindeks er på 35 tidsserier, de fleste sesongkorrigererte. Først bestemmes hvilke tallserier som stiger, er uendret eller faller fra et kvartal til det neste. Serier som stiger (utover en viss minstegrense), får verdien 100, uendrede serier får verdien 50 og serier som er fallende (utover en viss minstegrense), verdien 0. (De serier som har en fallende verdi ved oppgangskonjunkturer, blir invertert.) Gjennomsnittet blir beregnet hvert kvartal. En verdi på 50 innebærer da at det er like mange stigende som fallende serier. Spredningsindeksen måler altså retningen av utslaget og hvor utbredt tendensen er for de tidsrekker som inngår i den.

Stramhetsindikatoren er definert som antall registrerte, ledige plasser i løpet av perioden (inklusive de som er registrert ved periodens begynnelse) i prosent av tilsvarende antall arbeidssøkende.

Indikatorerne for *ordre, lager, investeringer* og kvartals-tallene for *arbeidsmarkedet* er basert på to kvartalers glidende gjennomsnitt. Månedstallene for arbeidsmarkedet (registrerte arbeidsløse og ledige plasser) er basert på tre måneders glidende gjennomsnitt.

Kredittoversikt

Kredittpolitiske tiltak

Det har hittil i år vist seg vanskelig å få realisert den forutsatte utlånsutvikling for forretnings- og sparebankene. Stor utlånsøkning fra statsbankene gjorde det nødvendig å basere det kredittpolitiske opplegg for 1977 på en relativt lav utlånsvekst for de private bankgruppene, og det var tidlig klart at det måtte føres en stram likviditetspolitikk hvis opplegget skulle kunne gjennomføres. En uforutsett stor likviditetstilførsel ved statens transaksjoner i de første månedene av året gav imidlertid en relativt rommelig likviditet i januar–februar til tross for økningen i primærreserverkravene i januar. En gradvis tilstramning i likviditeten fant etter hvert sted, vesentlig som følge av Norges Banks salg av valuta til bankene, og også i mars–april som følge av mindre likviditetstilførsel ved statens transaksjoner. I perioden mars–april var likevel banklikviditeten fortsatt mindre stram enn den hadde vært høsten 1976. Etter at de kredittpolitiske tilstramningstiltakene var gjennomført i mai, endret imidlertid bildet seg vesentlig.

Det viste seg at bankenes likviditet i mai–juni ble strammere enn forutsatt. Særlig virket statens transaksjoner mer kontraktivt på bankenes likviditet enn antatt i Norges Banks prognose. På bakgrunn av den sterke utlånsøkningen fram til ut-

gangen av mai fant en ingen grunn til å treffe tiltak med sikte på å lette likviditeten. Norges Bank måtte imidlertid innvilge ekstra lånetransjer til en rekke banker etter individuell søknad. I alt var det syv forretningsbanker og fire sparebanker som fikk innvilget ekstratransjer, som ble gitt til samme rente som for femte transje under den automatiske låneordningen, dvs. 13,5%. Til sammen lånte forretningsbankene et beløp som tilsvarte hele den automatiske låneadgangen pluss 1½ transje, og dette bidrog til å bringe gjennomsnittrenten på bankenes lån i Norges Bank opp i 9%. Sparebankene sett under ett utnyttet de tre første transjene. I tillegg til lån under den automatiske låneordning og de nevnte ekstratransjene hadde bankene lån på særvilkår, dvs. til 7,5%, for vel 800 mill. kroner i gjennomsnitt pr. dag. Omkring halvparten av disse lån på særvilkår var knyttet til ordningen for finansiering av ekstraordinær lageroppbygging i industrien.

Forretningsbankenes utlån viste en tiltakende vekst i april og mai, og ved utgangen av mai lå utlånene vel 1 milliard kroner høyere enn det som tilsvarte den utlånsøkning på 3,6 milliarder kroner som i det kredittpolitiske opplegg var forutsatt for hele året. Sparebankenes utlån viste en mer moderat utvikling i april og mai, men også for denne bankgruppen økte utlånene sterkere enn forutsatt. Ved utgangen av mai

lå sparebankenes utlån 270 mill. kroner høyere enn det som tilsvarte den forutsatte utlånsøkning på 2,9 milliarder kroner for hele året.

Norges Banks likviditetsprognose for juli–august viste at uten nye likviditetspolitiske tiltak ville likviditeten i denne perioden bli rommeligere enn i den foregående. På bakgrunn av den fortsatt sterke utlånsutviklingen, spesielt i forretningsbankene, fant Norges Bank det nødvendig å foreslå en ytterligere tilstramning i virkemidlene overfor bankene. I brev av 20. juni ble det tilrådd å heve primærreservekravet med virkning fra 1. juli for sør-norske forretningsbanker fra 6,5 til 7,5% og for sør-norske sparebanker fra 5,5 til 6,5%. Hevingen av primærreservekravene ble gjennomført ved kongelig resolusjon av 24. juni. Finansdepartementet valgte imidlertid å fastsette et primærreservekrav på 8% for sør-norske forretningsbanker og på 6% for sør-norske sparebanker. Denne økningen med henholdsvis 1½ og ½ prosentpoeng for de to bankgrupper innebar en ekstra likvidi-

tetsbinding på ca. 1 milliard kroner. I rundskrivet til bankene ble det dessuten sagt at det kunne bli aktuelt med en ytterligere heving av reservekravene allerede i to-måneders perioden juli–august dersom likviditeten skulle vise seg å bli mindre stram enn forutsatt.

Utlånsveksten i de nord-norske banker hadde fram til utgangen av mai vist langt sterkere vekst enn for bankene samlet, og Norges Bank mente at denne utviklingen tilsa at det var behov for klare signaler overfor disse bankene. Etter Norges Banks oppfatning ville de distriktpolitiske hensyn bli tilstrekkelig ivaretatt gjennom den eksisterende differensiering til fordel for bankene i Nord-Norge. På denne bakgrunn foreslo Norges Bank å sette et primærreservekrav for banker med hovedsete i Nord-Norge på 3% fra og med 1. juli. Finansdepartementet fulgte ikke Norges Banks forslag på dette punkt, og de nord-norske bankene er fortsatt ikke pålagt primærreservekrav.

I forbindelse med hevingen av primærreservekravene for sør-norske banker fra 1. juli ble det etter forslag fra Norges Bank også gjennomført en heving av renten på ikke oppfylte primærreservekrav. Denne hadde tidligere vært satt til 6 prosentpoeng over diskontoen (dvs. for tiden 12%). Etter hevingen av renteavstandene mellom de tre øverste transjene for bankenes automatiske låneadgang i Norges Bank fra 1,5 til 2 prosentpoeng i mai slik at høyeste rente under denne ordningen ble 13,5%, kom renten på ikke oppfylte primærreservekrav således til å ligge 1,5 prosentpoeng under den høyeste lånerenten. Ifølge de nye reglene skal renten på ikke oppfylte primærreservekrav fra og med 1. juli settes til

Indikatorer på bankenes likviditet

	Frie primær- likvider i gjennomsnitt pr. virkedag (mill. kr.)	Gjennomsnitt- lig rente ved lån i Norges Bank (alle lån)	Gjennomsnitt- lig inter- bankrente (lån)
1976			
Juli–august	-1 909	7,4	7,9
Sept.–okt.	-2 605	8,7	9,9
Nov.–des.	-2 155	7,9	9,5
1977			
Jan.–febr.	-1 467	7,2	7,2
Mars–april	-2 177	7,4	8,5
Mai–juni	-3 469	9,0	10,6
Juli–august	-3 700	9,7	12,2

1,5 prosentpoeng over den maksimale lånerente.

Også i juli–august viste det seg at banklikviditeten ble strammere enn forutsatt. I løpet av juli kjøpte bankene valuta fra Norges Bank for 1,7 milliarder kroner. Denne kraftige likviditetsinndragningen var bakgrunnen for at Norges Bank i slutten av juli besluttet å utvide rammen for den automatiske låneadgangen for perioden juli–august. Dette ble gjort ved å gi en ekstra transje av samme størrelse og på samme vilkår som fjerde lånetransje, dvs. til en rente på 11,5%. Ifølge Norges Banks likviditetsprognose ville det likevel bli behov for å tildele bankene ekstra individuelle lånetransjer (til 13,5% rente) av omtrent samme omfang som i foregående låneperiode. På bakgrunn av en meget sterk utlånsøkning for begge bankgrupper i juni var det etter Norges Banks oppfatning nødvendig minst å opprettholde den likviditetsstramhet en hadde hatt i mai–juni. For låneperioden juli–august sett under ett ble banklikviditeten noe strammere enn i foregående to-måneders periode. Åtte forretningsbanker og to sparebanker fikk tildelt ekstratransjer etter individuelle søknader. Lån på særvilkår i Norges Bank lå gjennomgående på ca. 750 mill. kroner i juli–august, ca. 50 mill. kroner lavere enn i foregående låneperiode.

Kreditt- og likviditetsutviklingen

Den høye veksttakt for forretningsbankenes utlån i årets tre første måneder fortsatte også i annet kvartal. Disponerte kassekreditter økte i løpet av annet kvartal med hele 23%, sesongkorrigert og regnet på

årsbasis, og dette var en vesentlig høyere veksttakt enn i første kvartal. Den tilsvarende vekst for disponerte byggelån var 20%, og det var omtrent det samme som tidligere på året. Derimot viste de resterende utlånsformer (nedbetalingslånene) en noe lavere vekst enn i første kvartal. Denne var imidlertid fortsatt relativt høy, om lag 16%. På grunn av den høye innvilgning av kassekreditter i første halvår i år har veksten i disponerte kassekreditter i dette tidsrommet i liten grad slått ut i økt utnyttingsgrad, og det er således fortsatt rom for en betydelig utlånsvekst fra forretningsbankene gjennom økte trekk på kassekredittene. Utnyttingsgraden for byggelån har derimot hatt en svak økning siden årsskiftet.

I juli i år var veksten i utlånene fra forretningsbankene noe mer moderat enn i de foregående måneder, men fortsatt vesentlig høyere enn hva kredittopplegget for inneværende år skulle tilsi. Økningen i nedbetalingslån, bevilgede kassekreditter og byggelån var meget høy i juli og tydet ikke på noen nedtrapping i utlånsøkningen. Fra årsskiftet og fram til utgangen av juli steg utlånene fra forretningsbankene, sesongkorrigert, med 3,6 milliarder kroner. Dette er den samme utlånsøkning som myndighetene la opp til i nasjonalbudsjettets kredittopplegg for hele året 1977.

Det meste av utlånsveksten i forretningsbankene hittil i år er gått til lønnstakere. Således var utlånene til denne sektor ved utgangen av juni hele 21% høyere enn 12 måneder tidligere, mens lån til de øvrige publikumssektorer var 15,5% høyere. Sammenlignet med årets tre første måneder ble veksten i utlånene til lønnstakere moderert noe i annet kvartal i år, mens veksten i

utlån til de øvrige publikumssektorer, som stort sett omfatter næringslivet, samtidig tok seg noe opp. Det skyldes i første rekke økte trekk på kassekredittene. Innskudd fra lønnstakere har siden utgangen av juni i fjor kun økt med 12,5%. Dette betyr at forretningsbankene netto tilførte lønnstakerne ca. 400 mill. kroner i perioden fra juni 1976 til juni 1977. Innskuddsveksten fra øvrige publikumssektorer var i samme tidsrom 19,5%, og den var ca. 150 mill. kroner høyere enn utlånsøkningen til disse sektorer. Disse oppgavene over innskudd og utlån fordelt på sektorer vitner om at låneetterspørselen fra lønnstakerne var meget sterk, og at den i stor grad ble imøtekommet av bankene. Det er nærliggende å se den sterke økningen i forretningsbankenes utlån til lønnstakere det siste året i sammenheng med utviklingen i private forbruk. For næringslivets vedkommende kan oppgavene tyde på at det har skjedd en oppbygging av likviditet, samtidig som låneetterspørselen var relativt moderat. Siden det i kredittopplegget for 1977 forutsettes at utlånsøkningen i bankene skal være vesentlig svakere enn innskuddsveksten, må utlånsøkningen fra forretningsbankene til lønnstakere trappes betraktelig ned i tiden fremover.

Sparebankenes utlånsvekst har tiltatt fra første til annet kvartal i år, og særlig økte nedbetalingslånene sterkt. Sesongkorrigert og regnet på årsbasis var veksten i disse utlånene 17,5% i annet kvartal mot 13% i første kvartal. Mens disponerte kassekreditter hadde om lag samme veksttakt, gikk disponerte byggelån ned i annet kvartal i år. Også bevilgede byggelån hadde en relativt moderat utvikling i annet kvartal. Utviklingen i byggelån i dette tidsrommet må ses på

Fig. 1. Forretningsbankenes utlån

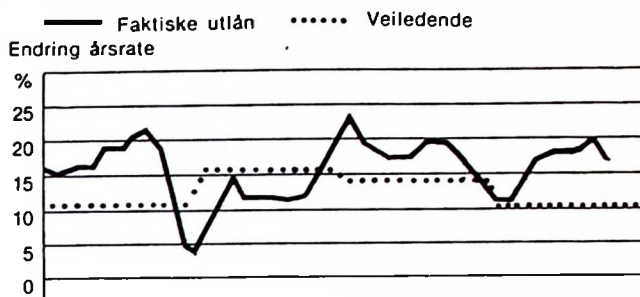

Fig. 2. Sparebankenes utlån

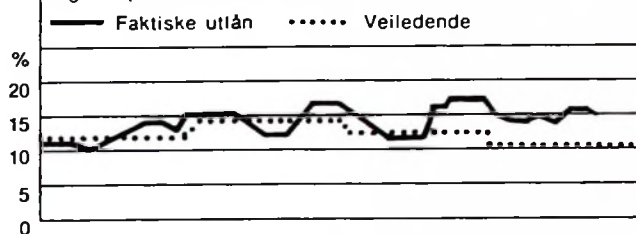

Fig. 3. Publikums likviditet (money)

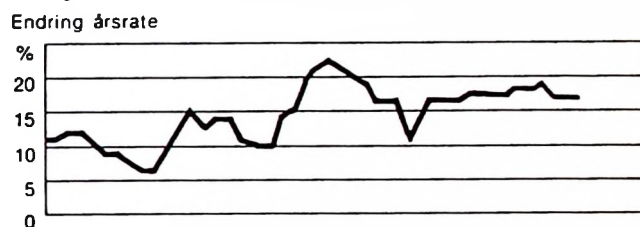
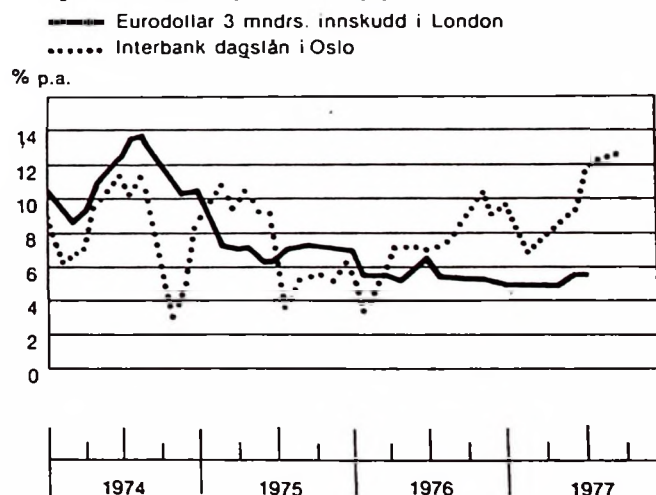

Fig. 4. Renteutviklingen, månedlig gjennomsnitt

bakgrunn av den svake utviklingen i igangsatte bygg i år, men kan også ha sammenheng med okt konvertering fra statsbankene.

I juli var utlånsveksten i sparebankene svakere enn i de foregående måneder. Erfaringsmessig er det imidlertid til tider store svingninger i sparebankenes utlån. I juni i år var således utlånsveksten i sparebankene meget sterk, og det var derfor ikke uventet at utlånstakten i den påfølgende måned ble mer moderat. I gjennomsnitt de siste to måneder økte således utlånene fra denne bankgruppen vesentlig mer enn hva kredittopplegget for inneværende år skulle tilsi. Fra årsskiftet og fram til utgangen av juli steg sparebankenes utlån, sesongkorrigert, med nær 2,3 milliarder kroner. Dette er ca. 600 mill. kroner mer enn det som tilsvarende en utlånsøkning på 2,9 milliarder kroner i hele året 1977, slik det er forutsatt i myndighetenes kredittpolitiske opplegg.

Fram til utgangen av juni viste sparebankenes utlån i siste 12-månedersperiode en vekst på om lag 16%. I likhet med hva tilfelle var for forretningsbankene, gikk utlånsøkningen fra sparebankene hovedsakelig til lønnstakere. I dette tidsrommet hadde sparebankene en utlånsvekst til denne sektoren på 18,5%, mot 13,5% til de øvrige publikumssektorer. Innskuddsveksten fra lønnstakere økte med om lag 16%, mot 21% fra de øvrige publikumssektorer. Også sparebankene kanaliserte således i stor grad midler til lønnstakere i 12-månedersperioden fram til utgangen av juni i år.

I første halvår i år fikk bankene tilført likviditet for 500 mill. kroner ved valuta-intervensjoner og om lag 1,3 milliarder kroner ved offentlige transaksjoner. Den

økte likviditeten i banksystemet måtte derfor bindes ved en gradvis opptrapping av primærreservekravet. Oppjusteringen av primærreservekravet i begynnelsen av juli bidrog sammen med bankenes store netto kjøp av valuta fra Norges Bank i juli som nevnt til at likviditeten i banksystemet ble meget stram. Dette førte til at forretningsbankene i to-månedersperioden juli–august lånte betydelige beløp utover det ikke-behovsprovde lånepotensial i Norges Bank. Som nevnt ble dette utvidet med en ekstratransje av samme størrelse og til samme vilkår som fjerde ordinære lånetransje. I tillegg lånte forretningsbankene som gruppe 2½ ekstratransje etter spesiell søknad. Sparebankene som gruppe lånte de tre første transjene pluss ¾ av den fjerde ordinære lånetransje. Den stramme likviditeten i bankene i juli–august kommer blant annet til uttrykk i en gjennomsnittlig rente for dagslån på interbankmarkedet på 12,2%, mot 10,6% i mai–juni og 8,5% i mars–april.

Likviditeten har hittil i år vært betydelig lettere i sparebankene enn i forretningsbankene. Det viser seg i de to bankgruppers utnyttelse av den automatiske låneadgang i Norges Bank og i sparebankenes nettoinnskudd i forretningsbankene. Til tross for tilstramningen av banklikviditeten utgjorde sparebankenes nettoinnskudd i forretningsbankene ved utgangen av juli vel 1,3 milliarder kroner. Dette var om lag samme nivå som ved årsskiftet, men 900 mill. kroner lavere enn 12 måneder tidligere.

I det reviderte nasjonalbudsjett var det forutsatt at det ville skje en betydelig likviditetsinndragning ved bankenes valutakjøp fra Norges Bank i 1977. Disse valutakjøp, som var anslått til vel 5 milliarder

kroner, hadde sammenheng med at publikum ifølge forutsetningene ville kjøpe valuta fra bankene for 7 milliarder kroner, og at statsbankene ville selge valuta til bankene for 2 milliarder kroner. I første kvartal kjøpte publikum valuta fra bankene for netto 2,5 milliarder kroner. Bankene dekket dette for det meste ved en reduksjon i sin nettoposisjon overfor utlandet og unngikk derved den inndragning av kronglikviditet som valutakjøp fra Norges Bank medfører. I annet kvartal solgte publikum og statsbankene valuta til bankene for netto henholdsvis 100 mill. kroner og 1,7 milliarder kroner. Norges Bank kjøpte i samme tidsrom valuta fra bankene for netto 1,6 milliarder kroner. Dette gav rom for en økning i bankenes nettoposisjon overfor utlandet, men denne lå ved utgangen av juni fortsatt vesentlig lavere enn ved årsskiftet.

I juli solgte Norges Bank som nevnt valuta til bankene for netto om lag 1,7 milliarder kroner, slik at bankenes netto valutakjøp fra Norges Bank siden årsskiftet kom opp i 1,1 milliard kroner. Etter valutakursjusteringene 29. august var det igjen salg av valuta fra bankene til Norges Bank, og bankenes netto valutakjøp fra Norges Bank siden årsskiftet var pr. 9.

september kommet ned i ca. 500 mill. kroner. Det gjenstår følgelig om lag 4,5 milliarder kroner før anslaget i det reviderte nasjonalbudsjett for bankenes netto kjøp av valuta i 1977 på vel 5 milliarder nås.

Publikums likviditet økte i første halvår 1977 med 6,9 milliarder kroner, mot 6,4 milliarder kroner i samme periode i fjor. Sentralmyndighetenes inntektsoverskudd var 1 milliard kroner lavere enn i første halvår 1976, og kreditt-tilførselen ved forettnings- og sparebankene var 1 milliard kroner større. Sentralmyndighetenes lånetransaksjoner var imidlertid av omtrent samme omfang som i fjor, og likviditetsinndragningen ved publikums netto valutakjøp på 2,4 milliarder var om lag 500 mill. kroner mer enn i fjor. For øvrig er det hittil i år en betydelig uspesifisert inndragning på 600 mill. kroner, mot en tilsvarende tilførsel på 300 mill. kroner i fjor. Ulike periodiseringer av skatteoverføringer slår gjerne ut i denne restbestemte posten. Fra utgangen av juni i fjor til utgangen av juni i år økte publikums likviditet med 16,5%. Dette er om lag samme 12-månedersvekst som ved utgangen av mai og i relativt god overensstemmelse med anslaget i det reviderte nasjonalbudsjett der økningen i publikums likviditet i 1977 var anslått til 17%.

Oslo, 9. september 1977

Valutaoversikt

Sverige trakk seg ut av slangesamarbeidet med virkning fra 29. august i år. Dette skjedde samtidig med en nedskrivning av den svenske kronen med 10%. Sverige har nå valgt et kurssystem der det søkes holdt en fast kurs overfor "en kurv" av de 15 valutaer som er viktigst for Sveriges utenrikshandel. De enkelte valutaer er da veiet etter landets betydning i Sveriges utenrikshandel, men med dobbelt vekt for dollaren. Nedskrivningen førte til at Danmark og Norge så seg tvunget til å justere ned sine valutaers intervensjonsgrenser overfor tyske mark, hollandske gylde og belgiske franc med 5%. Tabellen nedenfor viser de gamle og nye ytterkurser for slangevalutaene i forhold til norske kroner.

Den umiddelbare følge av kursjusteringene var at kronens effektive, det vil si veide kurs viste en reduksjon på 2,6% beregnet etter IMF's MERM-metode. Grunnen til at nedjusteringen på 5% ikke førte til en like stor reduksjon i den effektive kurs, er at kronen ikke er blitt nedjustert overfor alle valutaer som teller ved beregningen. Dessuten bedret kronen sin posisjon i slangen, det vil si overfor de andre slangevalutaene etter kursjusteringen. Derfor kan den norske (og danske) nedjusteringen ikke sammenliknes med den svenske nedskrivning, som innebar en reduksjon i den svenske kronens effektive kurs på 10%.

Forholdet mellom *dollar og den euro-*

		Ytterkurser 4/4-77 til 28/8-77	Ytterkurser fra 29/8-77
100 belgiske franc	øvre yttergrense	15,0406	15,8322
	nedre yttergrense	14,3788	15,1356
100 danske kroner	øvre yttergrense	89,9253	89,9253
	nedre yttergrense	85,9686	85,9686
100 tyske mark	øvre yttergrense	231,838	244,040
	nedre yttergrense	221,637	233,303
100 nederlandske gylde	øvre yttergrense	218,128	229,608
	nedre yttergrense	208,530	219,506
100 svenske kroner	øvre yttergrense	123,804	—
	nedre yttergrense	118,357	—

peiske valutasingen var forholdsvis stabil i juni. I juli ble dollaren en del svekket i forhold til de europeiske valutaer, men styrket sin stilling igjen i august. Endringene i slangen den 29. august har hittil ikke hatt noen innvirkning på slangens posisjon overfor dollaren, da den i det vesentlige bestemmes av forholdet mellom tyske mark og dollar. Presset mot de skandinaviske valutaer var spesielt sterkt i juli, da de ble klemte ned mot slangens bunn. Betydelige intervensjoner fant sted. Presset var mindre i perioden umiddelbart før 29. august.

En venter betydelige underskudd i USA's utenriksøkonomi i 1977. OECD anslår et driftsunderskudd på 14 milliarder dollar og et handelsunderskudd på 25 milliarder dollar. Sistnevnte beløp seg til 14,9 milliarder dollar i perioden januar-juli i år. De økende underskudd skyldes høy oljeimport, betydelig vekst i den innenlandske etterspørsel og lav vekst i USA's eksportmarkeder. Svekkelsen av dollaren i juli synes blant annet å ha sammenheng med at nye tall for underskudd på den amerikanske handelsbalansen ble offentliggjort. Federal Reserve kjøpte dollar i juli for å dempe utslagene i kursen. Underskuddene synes for en stor del å bli finansiert ved kapitalinngang, blant annet fra de oljeproduserende land. I norsk regning falt dollarkursen fra 5,33 i slutten av juni til 5,20 den 25. juli. Deretter steg den til over 5,30 og til 5,47 i forbindelse med nedjusteringen av kronen den 29. august.

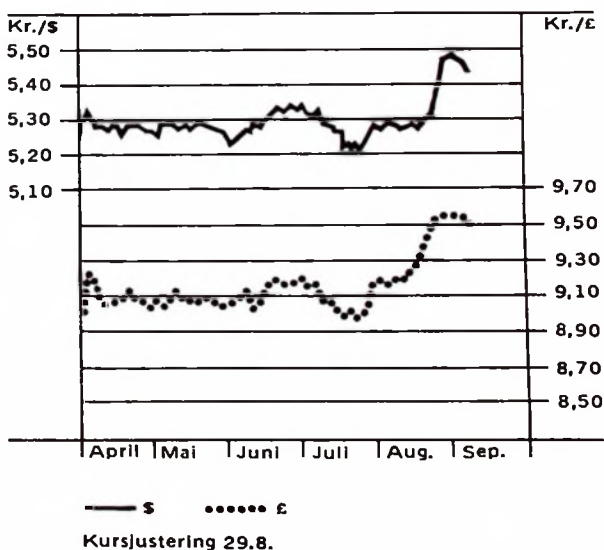
Svekkelsen av dollaren i juli synes spesielt å gjelde i forhold til *tyske mark*. Tyske mark steg i begynnelsen av juli opp til slangens topp, og den trakk de andre valutaene med seg oppover i forhold til dollaren. Markens stigning i forhold til

dollar førte til at slangens bredde økte, og store intervensjoner ble nødvendige for å holde slangen sammen. Den kan som kjent maksimalt ha en bredde på 2,25%. For å dempe kursoppgangen på tyske mark, ble lombardrenten i Vest-Tyskland senket med et halvt prosentpoeng til 4% den 14. juli. Utover i august ble så tyske mark noe svekket, og som følge av justeringene i slangen 29. august falt marken ned mot slangens bunn.

Svekkelsen av de *skandinaviske valutaer* innad i slangen i juli hadde sammenheng med okt styrke for tyske mark og rykter om en ny nedjustering av danske, norske og spesielt svenske kroner. De skandinaviske sentralbankene solgte i juli til sammen 1,4 milliarder dollar for å styrke sin kronekurs. Av dette stod Sveriges Riksbank for det største beløpet.

Som nevnt fulgte nedskrivningen av den *svenske kronen* med effektivt 10% fra 29.

Fig. 1. Salgskurser for US dollar og pund sterling i Oslo

august. De svenske myndigheter besluttet samtidig å forlate slangen. Det er den sterke kostnadsøkningen de senere årene som førte til at Sverige valgte å skrive ned kronen. Kostnadsøkningen har forverret konkurranseevnen og bidratt til et sterkt økende underskudd på driftsbalansen. Lønnskostnadene i svensk industri har jevnt over steget raskere enn i andre europeiske land. En hadde også regnet med en kraftigere økonomisk vekst i Sveriges eksportmarkeder. Utviklingen før 29. august tydet på at det svenske driftsbalanseunderskuddet i år kunne komme opp i 16–17 milliarder svenske kroner. Underskuddet i 1976 var 10,6 milliarder kroner. Underskuddet er særlig stort på tjeneste-, rente- og stonadsbalansen.

Danmark valgte som Norge å justere ned

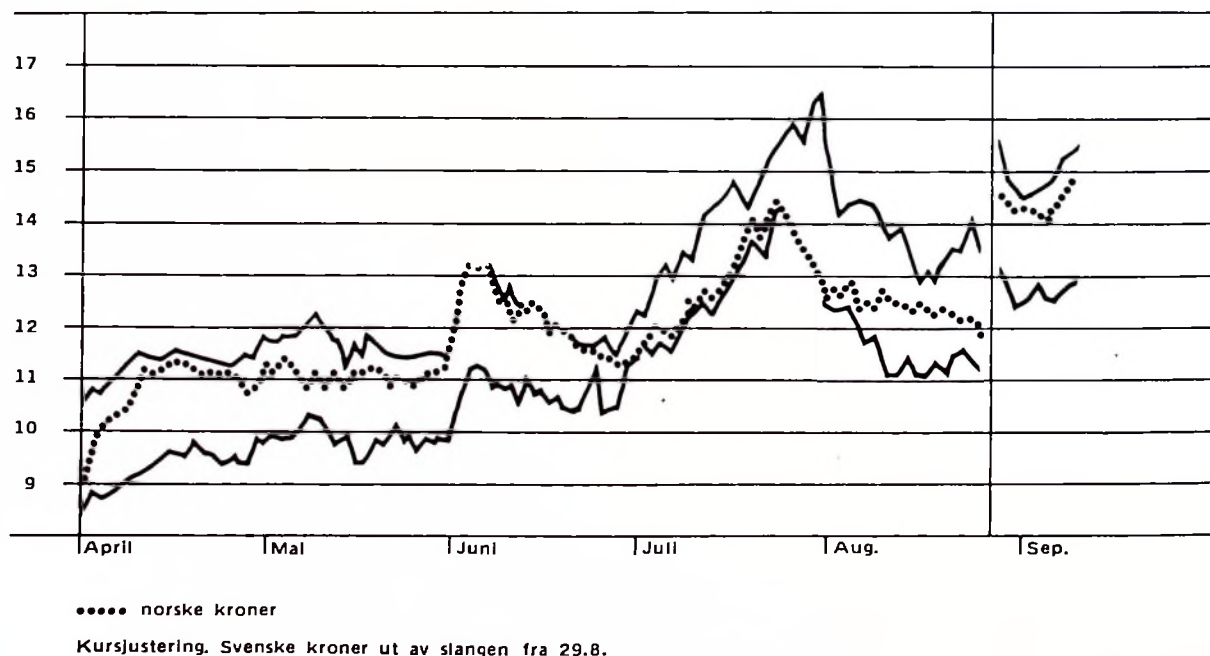
sin valutas intervensjonsgrenser overfor de gjenværende slangeland med 5%.

Hollandske *gylden* og *belgiske franc* lå i tre-månedersperioden før de siste slangejusteringene i øvre del av slangen. Etter 29. august har gylden beveget seg mot midten av slangen, mens belgiske franc har falt ned i dens nedre halvdel.

Sveitsiske franc ble styrket i juli og nådde i midten av måneden sitt høyeste nivå overfor dollar hittil i år. Den sveitsiske nasjonalbank reduserte da diskontoen med et halvt prosentpoeng til 1,5%. I siste halvdel av juli og august falt sveitserfranc igjen noe i forhold til dollar.

Kapitalinngangen til *Storbritannia* fortsatte i tre-månedersperioden juni–august. Tilliten til den britiske økonomi er økt, idet underskuddet på driftsbalansen og

Fig. 2. Kursutviklingen for „yttervalutaene” i det europeiske valutasamarbeid (norske kroner spesifisert). Prosentvis avvik fra sentralkursen overfor US dollar

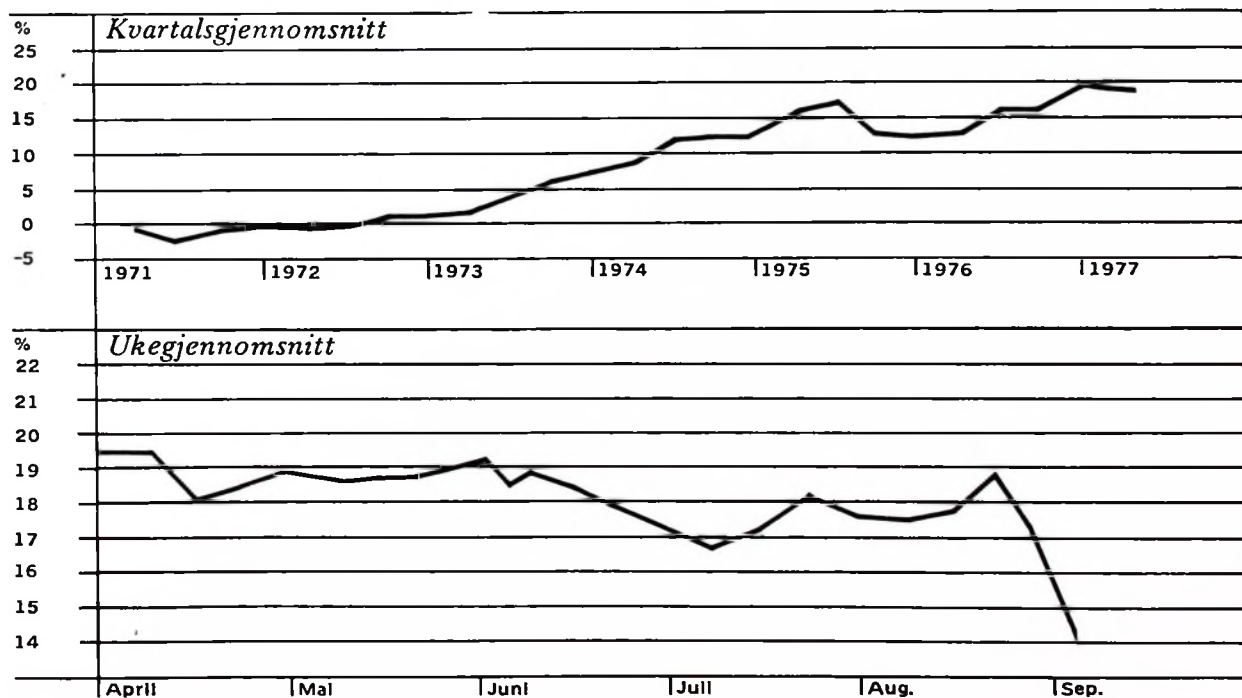

inflasjonsraten er i ferd med å bli redusert. En har håp om å få redusert prisstigningen til om lag 12% i 1977. De siste tre månedene har Bank of England netto kjøpt over 5 milliarder dollar på intervensjon. Den store kapitalinngangen til Storbritannia hittil i år har gjort det mulig å redusere diskontoen fra 14% i januar til 7% i august. Ved utgangen av juli beløp de offisielle britiske valutareserver seg til 13,4 milliarder dollar. Bank of England søkte fra årsskiftet fram til slutten av juli å holde en stabil kurs i forhold til dollar på 1,72. Det skjedde ved intervensjoner i valuta-markedet. På grunn av svekkelsen av dol-

laren i forhold til viktige europeiske valutaer tillot Bank of England pundets dollar-kurs å stige til ca. 1,74 dollar. Men også etter denne oppjusteringen har Bank of England fortsatt å kjøpe dollar for å hindre pundet i å stige for mye. Mens pundets salgskurs på Oslo Børs i begynnelsen av juni lå på 9,03, var den umiddelbart før 29. august kommet opp i 9,25, og den 31. august steg kursen til 9,545.

Den norske kronen lå i juni i slangens ovre del og var til sine tider "sterkest" i slangens. I juli falt den mot slangens bunn for så i august å stige til en midtposisjon. Umiddelbart etter justeringene 29. august

Fig. 3. Effektiv (veid) kursutvikling for norske kroner basert på IMF's metode (Basis mai 1970)

Kursjustering 29.8.

steg kronen til slangens øvre del. Kronens effektive kurs endret seg ikke vesentlig i tre-månedersperioden fram til 29. august, om en ser bort fra en reduksjon i juni.

Norske myndigheter ønsket egentlig ikke en nedjustering av den norske kronens intervensjonsgrenser i slangen. Hovedårsaken til at de likevel fant det nødvendig å følge Sverige et stykke på vei, er den store betydning Norges varehandel med Sverige har, sett i relasjon til vår totale utenriks-handel. Norsk og svensk eksport konkurrerer dessuten på utenlandske markeder. Uten en nedjustering ville Norges konkurransesituasjon sammenlignet med Sveriges blitt forverret.

Likviditeten i det norske banksystem har vært meget stram den siste tre-måneders-perioden. Dette har sannsynligvis bidratt til å øke kapitalinngangen fra utlandet. I juni kjøpte Norges Bank valuta for 0,9 milliarder kroner ved intervensjoner. Men i juli oppstod det et betydelig underskudd på valuta i det private valutamarked, og Norges Bank solgte for 1,9 milliarder kroner. Umiddelbart etter slangejusteringen oppstod det en betydelig inngang av kapital, og de tre siste dagene i august kjøpte Norges Bank nesten 100 mill. dollar. Hittil i år har Norges Bank solgt valuta i intervensjonsøyemed for omkring 1,5 milliarder kroner regnet netto.

Norges driftsunderskudd overfor ut-

landet ventes i år å komme opp i over 20 milliarder kroner. Myndighetene har lagt opp til at en betydelig del av dette underskuddet skal finansieres ved statlige låneopptak i utlandet. Den opplånte valutaen tilføres Norges Banks valutareserver når den mottas. Når underskudd på valuta oppstår i den private sektor, blir den opplånte valutaen tilført det private valutamarked ved intervensjonssalg fra Norges Bank.

Valutareservene

De offisielle gull- og valutareservene utgjorde 31. august i år 14 602 mill. kroner, slik at reservene i løpet av den siste tre-månedersperioden økte med 1 634 mill. kroner. Siden årsskiftet har reservene økt med 3 020 mill. kroner. Økningen siden utgangen av mai skyldes inngang av statslån fra utlandet, mens Norges Banks intervensjonssalg av valuta isolert sett bidrog til å redusere reservene med omkring 1,3 milliarder kroner.

Økningen i valutareservene etter 31. mai faller først og fremst på økte bankinnskudd i utlandet. Men det har også vært en økning i beholdningen av utenlandske verdipapirer. Lån til IMF og reserveposisjonen i IMF har gått noe ned, mens beholdningen av SDR og gull ikke er endret.

Oslo, 9. september 1977

Valutakontroll

*Per Steina,
kontorsjef i Valutaavdelingen
i Norges Bank*

Hjemmel og målsetting

Valutakontrollen er hjemlet i lov om valutaregulering av 14. juli 1950 hvor §7 omtales som kontrollparagrafen. I denne er valutainnlendinger pålagt en vidtgående opplysningsplikt, idet det heter at "Alle er skyldige til å gjeva departementet eller Noregs Bank eller den som har fullmakt frå ein av desse, dei opplysningane som trengst til å gjennomføra føresegner gjevne i eller med heimel i lova, eller som trengst til kontrollen med at slik føresegn vert etterlevd". Opplysningsplikten etter kontrollparagrafen gjelder regnskapsbøker, vedlegg, korrespondanse, avtaler og andre dokumenter som kan ha betydning i kontrollarbeidet.

Forvaltningspraksis på valutakontrollområdet har nedfelt seg i Norges Bank hovedsakelig etter at valutakontrollfunksjonen ble overført til banken fra Handelsdepartementet i 1958. Arbeidet med valutakontrollen hadde da pågått i Handelsdepartementet siden 1949.

Valutareguleringen bygger på det hovedprinsipp at valutatransaksjoner med utlandet generelt krever samtykke fra myndighetene. Omfattende unntak er imidlertid gjort fra denne hovedregelen ved at samtykke er gitt i generell form som direktiver fra Norges Bank til valutabankene. For øvrig gis samtykke i form av valutalisens.

Hovedprinsippet fra valutareguleringen er også basis for valutakontrollen. Således er i prinsippet alle transaksjoner mellom Norge og utlandet gjenstand for valutakontroll. Kontrollens formål er i første rekke å sikre valutareguleringens effektivitet. Dette forhold tilsier en nær samordning mellom valutaregulering i sin alminnelighet og valutakontrollens opplegg og innretning.

I tiden etter krigen har det skjedd en omfattende liberalisering av det økonomiske samkvem over landegrensene. Mens man i gjenreisningsperioden etter krigen hadde en alvorlig knapphet på valuta, som førte til en nøye prioritering av importbehovene, har man i dagens norske samfunn en god valutarisk handlefrihet med rommelige og stabile valutareserver.

Regulering av transaksjoner med utlandet har imidlertid fortsatt stor betydning som ledd i gjennomføringen av den alminnelige økonomiske politikk. Dels har denne reguleringen hatt som mål å sikre en tilstrekkelig stor nettoinngang av kapital for å kunne opprettholde det høye nivå på de norske realinvesteringene. I de senere år har hovedvekten vært lagt på en samordning av kapitaltilgangen over innenlandske og utenlandske kapitalmarkeder. I perioder med stramt innenlandsk kredittmarked har valutareguleringen vært nødvendig for å hindre at lånsøkere i for stor grad supplerer sin manglende kreditt-tilgang

innenlands med låneopptak i utlandet. En streng regulering av inn- og utgående finansielle plasseringer har også vært nødvendig på bakgrunn av den norske rentepolitikken.

Ut fra den betydning som legges på regulering av kapitaltransaksjoner med utlandet, er det rimelig at valutakontrollen i sin generelle oppbygging legger vekt på å sikre gjennomføringen av dette reguleringsområdet.

Et annet sentralt spørsmål som berører kontrollens generelle målsetting og innretning, er betydningen for valutarisk stabilitet og mulighetene for å hindre omfattende spekulative kapitalbevegelser over landegrensene. Press på valutamarkedene i form av slike kapitalbevegelser oppstår gjerne på meget kort varsel og uten at det har vært mulig å treffe spesielle forholdsregler i det aktuelle tilfelle. Det er derfor viktig at valutakontrollens apparat er innrettet slik at det har en beredskap i form av "motstandsdyktighet" mot slike kapitalbevegelser. En stram kontroll av valutakonti i utenlandske banker er et viktig ledd i et slikt beredskapsopplegg. Videre er det utviklet et nært samarbeid mellom valutamyndighetene og de enkelte valutabanker. En har i Norges Bank lagt meget stor vekt på dette samarbeidet og satset på egne opplæringsprogrammer for bankfunksjonærer.

Et spesielt vanskelig kontrollområde gjelder de direkte investeringer i form av kontrollerende eierinteresser over landegrensene. Det dreier seg ikke bare om enkeltransaksjoner, men om økonomisk og finansielt samarbeid mellom økonomiske enheter i forskjellige land hvor eierinnflytelse kan gjøres gjeldende med sikte på å

oppnå bestemte fordelings effekter av inntekt og formue. Næringspolitikk, skatteregler, subsidiepolitikk og en rekke andre økonomisk-politiske forhold er med på å bestemme produksjon, inntektsskaping og fordeling av ressursene i moderne industri-samfunn. De problemer en står overfor i utformingen av et effektivt valutakontrollsystem, øker etter som en stadig større del av produksjonen og inntektsskapingen skjer i virksomheter som eksporterer og importerer, samarbeider med utenlandske bedrifter eller er en del av store multinasjonale konserner med blant annet internasjonale avregningsentraler for likviditetsstyring og gunstigst mulig skatteregnskap.

De forskjellige kontrollområder

Valutakontrollen er i utstrakt grad bygd på tillitsforhold mellom de private selskaper og personer og valutamyndighetene. Det økonomiske samkvem mellom Norge og utlandet representerer mellom 400 000 og 500 000 transaksjoner hver måned gjennom det norske banksystem. Man kan derfor si at tillitsforhold er en nødvendighet, idet en i utgangspunktet må anta at gitte informasjoner er korrekte og i samsvar med regler for revisjon og regnskapsføring.

På den annen side er et slikt system avhengig av ressurser som kan settes inn i nøyere gransking av forhold dersom det viser seg at tillitsforholdet ikke er gjensidig.

Valutakontrollen i Norges Bank kan naturlig grupperes i arbeidsområder som følger:

- Varetransaksjoner (både lisenspliktige varer og frilistede varer)

- Transaksjoner vedrørende tjenester og stønader (invisibles)
- Kapitaltransaksjoner
- Direkte investeringer
- Kontroll med valutakonti i Norge og utlandet, herunder utlendingers fritt disponible kronekonti
- Kontroll med oljeselskapene, rederiene og forsikringsselskapene.

Varekontrollen

Varer som kan importeres til Norge uten lisens, betegnes frilistevarer. Valutakontrollen vedrørende oppgjør av frilistevarer er delegert til valutabankene i den forstand at frilistevarer kan innføres og betales ved at man fremlegger tollstemplett faktura i banken når oppgjør skal skje. En egen rutine er etablert i forbindelse med forskuddsbetaling. Denne medfører at importører blir tilskrevet dersom ikke forskuddsbetalte varepartier kommer til landet innen et fastsatt tidsrom.

Ved import av varepartier som er lisenspliktige, f. eks. tekstiler, blir betalings-eksemplarene fremlagt i bank ved kjøp av valuta og deretter oversendt Norges Bank, som i sin tid sammenholder disse med tilsvarende dokumentasjon mottatt gjennom tollvesenet.

Mens kontrollen av importbetalinger i utstrakt grad er delegert til valutabankene, er oppgjør for eksport underlagt en strengere og mer direkte kontroll i Norges Bank ved et såkalt deklarasjonssystem. Dette går i korthet ut på at tollvesenet har ansvaret for den fysiske kontroll av eksportvarepartiet og påtegner et eget eksemplar av deklarasjonen som sendes til Norges Bank.

Senere, når varepartiet gjøres opp fra utlandet, dokumenteres betalingen i banken av eksportøren. Banken attesterer på deklarasjonen, som deretter sendes Norges Bank. I det etterfølgende kontrollarbeid sammenoldes betalingseksemplar og toll-eksemplar, og differanser utover visse rammer forelegges eksportøren for nærmere forklaring.

Det kan reises spørsmål om nødvendigheten av et kontrollsystem på et område som nærmest er uten reelle restriksjoner. Svaret er for så vidt enkelt. Vår eksport løper årlig opp i om lag 50 milliarder kroner, og dersom bare 1% av disse midlene unndras fra hjemføring, representerer dette 500 mill. kroner akkumulert i utlandet som en potensiell trusel mot så vel kurspolitisk som penge- og kredittpolitisk stabilitet.

For å redusere arbeidet for eksportørene i forbindelse med denne kontrollen, har en i den senere tid utviklet et nært samarbeid med skattemyndighetene og tolletaten med sikte på forenklet skjemabruk og arbeidsrutiner for eksportprovenyer.

Spørsmålet om "oppklaring" av differanser i forbindelse med varekontrollen er et delikat tema. Som tidligere nevnt, kan en prosentvis liten del av våre eksportinntekter utgjøre betydelige beløp. På den annen side er en vel kjent med at internasjonal handel forutsetter forskjellige former for fleksibilitet – eller om man vil, uortodokse tilleggsytelser for å lette det økonomiske samarbeidet. Det kan være tale om alt fra regulære kommisjoner og agentprovisjoner til tilfeldige tillegg som må ytes mellommenn for at vareeksporten skal kunne finne sted. Slike tilleggsytelser, som ofte ikke er anført i fakturaen, medfører at valutakontrollen i forbindelse med eksport- og

importbetalinger kan innebære betydelige elementer av vurdering, og at firmakunnskap er nyttig og nødvendig i saksbehandlingen for å sikre fleksibilitet og unngå at kontrollen i unødig grad virker som sand i maskineriet.

Et annet problem som knytter seg til eksport og import av varer, er den såkalte over-/underfakturering. Dette problem er i de senere år blitt internasjonalt erkjent, og land som Italia har pekt på at dette representerer den mest betydelige form for "lekkasje" av valuta til utlandet. Også i Norge har en hatt en rekke tilfelle av overfakturering eller underfakturering, men det må innrømmes at det egentlige omfang av slike overtredelser ikke er kjent. Norges Bank har imidlertid pekt på dette problemet, blant annet overfor Handelsdepartementet og andre kontrolltater, og en vil sette mye inn på å få effektivisert dette viktige kontrollområdet.

Transaksjoner vedrørende tjenester og stonader m.v.

Eksempler på tjenestebetalinger er lisensavgifter, royalty, forskningsutgifter, kontorutgifter samt generelle forretningsinntekter og -utgifter. Gaver, arv og lønninger utgjør også betydelige mengder innen denne kategori transaksjoner. En del av disse betalingsarter er underlagt lisensplikt, mens andre typer er liberalisert og kan betales gjennom valutabank. Det som utgjør det kontrollmessige hovedproblem ved slike transaksjoner, er at det ikke foreligger noen mulighet for "fysisk" kontroll av om transaksjonene er bona fide eller ikke. En må her nøye seg med fremleggelse av

kontrakt og annen dokumentasjon som "beviser" at transaksjonen faktisk er det den gir seg ut for å være. Den reelle kontroll er i stor grad overlatt til valutabankene som gjør en verdifull innsats for å sikre gjennomføringen av valutakontrollen på dette området. Nødvendigheten av å gruppere transaksjonene korrekt i henhold til betalingsbalansestatistikkens krav, representerer en ekstra påminnelse om kontrollens betydning.

Kapitaltransaksjoner

Dette kontrollområdet omfatter blant annet kortsiktige og langsiktige lån, porteføljeinvesteringer og omsetning av verdipapirer og fast eiendom. Som en hovedregel kan sies at dette er et av de mest sentrale valutakontrollområder, og lisens skal i hvert enkelt tilfelle gis av enten Handelsdepartementet eller Norges Bank. For hver transaksjon blir det foretatt en direkte kontroll mot avgitt lisens, og alle lån, utenom finansinstitusjonenes, blir kartotekført ved hjelp av elektronisk databehandling i Norges Bank.

Direkte investeringer

Investeringer betegnes "direkte investeringer" dersom den norske eierandelen utgjør 25% eller mer av investeringsobjektets egenkapital. Denne type transaksjon er også en kapitaltransaksjon og underlagt samme strenge kontrollform som øvrige kapitaltransaksjoner.

Tradisjonelt har man fremsatt visse standardkrav overfor norske investorer når de ønsker å foreta investeringer i utlandet.

Disse kravene er ment å sikre at det økonomiske utbytte av utenlandsetableringen så langt som mulig kommer det norske samfunn til gode. En del av kravene utgjør den informasjonsplikt som pålegges den norske investor, idet valutalovens jurisdiksjon ikke omfatter den utenlandske økonomiske enhet.

Kravene går på at man hvert år må sende inn til Norges Bank utskrift av status samt vinnings- og tapskonto for selskapet i utlandet. Dernest er det pålegg om at overskudd tas hjem til Norge for beskatning, og følgelig at akkumulering av midler utover visse grenser ikke skal finne sted i det utenlandske selskapet. Dobbelbeskatningsavtalene som Norge har undertegnet med en rekke land, virker inn på reguleringen av disse forhold. Det kreves dessuten at overdragelse av de norskeide aksjene samt utvidelse av virksomheten ved det utenlandske selskap skal godkjennes av valuta-myndighetene.

De norske investeringer i utlandet omfatter i alt om lag 2 000 etableringer. En betydelig del av disse representerer såkalte salgs-/representasjonskontorer, mens andre står for lagerhold og service-virksomhet. Bare et relativt lite antall er reelle produksjonsheter motivert ut fra forhold som mindre transportomkostninger, råstoff-tilgang, arbeidskrafttilgang osv. En rekke av selskapene er utvilsomt etablert med sikte på et intimt samarbeid med bransjekolleger i andre land, både på det tekniske, markedsføringsmessige og finansielle område. Det er derfor klart at de norske selskapsinteresser i utlandet representerer et vidt spektrum som ut fra en kontrollmessig synsvinkel langt fra kan ses som en homogen gruppe.

Den årlige innsendelsen av taps- og vinningskonto samt status for selskapene har pågått i en årrekke. Den reelle kontroll og analyse av disse regnskaper har imidlertid vært begrenset, og sanksjoner vedrørende utenlandske selskaper som har tilbakeholdt overskudd og dermed akkumulert midler ute, har hittil bare vært foretatt i enkelte tilfelle.

Dette kontrollområdet er nå for tiden under revurdering i Norges Bank i samråd med andre kontrolltater, spesielt Skattedirektøren og Handelsdepartementet. En erkjenner at det vil være opp til skattemyndighetene å foreta den endelige vurdering av hvordan norske selskapers inntekter og formue fordeles mellom aktivitet i Norge og i utlandet med de skattemessige konsekvenser dette må få. Det er rimelig at skattemyndighetene har hovedansvaret for den generelle kontroll i forbindelse med selskapets disposisjoner i utlandet, men Norges Bank vil selvsagt samarbeide intimt med skattemyndighetene i slike saker.

Under det videre arbeid med kontrolloppleggene for investeringer i utlandet vil det bli tatt hensyn til at en neppe vil være tjent med å pålegge, direkte eller indirekte, utenlandske selskaper som er eid fra Norge, betingelser som en selv ikke ser seg tjent med for tilsvarende utenlandskeide etableringer i Norge. Dette gjelder spesielt spørsmålet om disponering av overskuddet i den utenlandske bedriften for hjemføring, eventuelt reinvesteringer i selskapet.

Utgangspunktet for investeringskontrollen må være at selskaper i utlandet får anledning til å utvikle seg på rimelige kommersielle betingelser i det næringspolitiske miljø som eksisterer i vertslandet. Selskapet må ha anledning til å bygge opp

en kapitalstruktur som på kort og lang sikt kan gjøre det til en konkurransedyktig enhet på det internasjonale plan. Det bør videre legges vekt på at norskeide selskaper i utlandet kan representere et verdifullt og naturlig tilskudd til produksjonskapasitet i Norge med en effektiv avlastning av den innenlandske ressursituasjon, både med hensyn til arbeidskraft, know-how og kapital.

De kontrollmessige problemer i forbindelse med direkte investeringer ligger først og fremst i de selskapsenheter som ikke representerer noen reell økonomisk virksomhet eller omsetning av varer og tjenester, men bare er regnskapsenheter som representerer motposter til økonomiske transaksjoner i Norge. Ofte registreres tilfelle hvor det kun foreligger en ren skattemessig motivering bak transaksjonen.

I Norges Bank arbeides det for tiden med en utvidelse av informasjonsgrunnlaget vedrørende norske etableringer i utlandet. En regner med at dette arbeidet, kombinert med en utvidelse av det direkte samarbeidet med skattemyndighetene, vil gi grunnlag for en bedre kontroll. Oppgaveplikten i henhold til den nye aksje- og regnskapslovgivning gir også et langt bedre utgangspunkt for vurderinger på konsernbasis av selskaper som har utenlandske etableringer.

Kontroll med valutakonti i utlandet

Etter søknad kan Norges Bank gi tillatelse til at norske handels- og industriselskaper får etablere arbeidskonti i utenlandske banker. For tiden er ca. 300 slike konti i aktiv bruk, og tillatelse gis på den betingelse at det hver måned sendes utskrift

av kontiene med den nødvendige dokumentasjon av hver enkelt postering til Norges Bank. I disse tilfelle utfører Norges Bank den nødvendige dokumentasjonskontroll som valutabankene selv foretar for valutakonti i norske banker og for øvrig for transaksjoner mot konti uten motpost i valutakonto.

Rederiene og forsikringsselskapene har en utvidet adgang til å etablere arbeidskonti i utenlandske banker, men dette er begrunnet med spesielle arbeidsmessige behov og stor kontaktflate mot utlandet. Rapporteringen er tilsvarende for disse kontogrupper.

Kontroll med oljeselskapene, rederiene og forsikringsselskapene

Siden 1973 har en hatt en egen rapportering av valutatransaksjoner vedrørende oljeletingselskapene. På grunn av de komplekse avregningsformer mellom oljeletingselskapene og deres utenlandske eierinteresser er denne kontrollen lagt direkte til Norges Bank. Det er behov for å bygge denne kontrollen videre ut på grunn av betalingenes art og omfang.

Skipsrederiene har som nevnt stor kontaktflate mot utlandet. Fraktinntekter avregnes som oftest over utenlandske shippingagenters konti, som også i stor utstrekning dekker rederienes løpende utgifter i utlandet. Tilsvarende forhold gjelder for forsikringssektoren i forbindelse med re-assurans og annet samarbeid med utenlandske forsikringsselskaper. Norges Bank har tatt konsekvensen av de spesielle forhold som rår på disse områder, og innført kontrollsystemer som også dekker de statis-

tiske behov i forbindelse med betalingsbalansestatistikken. Egne rapport- og kontrollsystemer er utviklet for disse næringsgrupper, og kontrollen foretas direkte i Norges Bank.

Straffereaksjoner/Økonomisk kriminalitet

I det foregående er det redegjort for valutakontrollen som et teknisk og administrativt system med hovedvekt på den rolle som valutakontrollen spiller i forbindelse med gjennomføring av den alminnelige valuta-regulering. De overtredelser som oppdages som et ledd i dette arbeidet, vil enten bli rettet opp i samsvar med gjeldende regler ved forvaltningsmessige tiltak i Norges Bank eller anmeldt til påtalemyndighetene dersom overtredelsens karakter og omfang tilsier dette. I henhold til valutaloven er strafferammen bót og/eller fengsel i opp til to år. Inndragning er regulert ved straffelovens bestemmelser.

Et kontrollapparat er avhengig av mulighetene for effektive sanksjoner for å kunne fungere godt. I mange valutasaker står en overfor en vanskelig og komplisert bevisbyrde når saken skal fremmes for rettslig prøving. I praksis har en ofte måttet etterforske sakene på forvaltningsplanet og deretter fremlegge grunnlaget for bevisførsel for påtalemyndighetene. Dette representerer både et praktisk og et prinsipielt problem.

På det praktiske plan kan det anføres at slike saker er særdeles arbeidskrevende, og muligheten for å prioritere etterforskningsarbeid på bekostning av de mere regulære kontrolloppgaver er begrenset.

Av prinsipielle grunner er det også uheldig at saker hvor det er aktuelt med offentlig tiltale, etterforskes av forvaltningsorganet fordi saken i mindre grad blir sett i sammenheng med andre saker innen området økonomisk kriminalitet. Det er imidlertid viktig og nødvendig at det er nær kontakt og samarbeid mellom påtalemyndigheten og forvaltningsorganet i slike saker, både med hensyn til etterforskning og straffeutmåling.

I de fleste saker i den senere tid hvor Norges Bank har vært engasjert i samarbeid med påtalemyndighetene, har motivet vært å legge grunnlaget for rettsavgjørelser som kan være normdannende for kontrollarbeidet generelt.

Våre erfaringer fra dette arbeidsområdet kan oppsummeres som følger.

I enkle og mindre saker, hvor ofte det foreliggende tilfelle har vært enkeltstående uten særlig fare for gjentakelse, har det vært en tendens til for streng straffeutmåling sammenliknet med straffereaksjon i mer alvorlige saker, f. eks. der hvor næringsvirksomhet systematisk synes å være innrettet på valutaovertredelse og skattesvik. I de mer alvorlige saker, hvor en har forsøkt å legge forholdene til rette for rettslig prøving, har det ofte vist seg at en er kommet til kort på grunn av de meget strenge krav til bevisførsel som tradisjonelt stilles i norsk rettspraksis, i henhold til påtalemyndighetenes erfaring.

Spørsmålet om koordinering av straffeutmåling i de tilfelle der det foreligger overtredelse på flere forvaltningsområder, f.eks. tolloven, skattereglene og valutaområdet, er sentralt. Det er særlig behov for å se saken i en større sammenheng, idet forslaget om straffeutmåling fra de enkelte

forvaltningsområder i sum vil gi en urimelig streng reaksjon.

Spørsmålet om koordinering mellom de forskjellige forvaltningsområder i etterforskningen av økonomiske saker har vært tatt opp blant annet med Riksadvokatembedet, som i prinsippet har sagt seg enig i at det bør utarbeides en form for instruks til påtalemyndighetene i valutasaker. Instruksen kan gi veiledning med hensyn til straffeutmåling i valutasaker på en måte som gir en mer balansert reaksjon, f. eks. i sammenlikning med pris-, skatte-, og tollsaker. I spesielt omfattende saker kan det

være naturlig at Norges Bank gir en særskilt uttalelse om reaksjonsformen.

De fleste vil være enige i at spørsmålet om økonomisk kriminalitet generelt representerer et alvorlig samfunnsmessig problem, som en hittil ikke har greid å løse på en tilfredsstillende måte. Den erfaring som hittil har avleiret seg både i forvaltningsorganene og hos påtalemyndighetene, burde tilsi en langt sterkere satsing både på koordinering av innsatsen mellom de forskjellige forvaltningsorganer så vel som en markant utbygging av påtalemyndighetenes kapasitet og kompetanse på dette område.

Nye pengesedler – hvorfor og hvordan

*Gulbrand Heyerdahl-Jensen,
direktør i Seddeltrykkeriet*

Norges Bank begynte utgivelsen av krone-sedler i 1877. Den første utgave, de såkalte Oscar-sedler, var i omløp til 1900. Utgave 2 ble inndratt i 1945 og er de eneste norske pengesedler trykket i Norge som ikke innløses av Norges Bank. Utgave 3 var en kriseseddel som ble laget for seddelinnløsning i 1945. Den ble avløst i årene fra 1948 og fremover av 4. utgave. Den nåværende 5. utgave begynte i 1963 med ny 100-krone-seddel. I denne utgaven mangler vi fremdeles 500-kroneseddelen. Den er imidlertid ferdig trykket og vil bli satt i omløp når beholdningen av gamle er brukt opp. Man er for lengst i gang med utarbeidelse av 6. utgave, og det er kjent fra avisene at den begynner med en 100-kroneseddel med portrett av Camilla Collett.

Ifølge Norges Banks reglement skal det minst hvert 25. år utgis nye pengesedler. Dette reglement er mer enn 30 år gammelt, og i dag ville man sannsynligvis foreskrive å skifte sedlene ut etter 10–15 år.

Hvorfor må sedlene skiftes ut så ofte?

Det er to hovedårsaker til det.

- Stadig bedre reproduksjons- og kopieringsmetoder krever annen sikring mot forfalskninger
- Nytt og mer rasjonelt produksjons- og etterbehandlingsutstyr kan kreve endring i både design og format, men samtidig gi muligheter for mer avansert sikringsteknikk.

Disse forhold har ført til at de fleste seddeltrykkerier nå arbeider kontinuerlig med nye seddelutgaver. Det er dessuten viktig å ha nye sedler i beredskap i tilfelle av omfattende forfalskninger.

Hyppige utskiftninger av pengesedler de senere år synes å ha vakt publikums nysgjerrighet for hvorfor dette gjøres, og har også ført til en del kritikk. Det er vanlig også i andre land at publikum reagerer negativt på nye pengesedler inntil en tilvenningsperiode er over.

Ved planlegging av en ny seddelutgave skal det tas en rekke hensyn.

- Sedlene skal være vanskelige å forfalske
- De skal være estetisk tiltalende
- De skal være praktiske i bruk og egne seg for både manuell og maskinell behandling
- De skal kunne produseres rasjonelt.

Riktignok må vi helt tilbake til 20-årene for å finne en alvorlig forfalskning av norske sedler, men vi kan ikke av den grunn føle oss trygge. Sikring av sedler blir stadig vanskeligere ettersom teknikken gjør det enklere å lage gode etterligninger. Særlig betenkelig i så måte er de nye fargekopieringsmetodene. De beste fargekopieringsmaskiner kan selv med uøvet betjening levere seddeletterligninger som lett aksepteres av et ukritisk publikum.

De fleste oppfatter pengesedlene som

forskjellige fra andre trykksaker. Selv bortsett fra den påtrykte tekst bør de virke verdifulle ved sitt utseende og ved den følelse papiret gir.

Sikringen skjer ved en kombinasjon av flere virkemidler. Det finnes imidlertid ingen standard oppskrift, og forskjellige land har valgt ulike løsninger. Det fremgår tydelig om man studerer sedler fra mange land. I noen tilfelle må man gå ut fra at hensynet til tradisjon har veiet tungt. Noen felles trekk kan likevel finnes. Alle sedler av noen verdi har således et eller flere såkalte kobbertrykk.

Kobbertrykk er en metode som for lengst er forlatt i kommersiell trykning, fordi fremstillingen av trykkformene, selve trykkingen og fargeforbruket er for uøkonomisk. Metoden gir imidlertid muligheter for variasjon i fargenyansene og en pregnans i fine og grove linjer som ikke nåes på annen måte og som gjør metoden ypperlig egnet for seddeltrykking. Det er også en sikkerhetsmessig fordel at den ikke er i bruk i vanlige trykkerier. Trykkformene fremstilles ved en kombinasjon av maskingravering og etsing og kan bare utføres av noen få spesialister. Prosessen er dessuten meget tidkrevende. Nyansene i trykket fremkommer ved at man varierer dybden og strekbredden av gravyre og etsing. På sedler som ikke er for slitte, kan man føle relieffet i de dype partier av gravyrene. Eksempler på kobbertrykk på våre sedler er det mørkeblå trykk på 10-kroneseddelen forside, det grønne på forsiden av 50-kroneseddelen og 100-kronens røde for- og baksidetrykk. Kobbertrykket er som regel kombinert med såkalte beskyttelsestrykk i boktrykk, offset eller letterset (tørroffset). Når det gjelder motivene for kobbertryk-

ket, synes det også å være enighet om at et godt, detaljrikt portrett er av sikkerhetsmessig betydning. Det er med andre ord ikke bare for å hedre statsoverhoder, generaler og forfattere at man finner dem avbildet på sedlene. I tillegg til et portrett benytter de fleste seddeltrykkerier såkalt guillosch. Det er fagbetegnelsen for de maskingraverte mønstre man finner i border og rosetter.

Dermed er det også slutt på likheten landene i mellom. Man vil se at enkelte land som f.eks. USA har valgt en temmelig ensfarget seddel. Kobbertrykket er riktignok fremragende, men det er ikke lagt vekt på beskyttelsestrykk og heller ikke på papiret, noe vi senere skal komme tilbake til. Andre land kombinerer så mange farger og trykkmetoder at det kan skape mer forvirring enn sikkerhet.

Den nevnte guillosch-teknikk benyttes også i beskyttelsestrykkene, som i våre nyere sedler har både en dekorativ og en sikkerhetsmessig funksjon.

De fargekombinasjoner som benyttes, må velges med tanke på at de skal være vanskelige å reproducere. De enkelte farger er derfor sjelden rene. Hensynet til det sikkerhetsmessige og estetiske må avveies mot hverandre. Bruken av flerfargede og til dels kraftige beskyttelsestrykk gjør at det ikke lenger så lett kan skjelnes mellom de enkelte seddelvalørene, fordi totalinntrykket blir blandingsfarger og ikke de rene røde, grønne og blå som man var vant til fra tidligere norske sedler.

I tillegg til kombinasjonen av forskjellige trykkmetoder og farger er sikkerheten økt ytterligere ved det spesielle seddelpapir som avviker fra vanlige handelskvaliteter.

Utenlandske sedler kan være ganske for-

skjellige også når det gjelder papiret. Variasjonen er stor fra det sigarettpapirtynne, men likevel ganske sterke franske papir med et førsteklasses portrettvannmerke til det amerikanske som er uhyre slitesterkt, men helt mangler vannmerke. Vi har som de fleste valgt en middelvei og benytter for de høyere verdier et papir som er relativt sterkt og har et ganske godt portrettvannmerke. Det vil som regel være nødvendig å finne et kompromiss mellom høy styrke og godt vannmerke. Gode trykkegenskaper lar seg heller ikke så lett forene med høy styrke. De store fremskritt i reproduksjons- og fargekopieringsteknikk har gjort det nødvendig for oss å legge mer vekt på papiret som sikringsfaktor. Man vil derfor i våre nyeste sedler i tillegg til portrettvannmerke også finne sikkerhetstråd og fargede fibre. I den kommende 6. utgave vil vi også komme tilbake til farget papir.

Kravet om at sedlene skal være estetisk tiltalende kan komme i konflikt med flere av de krav som er nevnt, særlig kan kobbertrykket virke gammelmodig og skape vanskeligheter for forngivere som er vant til mer moderne virkemidler. Det samme gjelder kravet til plassering av portretter, tall og åpne felter for vannmerker som blir mer fremtredende på de kommende sedler.

Sedlenes praktiske brukbarhet er vel for publikum et spørsmål om hvor lett de kan skilles fra hverandre, og hvorledes de passer til lommebøkene. Som tidligere nevnt, er fargene ikke lenger så forskjellige, og da blir kravene til øvrige identitetstegn større. I 6. utgave vil derfor verdiangivelsen erstatte riksvåpenet som sentral blikkfanger. Formatene er igjen et resultat av en avveining mellom mange interesser. Det ønskes mak-

simal størrelsesforskjell for å kunne skjelne mellom seddelvalørene. Det skal tas hensyn til lommebøkene, men samtidig ønsker man størst mulige sedler særlig for de høye valører av hensyn til sikkerheten, minst mulige sedler av hensyn til produksjonsomkostningene. Hertil kommer at de skal være så lik andre lands som mulig på grunn av produksjons- og etterbehandlingsutstyret. Det bør nevnes at enkelte land, først og fremst USA, lager alle sedler i samme format og farge. I noen grad gjøres det for å standardisere produksjonen, men også for å tvinge publikum til å se grundigere på sedlene. Det hevdes at den like seddelstørrelsen ikke volder problemer i USA. Oppsiktsvekkende nok har vi fått opplyst at de blinde i USA ikke har noen særkrav.

Alt det utstyret som i dag anvendes og ventes anvendt i fremtiden for automatisk seddelbehandling, stiller nye krav til sedlenes utforming. For best mulig å samordne interessene på dette område, er det nedsatt et standardiseringsutvalg i Vest-Europa. Hensikten er ikke å få sedlene så like som mulig, men formatene bør holdes innen visse rammer, og spesielle kjennetegn for automatikken bør samordnes i størst mulig grad. Det kan nevnes at dette utvalg karakteriserte de norske seddelvalører som meget forskjellige.

Den sirkulerende seddelmengde er etter hvert blitt så stor at man må legge større vekt på en rasjonell produksjon. Moderne produksjonsutstyr krever at det tas tekniske hensyn både til sedlenes format og til deres design.

En moderne pengeseddel representerer således et utpreget kompromiss mellom grafisk forming, sikkerhetsteknikk, papirfabrikasjon og produksjons- og automati-

seringsteknikk. Til dette kreves et samvirke av kunstnere, kunsthåndverkere og fagfolk på mange områder.

Formgiveren er derfor mer bundet enn i annen grafikk, og offentlige konkurranser om nye sedler vil sjelden gi brukbare resultater. Norges Banks egne grafikere har tegnet og i det vesentlige også gravert sedlene av 5. utgave. For den påbegynte utgave 6 har man, for å få nye impulser, knyttet til seg en utenforstående formgiver som i samarbeide med grafikerne utarbeider tegningene.

Arbeidet med utforming av nye sedler står under oppsyn av en komité nedsatt av Norges Banks direksjon. Medlemmene er oppnevnt blant anerkjente eksperter på skrift og grafisk kunst. Valg av motiv og portretter skjer i samarbeid mellom kunstnere og komité. Forslagene blir forelagt direksjonen, som har den endelige avgjørelse.

Som nevnt innledningsvis, fikk vi de

første kronesedler for 100 år siden, og det er påfallende at bortsett fra 5-kroneseddelen som er erstattet med en mynt, har vi i dag de samme seddelvalører som den gang.

Spørsmålet har vært reist fra tid til annen om det sterke fallet i pengeverdien skulle tilsi utgivelse av en ny seddel med høyere valør, f. eks. en 10 000-kroneseddel. Utviklingen i andre betalingsmidler har imidlertid gjort det unødvendig med så store sedler, i alle fall i den ordinære betalingsformidling. På "kistebunnen" kan kanskje større valører være hensiktsmessige. Når det gjelder vår minste seddel, er dens verdi blitt så lav og den behandling den derfor får, så skjodesløs at dens levetid blir altfor kort. Da utstyr for en sikker automatisk behandling av mynt er vesentlig enklere og billigere enn det tilsvarende for sedler, bør vel tiden også av denne grunn snart være inne for at 10-kroneseddelen deler skjebne med den tidligere femmeren og blir erstattet med mynt.

Distriktsbankenes likviditet og utlån

*Bjørn Rogstad, konsulent i
Kredittpolitisk avdeling i Norges Bank*

Etter at myndighetene på grunn av den sterke utlånsveksten i bankene la opp til en stram likviditet i banksystemet, har en mottatt en rekke henvendelser fra banker med likviditetsproblemer. Enkelte banker har begrunnet sine vansker med at disse har sammenheng med virksomheten som distriktsbank, og bedt myndighetene om selektiv støtte. I denne artikkelen vil en derfor se nærmere på distriktsbankenes balanseoppgaver — spesielt innskudds- og utlånsutviklingen de siste to år — sammenlignet med de øvrige forretningsbanker for å få belyst hva som eventuelt skiller virksomheten i distriktsbankene fra de øvrige forretningsbanker.

Den alminnelige forståelse av begrepet "distriktsbank" er banker som gjennom sin virksomhet i første rekke dekker de mindre sentrale områder. Selv om begrepet "distriktsbank" ofte brukes om enkeltbanker og grupper av banker, foreligger det ikke noen entydig definert gruppe av forretningsbanker som uten videre kan oppfattes som distriktsbanker. Man har medlemsbankene i Distriktsbankenes Råd, men disse omfatter samtlige forretningsbanker med forvaltningskapital under 3 milliarder kroner — bortsett fra Fellesbanken og landets tre minste forretningsbanker. Videre utgjør banker lokalisert i Oslo; Bergen og Trondheim 45% av medlemsbankenes samlede forvaltningskapital.

Samtlige medlemsbanker i Distriktsbankenes Råd kan derfor neppe oppfattes som distriktsbanker.

Som grunnlag for valg av distriktsbanker er det i denne artikkelen benyttet bankenes bevilgede utlån fordelt på fylker. "Mindre sentrale områder" er da definert som distriktene utenom fylkene Oslo, Hordaland og Sør-Trøndelag. Hordaland og Sør-Trøndelag er tatt med for å eliminere bankenes utlån til storbyene Bergen og Trondheim. Etter å ha rangert de enkelte banker etter andel bevilgede utlån til slike "mindre sentrale områder", er en blitt stående igjen med forretningsbanker med hovedsete utenfor Oslo, Bergen og Trondheim som distriktsbanker. Samtlige banker innen denne gruppen hadde en bevilgningsandel til distriktene på over 80%, mens andelen i de øvrige forretningsbanker var under 70%. Blant "storby"-bankene var det for øvrig en av landets tre største banker som hadde den høyeste andelen av bevilgede lån til distriktene.

En svakhet ved det kriterium som her er valgt for å finne ut hvilke banker som skal inngå i begrepet "distriktsbank", er at en ikke har tatt hensyn til bankenes bevilgede lån til distriktene i Hordaland og Sør-Trøndelag. Det er imidlertid lite trolig at dette har påvirket rangeringen på en slik måte at banker med hovedsete i Trondheim eller Bergen av denne grunn ikke er kom-

met med i gruppen av distriktsbanker. Mer tvilsomt er det kanskje at alle områder utenom Oslo, Hordaland og Sør-Trøndelag er satt i samme klasse. Dermed har man fått med byer og tettsteder innen andre fylker som egentlig ikke er "distrikter". Det kan spesielt reises spørsmål om de øvrige fylkene omkring Oslofjorden, Kristiansand-området og Stavanger-området naturlig hører med til "distrikts-Norge". En mer restriktiv avgrensning ville trolig ha medført at banker med hovedsete i disse områdene ville ha falt utenom gruppen av distriktsbanker. Den valgte avgrensning kan således kanskje virke noe tilfeldig. Men siden en ikke har noen definisjon på begrepet distriktsbank som det er alminnelig enighet om, ville dette gjelde uansett hvilken avgrensning som ble valgt.

Ifølge bankenes oppgaver over utlån fordelt på fylker ved utgangen av annet kvartal 1976 gikk 6 milliarder kroner eller 95% av distriktsbankenes bevilgede utlån til "distriktene". De tilsvarende tall for storby-bankene er henholdsvis 18 milliarder eller om lag 55%. Av dette falt hele 14 milliarder kroner på landets tre største forretningsbanker. Dette skyldes ikke alene bankenes størrelse, men også at utlånsandelen til "distriktene" er noe høyere (60%) enn for andre storby-banker. Tar man i betraktning at det i bankenes oppgaver ikke tas hensyn til at flere låntakere registrert i landets største byer er arbeidsgivere for betydelige arbeidsplasser i distriktene, fremgår det av tallene ovenfor at distriktsbankenes andel av de totale bevilgninger av lån til distriktene er relativt begrenset. Ved at deres virksomhet imidlertid hovedsakelig er rettet mot de mindre sentrale områder, vil disse bankene ha en funksjon i for-

bindelse med myndighetenes ønske om å kanalisere en forholdsvis stor del av den samlede kreditten ut til distriktene.

Balansestrukturen i de to bankgrupper

Teksttabell 1 gir balansetall for de to grupperinger av forretningsbankene pr. 28. februar 1975 og 1977. Av oppgavene ved utgangen av februar i år går det fram at tilgangen på midler ved innskudd fra kunder og innskudd fra forretnings- og sparebanker til sammen tilsvarte omkring 80% av både distriktsbankenes og storby-bankenes forvaltningskapital. Selv om disse midler utgjør om lag samme andel av passiva i de to bankgrupper, utgjør imidlertid innskudd fra kunder i utenlandsk valuta og innskudd fra sparebanker en mindre andel i distriktsbankene. Dette oppveies av en tilsvarende større andel av innskudd i norske kroner fra kunder og innskudd fra andre forretningsbanker. At en større andel av kunders innskudd i valuta går til storby-bankene, har rimeligvis sammenheng med at kunder som har transaksjoner med utlandet, særlig er lokalisert i Oslo, Bergen og Trondheim og da benytter de store forretningsbankene i storbyene til sine valutatransaksjoner. At transaksjoner med utlandet utgjør en større del av storby-bankenes virksomhet, kommer til uttrykk i tallene for utenlandske innskudd og lån i utlandet. Ved utgangen av februar i år utgjorde disse 6,7% av storby-bankenes forvaltningskapital mot bare 1,4% i distriktsbankene.

Det forhold at innskudd fra andre forretningsbanker utgjør en større andel av distriktsbankenes samlede passiva enn hva tilfellet er i storby-bankene (i februar 1977

var andelen 4,7% for distriktsbankene og 1,7% for storby-bankene), må blant annet ses i sammenheng med at sparebankene for det meste plasserer sin overskuddslikviditet i noen få storby-banker. Denne blir delvis ført tilbake til distriktsbankene gjennom interbankmarkedet. Andre årsaker til storby-bankenes store innskudd i distriktsbankene kan være at storby-bankene har behov for arbeidskonti i andre banker. Sett under ett synes imidlertid distriktsbankene å være relativt mer avhengig av innskudd fra andre banker enn storby-bankene.

Distriktsbankenes lån i Norges Bank utgjorde ved utgangen av februar i år 4,4% av forvaltningskapitalen eller om lag 2 prosentpoeng mer enn storby-bankenes. Nå behøver ikke nødvendigvis tallene for bankenes lån i Norges Bank på en stikkdato ved utgangen av en enkelt måned være representative for den underliggende tendens. Dette gjelder spesielt utgangen av februar, som er beregningstidspunktet for plasseringsplikten. Bankenes disposisjoner for å holde forvaltningsveksten nede på slike beregningstidspunkter berører på passivasiden i første rekke postene "innskudd fra andre banker" og "lån i Norges Bank" og på aktivasisden blant annet "primærlikvidider" og "innskudd i andre banker". Ser man imidlertid på bankenes lån i Norges Bank i prosent av forvaltningskapitalen ved utgangen av hver måned de siste to år fram til utgangen av februar i år, har andelen i distriktsbankene i hele perioden vært større enn i storby-bankene. Dette viser at distriktsbankene på varig basis er mer avhengige av lån i Norges Bank enn de øvrige forretningsbankene.

På aktivasisden må den lavere andel av primærlikvidider i distriktsbankene sammen-

lignet med storby-bankene (i februar i år henholdsvis 2,3% og 3,1%) blant annet ses i sammenheng med at de nord-norske forretningsbankene ikke var pålagt primærreservekrav. Det gjelder imidlertid også her at en stikkdag ikke nødvendigvis er representativ, blant annet på grunn av de bokholdermessige tilpasninger ved utgangen av måneden som er nevnt ovenfor. Differensiering til fordel for nord-norske banker i forbindelse med plasseringsplikten er en av forklaringene på at distriktsbankenes beholdning av obligasjoner ved utgangen av februar i år på 19,2% var 3,3 prosentpoeng lavere enn for storby-bankene. En annen årsak er at distriktsbankenes beholdning av obligasjoner i prosent av forvaltningskapitalen ved innføring av plasseringsplikten i 1969 var noe lavere i distriktsbankene enn i storby-bankene. Sett under ett kan en noe tilnærmet si at til sammen 20,8% av distriktsbankenes aktiva ved utgangen av februar i år var bundet som følge av myndighetenes bruk av primærreservekrav og plasseringsplikt, mot 25,6% i storby-bankene. (En har da trukket de nord-norske forretningsbankers beholdning av primærlikvidider fra distriktsbankenes samlede beholdning av primærlikvidider.) På aktivasisden for øvrig legger en i første rekke merke til en betydelig høyere utlånsandel i distriktsbankene enn i storby-bankene, henholdsvis 74,2 og 60,6 prosent av forvaltningskapitalen ved utgangen av februar i år. Foruten distriktsbankenes lavere innskudd i utenlandske banker var også sekkeposten "øvrige aktiva" ved utgangen av februar i år lav sammenlignet med storby-bankenes. Det mest påfallende er imidlertid at denne posten de siste to år ble redusert fra en andel på 5,2% i 1975 til 2,4% i februar i år.

Nedgangen skyldes i første rekke en reduksjon i distriktsbankenes utlån til finansinstitusjoner.

Innskudds- og utlånsutviklingen i de to bankgrupper

Kunders innskudd økte fra februar 1975 til februar 1977 med vel 1,6 milliarder kroner

i distriktsbankene og 9,2 milliarder kroner i storby-bankene. Teksttabell 1 viser at distriktsbankene i denne to-årsperioden hadde en innskuddsvekst på 37,3% eller om lag samme vekst som i storby-bankene. Sett i relasjon til distriktsbankene var innskuddsutviklingen i dette tidsrommet langt mer stabil i storby-bankene. Mens distriktsbankene i 1975 hadde en innskuddsvekst

Teksttabell 1. Innskudds- og utlånsutviklingen i distriktsbankene og storby-bankene

	Distriktsbanker						Storby-banker					
	Februar 1975		Februar 1977		Endring		Februar 1975		Februar 1977		Endring	
	Mill. kroner	%	Mill. kroner	%	Mill. kroner	%	Mill. kroner	%	Mill. kroner	%	Mill. kroner	%
Aktiva:												
Primærlikvider	172	2,8	185	2,3	13	7,6	1 785	5,2	1 366	3,1	-419	-23,5
Stats- og statsgaranterte ihendehaverobligasjoner	679	11,1	933	11,6	254	37,4	4 506	13,1	6 855	15,3	2 349	52,1
Andre norske ihendehaver- obligasjoner	390	6,4	612	7,6	222	56,9	2,446	7,1	3 240	7,2	794	32,5
Innskudd i forretningsbanker	163	2,7	80	1,0	83	50,9	824	2,4	458	1,0	-366	-44,4
Innskudd i sparebanker	35	0,6	13	0,2	-22	-62,9	353	1,0	444	1,0	91	25,8
Innskudd i utenlandske banker	88	1,4	57	0,7	31	35,2	1 440	4,2	1 370	3,1	-70	-4,9
Lån til utlandet	0	0	1	0	0	0	102	0,3	111	0,3	9	8,8
Utlån til publikum	4 271	69,9	5 984	74,2	1 713	40,1	20 893	60,6	28 012	62,6	7 119	34,1
Øvrige aktiva	316	5,2	196	2,4	-120	-38,0	2 127	6,2	2 872	6,4	-	-
Forvaltningskapital	6 114	100,0	8 061	100,0	1 947	31,8	34 476	100,0	44 728	100,0	10 252	29,7
Passiva:												
Innskudd fra kunder i norske kroner	4 378	71,6	6 034	74,9	1 656	37,8	22 419	65,0	31 541	70,5	9 178	38,1
Innskudd fra kunder i utenlandsk valuta	32	0,5	22	0,3	-10	-45,5	1 744	5,1	1 744	3,9	0	0
Innskudd fra forretningsbanker	553	9,0	379	4,7	-174	-31,5	1 025	3,0	765	1,7	-260	-25,4
Innskudd fra sparebanker	83	1,4	122	1,5	-39	-47,0	1 690	4,9	1 299	2,9	-391	-23,1
Lån i Norges Bank	307	5,0	351	4,4	44	14,3	1 305	3,8	1 136	2,5	-169	-13,0
Utenlandske innskudd og lån i utlandet	53	0,9	109	1,4	56	105,7	2 504	7,3	3 007	6,7	503	20,1
Annen gjeld	220	3,6	361	4,5	141	64,1	1 449	4,2	2 288	5,1	839	57,9
Øvrige passiva	488	8,0	683	8,5	195	40,0	2 340	6,8	2 969	6,6	629	26,9
Spesifikasjoner:												
Fordringer på utlandet	101	1,7	75	0,9	26	25,7	2 092	6,1	2 170	4,9	78	3,7
Gjeld til utlandet	58	0,9	115	1,4	57	98,3	2 619	7,6	3 233	7,2	614	23,4

på 11,5%, som var hele 6,0 prosentpoeng svakere enn for storby-bankene, ble dette mer enn oppveid i 1976, da innskuddene i distriktsbankene økte med 24,4% eller 7,4 prosentpoeng mer enn i storby-bankene. En mulig årsak til den svakere innskuddsutvikling i storby-bankene det siste året sammenlignet med distriktsbankene kan være økningen i publikumssektorens netto valutakjøp fra 1,9 milliarder kroner i 1975 til 5,1 milliarder i 1976. Siden den overveiende del av valutatransaksjonene foretas av storby-bankene, er det nærliggende å anta at nøytraliseringen av den betydelige likviditetstilførsel fra det offentlige i 1976 ved publikums valutakjøp i første rekke berørte disse bankene. For øvrig kan inntektsøkningen i jordbruket det siste året ha slått ut i en relativt større innskuddsvekst i distriktsbankene.

Ved utgangen av februar i år utgjorde innskudd på sparevilkår den største andel av distriktsbankenes totale innskudd med vel 40% mot om lag 34% i storby-bankene. Mens innskudd på særvilkår i storby-bankene er av om lag samme størrelsesorden som innskudd på sparevilkår, er denne andelen ca. 10 prosentpoeng lavere i distriktsbankene. Den lavere andel i distriktsbankene kan ha sammenheng med at disse stiller svakere enn storby-bankene i konkurransen om særvilkårs-midlene, eller at kunder med midler av en slik størrelsesorden som forutsettes for å oppnå en høyere renteavkastning enn ordinære innskudd, i første rekke benytter de største forretningsbankene som sin bankforbindelse. De siste to år økte imidlertid distriktsbankenes andel av samlede innskudd på særvilkår, noe som kan innebære at distriktsbankene etter hvert i større grad er med i konkurran-

sen om disse midlene. For de øvrige innskuddsformer er forskjellen i andelene mellom de to bankgrupper relativt små.

Forretningsbankenes utlån økte de siste to år med vel 8,8 milliarder kroner eller 35%. Utlånene i distriktsbankene økte med 40% og i storby-bankene med 34%. Som nevnt utgjorde distriktsbankenes utlån til publikum ved utgangen av februar i år om lag 74% av forvaltningskapitalen eller 14 prosentpoeng mer enn i storby-bankene. Av teksttabell 2 fremgår det at det i første rekke er byggelånenes andel av forvaltningskapitalen som er vesentlig høyere i distriktsbankene enn i storby-bankene.

Av bevilgede og disponerte byggelån i distriktsbankene er om lag 40% gitt med konverteringstilsagn i statsbanker mot 30% i storby-bankene. Bevilgede og disponerte byggelån med konverteringstilsagn økte i løpet av de siste to år betydelig mer i distriktsbankene enn i storby-bankene. I den senere tid har således konverteringstil-

Teksttabell 2. Forretningsbankenes bevilgede og disponerte utlån i prosent av forvaltningskapitalen. Enkelte utlånsformer i prosent av utlån i alt (pr. 27/2-77)

	I prosent av forvaltningskapitalen			I prosent av utlån		
	Utlån i alt	Bevilgede kassekreditter	Bevilgede bygge-lån	Nedbetalingslån	Disponerte kassekreditter	Disponerte bygge-lån
Distriktsbanker	74,2	22,6	20,2	56,3	25,0	18,8
Storbybanker	60,6	23,7	13,0	58,7	28,6	12,7
I alt	64,4	31,3	14,1	58,3	28,0	13,7

sagn fra Husbanken og Landbruksbanken berørt distriktsbankene i større grad enn storby-bankene. I hvilken grad dette også er tilfellet for innvilgninger fra de øvrige statsbanker (f. eks. Distriktenes utbyggingsfond), er vanskelig å si noe nærmere om på grunnlag av foreliggende tall.

Bankenes oppgaver over "utlån til publikum" fordelt på sektorer viser at i underkant av 2/3 av utlånene går til næringssektorene og om lag 1/3 til lønnstakere. De foreliggende tall bygger på om lag 90% av de totale utlån. Tallene indikerer ikke noen påfallende forskjell i sektorfordelingen av utlånene innen de to bankgruppene. I tidsrommet februar 1975 til november 1976, som er den perioden det foreligger tall for, gikk hele 50% av distriktsbankenes utlånsvekst til lønnstakere. Det tilsvarende tallet for storby-bankene var 40%. Det har i den senere tid således vært en relativt sterk økning i andelen utlån til lønnstakere i forretningsbankene. I samme tidsrom utgjorde disponerte byggelån med konverteringstilsagn i statsbankene henholdsvis 10,8% og 2,7% av henholdsvis distriktsbankenes og storby-bankenes utlånsvekst til publikum, og det var en nedgang i disse låns andel av totale utlån for begge bankgrupper. Byggelån med konverteringstilsagn fra statsbankene kan derfor ikke forklare den sterke veksten i utlån til lønnstakere som fant sted i denne perioden. En stor andel må antas å ha gått til kjøp av varige forbruksvarer inklusive fritidshus, utbedring av boliger m.v.

Ved utgangen av februar i år utgjorde distriktsbankenes utlån 99% av innskuddene mot 84% for storby-bankene. For distriktsbankene er dette en økning på om lag 2 prosentpoeng siden utgangen av feb-

ruar 1975. Storby-bankene hadde i samme tidsrom en tilsvarende nedgang. I denne perioden har distriktsbankenes totale utlån for det meste vært større enn innskuddene og til tider ligget betydelig over. Sett i relasjon til storby-bankene har det i løpet av de siste to år vært relativt store bevegelser i distriktsbankenes utlån regnet som andel av innskuddene, noe som blant annet må ses i sammenheng med at innskuddsutviklingen i distriktsbankene i dette tidsrommet var mindre stabil enn i storby-bankene. På kort sikt kan dette ha skapt problemer for utlånsbudsjetteringen i distriktsbankene. Når en ser en to-årsperiode under ett, er det derimot nærliggende å anta at slike problemer er mindre fremtredende — spesielt når en tar i betraktning at innskuddene i distriktsbankene økte sterkest det siste året. Beregninger av spredningen i enkeltbankenes innskudds- og utlånsvekst de siste to år sett under ett viser imidlertid at i motsetning til storby-bankene var distriktsbankenes utlånsvekst i dette tidsrommet betydelig mer ensartet enn veksten i innskuddene skulle tilsi. Dette gjenspeiles for øvrig i beregningene, som ikke viser noen samvariasjon mellom innskuddene og utlånsveksten for distriktsbankene innenfor to-årsperioden. At utlånsveksten for distriktsbankene var mer ensartet enn innskuddsveksten, skyldes i første rekke at flere distriktsbanker med en svak innskuddsvekst hadde en høyere vekst i sine utlån. Selv om det også blant storby-bankene var banker som hadde tilsvarende utvikling i dette tidsrommet, viser beregningene at slike disposisjoner de siste to år hadde et langt større omfang blant distriktsbankene. Det kan nevnes at tilsvarende beregninger for gruppen banker med hoved-

sete i Oslo, Bergen og Trondheim med forvaltningskapital under 3 milliarder kroner gir en god sammenheng mellom innskudd og utlån. En slik manglende sammenheng for distriktsbankene kan derfor neppe forklares ved bankenes størrelse. For øvrig kan en mer ensartet vekst i utlånene enn innskuddene innen en bankgruppe forekomme når bankene tillegger markedsandelen av sine utlån større vekt enn utviklingen i bankenes interne likviditet.

Sluttmerknad

Distriktsbankene som gruppe har i løpet av de siste to år vært mer avhengige av kortsiktige likviditetslån i andre forret-

ningsbanker og i Norges Bank enn storby-bankene. De foreliggende tall over innskuddsutviklingen i banksystemet fra februar 1975 til februar 1977 tyder imidlertid ikke på at distriktsbankene er kommet mindre gunstig ut enn andre banker i denne perioden. Tallene viser også at distriktsbankene hadde en sterkere utlånseksponering enn storby-bankene. Den relativt gunstige innskuddsutviklingen ble følgelig i liten grad benyttet til å styrke egenlikviditeten. Når derfor likviditeten i banksystemet strammes til av myndighetene fordi utlånsveksten fra bankene ligger langt over det som anses for realøkonomisk forsvarlig, vil dette hardest ramme banker som har svake likvidetsressurser og som derfor er avhengige av interbankmarkedet og lån i Norges Bank.

Avdelingsjubileer i Norges Bank

*Håkon Sannes,
kontorsjef i Utrednings- og informasjonsavdelingen
i Norges Bank*

Det er nå 11 år siden Norges Bank markerte sitt 150 års jubileum som selvstendig norsk bank med oppgaver gitt med hjemmel i norsk lov og med en folkevalgt ledelse: representantskapet, direksjonen og bestyrelsene ved distriktsavdelingene. Til disse organer velger Stortinget 146 tillitsmenn (inklusive varamenn), mens Kongen tilsetter to av direksjonens fem medlemmer.

I 1977 skal seks mindre begivenheter markeres i Norges Bank. Det er i år 125 år siden Stavanger og Tromsø avdelinger ble opprettet, og 75 år siden Norges Bank opprettet avdelinger i Gjøvik, Larvik, Vardø og Ålesund.

Selv om disse begivenheter i hovedsak er av lokal interesse, kan et tilbakeblikk over omstendighetene da disse avdelinger ble opprettet, være av generell interesse. En tar i særlig grad sikte på å omtale forholdet mellom Norges Bank og Stortinget ved opprettelsen av ovennevnte avdelinger og andre generelle hovedtrekk. Artikkelen omtaler således ikke lokale forhold og de enkelte avdelingers utvikling. Slik informasjon forutsettes gitt i den lokale presse i forbindelse med ovennevnte jubiléer.

De som ønsker nærmere informasjon om avdelingenes oppgaver i dag, henvises til artikkel av direktør *Olav Bræk* – "Norges Banks avdelinger" i *Penger og Kreditt* 1973/2.

Norges Banks avdelinger

Norges Bank har 20 avdelinger foruten hovedsetet i Oslo. Det er ikke opprettet avdelinger etter 1913. Heller ikke er det besluttet å nedlegge noen avdeling. Sistnevnte spørsmål var imidlertid aktuelt i 1960-årene, jfr. det som er sagt nedenfor.

Hver av de 20 avdelinger ledes av en bestyrelse oppnevnt av Stortinget og en administrerende direktør tilsatt av Norges Banks representantskap. Bestyrelsene var opprinnelig meget selvstendige organer med oppgaver på linje med de direksjonen utøvet for hovedsetets vedkommende. De har i nyere tid hatt få funksjoner som innebærer selvstendige avgjørelser. Sine opprinnelige kontrollfunksjoner har de i hovedsak beholdt. For øvrig består deres oppgaver i å avgi uttalelser og innstillinger til direksjonen og hovedsetet som ledd i bankens saksbehandling.

I gjeldende lovs §13 er fastslått at Norges Bank skal ha sitt hovedkontor i Oslo, og at den skal ha avdelinger der banken bestemmer. Etter loven av 1816 var bankens hovedsete lagt til Trondheim, og den skulle ha "filialavdelinger"¹⁾ i de øvrige stiftsteder (Akershus, Bergen og Kristiansand). I andre kjøpsteder kunne bankens ledelse

1) I det følgende kalt "avdelinger".

opprette avdelinger når den fant behov for det. Avdelingene skulle utføre de samme bankforretninger som hovedsetet unntatt seddelinnløsning. Dette var forbeholdt hovedsetet fordi bankens sølvfond skulle oppbevares der.

Avdelinger i Stavanger og Tromsø

Det kom etter hvert krav om opprettelse av avdelinger i kjøpstedene. Forslag om dette ble reist av kommunene selv, av amtmenn eller av næringsorganisasjoner på stedet og fulgt opp av stortingsrepresentanter fra vedkommende distrikt. I 1835 opprettet Norges Bank avdeling i Skien og to år senere i Drammen. For øvrig var banken svært tilbakeholden med nyopprettelser.

I 1836 ble det fremmet forslag om at Stortinget skulle anmode Norges Bank om å imøtekomme søknaden om opprettelse av filial i Tromsø. Saken reiste en prinsippdebatt i Stortinget om i hvilken grad Stortinget hadde formell adgang til å drøfte spørsmål som det etter loven om Norges Bank var overlatt bankbestyrelsen å ta stilling til. Stortingets vedtak må imidlertid kunne betraktes som en henstilling til Norges Bank om å overveie spørsmålet på nytt.

Denne henstilling ble ikke tatt til følge, og i 1839 anmodet stortingsrepresentantene for Finnmark amt Stortinget om å beslutte opprettet en avdeling i Tromsø. I innstillingen fra Stortingets bankkomité ble det blant annet påpekt at Stortinget som førte oppsyn med rikets pengevesen, ikke samtidig burde befatte seg med administrasjonen av pengevesenet. Således ville dette være i strid med de kontrolloppgaver som

bankens bestyrelse etter grunnloven og etter loven om Norges Bank var tildelt. Stortinget avsto derfor denne gang fra å avgi noen uttalelse i sakens anledning.

I innberetningen om bankens virksomhet som ble forelagt Stortinget i 1842, var det opplyst at Norges Bank hadde nektet å innvilge søknader om å opprette avdelinger i Lillehammer, Fredrikstad, Stavanger og Tromsø.

I 1842 ble loven om Norges Bank endret på en rekke vesentlige punkter. I regjeringens proposisjon var det dessuten foreslått at Stortinget skulle kunne endre beslutninger truffet av Norges Bank om å nekte å opprette eller å nedlegge avdelinger. Stortinget forkastet dette forslag under henvisning til at Norges Bank selv hadde den beste innsikt i disse spørsmål. For øvrig la Bankkomitéen vekt på at Stortinget hadde det i sin makt å fjerne en bankbestyrelse som den ikke var tilfreds med.

Tilsynelatende skjedde det en kompetanseavklaring mellom Stortinget og Norges Bank. Stortinget tok til gjengjeld sin oppgave med oppsyn av pengevesenet svært alvorlig. Stortingets bankkomité lot heller ikke en anledning gå fra seg til å si sin mening når den kom over forhold i bankens årsberetninger som komitéen var uenig i. Dette skjedde blant annet i 1848 og 1851 i forbindelse med at Norges Bank fremdeles vegret seg for å opprette nye bankavdelinger i ovennevnte byer.

Kravene om avdelinger i de nye kjøpsteder synes berettiget nok. De nye bysamfunn var i betydelig vekst og de økonomiske forhold relativt gode. Handel og næringsliv var imidlertid hemmet av lite utviklet pengehusholdning og mangel på kreditt.

Norges Banks ledelse var oppmerksom på disse forhold, men folte seg bundet av de lovbestemte regler om bankens virksomhet. Den hadde en solvbeholdning som dannet basis og øverste grense for dens seddelutstedelse og dermed bankens utlånsmuligheter. Dertil kom det forhold at nye avdelingers arbeidskapital ble beregnet på grunnlag av vedkommende distrikts bidrag til Norges Banks solvfond. Som kjent ble solvfondet skaffet til veie ved tvangsinnskudd lignet på formue i 1816.

De nye bysamfunn som først utviklet seg omkring midten av forrige århundre, bidro således i ubetydelig grad til bankens solvfond og ville derfor heller ikke kunne regne med å få en så stor andel av bankens utlånsmidler at det ville bli regningsvarende med opprettelse av en avdeling av Norges Bank i vedkommende distrikt. Dette forhold, i tillegg til at nye avdelinger ville ta utlånsmidler fra bestående avdelinger, utgjorde bankens hovedargumentasjon ved avslag på søknader om filialer.

Stortingets bankkomité aksepterte ikke uten videre bankens resonnement, blant annet hevdet den i 1848 at Norges Bank var mer opptatt av sin økonomiske lønnsomhet enn sine plikter overfor hele landet (sammfunnsøkonomiske hensyn).

Stortingets bankkomité gjentok sin kritikk i 1851, og samme år foreslo regjeringen at Norges Bank kunne opprette bankkontorer i kjøpsteder hvor det ikke var avdelinger. Virksomheten i bankkontorene skulle være noe mindre omfattende enn i avdelingene. Stortinget var enig i dette, men foreslo i tillegg at en ved lov skulle sikre Stavanger og Tromsø avdelinger av Norges Bank. Dette var i strid med Norges Banks eget ønske (jfr. bankens argumenta-

sjon nevnt ovenfor), og Kongen nektet å sanksjonere sistnevnte lov. Derimot sanksjonerte Kongen loven om opprettelse av bankkontorer i kjøpstedene. Med hjemmel i denne lov besluttet Norges Bank 26. mai 1852 å opprette bankkontorer i Stavanger og Tromsø. En anmodning om bankkontor i Kristiansund ble ikke tatt til følge.

Sondringen mellom bankkontorer og avdelinger fikk etter hvert et noe tilfeldig preg uten sammenheng med forskjell i arbeidsoppgaver og distriktenes økonomiske betydning. Ved avdelingene ble styrets medlemmer kalt administratorer og ved bankkontorene bestyrere. I den nye loven om Norges Bank av 1892 ble bankkontorene og avdelingene likestilt.

Utbyggingen av avdelingsnett

I årene 1852–81 fikk Norges Bank fem nye bankkontorer: i Halden, Lillehammer, Bodø, Kristiansund og Hamar. Disse avdelingsopprettelser bar også preg av strid og ulike vurderinger. Stortinget behandlet blant annet forslag om ved lov å pålegge Norges Bank opprettelse av nye avdelinger, eventuelt at slik avgjørelsesmyndighet ble fratatt Norges Bank og tillagt Kongen. Disse forslag fikk liten politisk tilslutning i Stortinget.

I 1880- og 90-årene kom det fra flere hold krav om nye filialer av Norges Bank. Dette skjedde i en tid hvor utviklingen av det private bankvesen gav økte kredittmuligheter til næringslivet. Det var ikke uvanlig at nye filialsøkere hadde en forretningsbank og en sparebank i sitt distrikt. I Nord-Norge var imidlertid bankvesenet mindre utviklet, og de få sparebanker som

virket der, hadde begrensede utlånsmuligheter.

Allerede i begynnelsen av 1850-årene ble det reist spørsmål om avdelinger av Norges Bank i Møre og Romsdal fylke. Ålesund, Kristiansund og Molde var alle sterke kandidater til en slik filial. Først i 1880 gikk banken med på å opprette et bankkontor i Kristiansund. I 1884 uttalte Norges Bank seg til fordel for et bankkontor i Ålesund, men fant likevel ikke å kunne innvilge en slik søknad fordi banken ikke hadde kapital til en slik utvidelse. Andre søkere på denne tid ble avvist under henvisning til den forestående revisjon av loven om Norges Bank.

Etter at den nye lov av 1892 var en realitet, gav representantskapet en komité i oppdrag blant annet å vurdere spørsmålet om nye bankavdelinger. Søknader forelå fra: Ålesund, Arendal, Gjøvik, Hammerfest, Kongsberg, Kragerø, Larvik, Tønsberg og Vardø.

Komitéen gjorde et grundig arbeid. Det var samlet inn et betydelig statistisk materiale fra søkerne, og komitéen foretok en nøye vurdering av de lokale kredittbehov. Den la spesielt vekt på næringslivets arbeidsforhold i landets vestlige og nordlige distrikter, hvor et lite utbygd privat bankvesen etter komitéens oppfatning hemmet en ønsket næringsøkonomisk utvikling.

Komitéen var således positiv til opprettelse av nye avdelinger, men presiserte at dette ikke var mulig uten en økning i bankens kapital. Ved at banken sluttet å innvilge pantelån, var det mulig å stille noe kapital til disposisjon. Dette ville imidlertid ta tid, og beløpet var helt utilstrekkelig til å dekke de nye låneformål. Komitéen foreslo derfor at bankens aksjekapital skulle ut-

vides, og at det seddelbeløp som banken kunne sette i sirkulasjon som ikke var dekket av bankens seddeldekningsgull, ble utvidet fra 24 mill. kroner til 35 mill. kroner.

Stortinget vedtok disse endringer i 1900. Samtidig med denne kapitalutvidelse besluttet Norges Bank å opprette følgende nye avdelinger: Vardø avdeling som trådte i virksomhet 1. april 1902, Ålesund avdeling som trådte i virksomhet 2. januar 1902, og Larvik og Gjøvik avdeling som begge startet sin virksomhet i november samme år.

Avdelingsspørsmålet vanskelig av flere grunner

I historiske fremstillinger av Norges Banks virksomhet har det vært vanlig å trekke fram at det ved bankens avdelinger i 1870-80-årene og senere, spesielt under den første verdenskrig, ble foretatt en rekke uheldige utlånsdisposisjoner. Dette ble stadig påpekt i Stortinget. Stortingets næringskomité uttalte således flere ganger at direksjonen burde ha ført en bedre kontroll med avdelingenes virksomhet.

Direksjonen hevdet imidlertid og med god grunn at loven om Norges Bank (Fundationen) bygde på utstrakt selvstendig myndighet for distriktsavdelingene med lokale stortingsoppnevnte styrer likestilt med direksjonen og ikke underordnet denne. Dette styringssystem var antakelig nødvendig i forrige århundre. Utbyggingen av kommunikasjonsnettene (jernbaner, dampskip, telegraf o.l.) og bankvesenets og næringslivets utvikling burde imidlertid tilstrekkelig å revurdere av bankens ledelses- og kontrollformer. Dette ble da også til en viss

grad gjort før lovendringen i 1892. Det politiske klima på denne tid gav imidlertid liten grobunn for tanker om å redusere Stortingets innflytelse i bankens organer, heller ikke for løsninger som i vesentlig grad reduserte avdelingenes uavhengige stilling.

Lovrevisjonen i 1892 medførte derfor få endringer i bankens desentraliserte styre og organisasjonsform. Direksjonen fikk imidlertid generell fullmakt til å forvalte bankens midler. Den fastsatte etter denne tid diskontoen for alle avdelingene, og i reglementet ble det tatt inn bestemmelser som etter hvert kom til å redusere avdelingenes selvstendighet i forhold til direksjonen. Disse endringer kan føres tilbake til de kritikkverdige forhold som etter hvert ble avdekket. Spesielt avdelingenes utlånsvirksomhet under den første verdenskrig påførte banken store tap, hvilket i sin tur medførte en sterk sentralisering av bankens beslutninger og sentral kontroll med avdelingenes virksomhet i begynnelsen av 1920-årene.

Ved en vurdering av nevnte forhold i ettertid er det viktig å huske på at bankens avdelinger av økonomiske grunner hadde en helt ubetydelig administrasjon. I det forrige århundre var det ved bankkontorene i lang tid slik at det ikke var ansatt noen bank- og regnskapskyndige. Den stortingsvalgte bestyrelse skjøttet den daglige ledelse. Selv om enkelte avdelinger etter hvert bygget ut sin administrasjon med bokholder og kasserer, hadde de fram til 1931 ingen fast ansatt bankkyndig leder i heldagsstilling.

Stortinget, som selv ofte kritiserte administrative forhold i Norges Bank, avviste gjentatte ganger bankens ønske om å styrke avdelingsadministrasjonen. Så tidlig som i

1897 fremmet direksjonen forslag om å knytte en fast ansatt bestyrer til avdelingene hvor dette var ønskelig. Først ved lov av 22. mai 1931 gikk Stortinget med på en slik endring. Norges Bank fikk selv adgang til å bestemme ved hvilke avdelinger det skulle ansettes administrerende direktør. Direktøren ble automatisk medlem av den stortingsvalgte bestyrelse, mens formannen for bestyrelsen skulle velges av og blant de stortingsvalgte medlemmer. Ålesund og Gjøvik fikk sine første direktører i 1932. Etter hvert ble tilsvarende stillinger besatt ved alle avdelingene.

Avdelingenes framtid

I midten av 1960-årene vurderte Norges Bank spørsmålet om avdelingenes organisasjon og virkeområde og om det var hensiktsmessig å nedlegge enkelte avdelinger. Ifølge loven om Norges Bank, §27, punkt c, kan vedtak om nedleggelse gjøres av representantskapet og direksjonen. Norges Bank mente imidlertid at det ikke burde skje noen endring i den bestående avdelingsstruktur uten at det også i Stortinget var alminnelig enighet om dette. Rasjonaliseringsdirektoratet foreslo å nedlegge avdelingene i Arendal, Gjøvik, Halden, Haugesund, Kristiansund N, Larvik, Lillehammer og Skien. Forslaget ble av direksjonen senere redusert til å gjelde Arendal, Gjøvik, Halden og Larvik.

I januar 1967 henstilte Stortinget til Norges Bank ikke å sette i verk de foreslåtte nedlegginger, men anbefalte at banken heller skulle søke å tilføre avdelingene nye arbeidsoppgaver. Norges Bank har senere ikke vurdert spørsmålet om å ned-

legge enkelte avdelinger, men gått inn for den linje som Stortinget anbefalte, og søkt å tilføre avdelingene nye arbeidsoppgaver.

I bankens årsberetning for 1965 tok direksjonen opp spørsmålet om administrasjonsordningen ved avdelingene kunne forenkles noe. Det ble spesielt pekt på om det var grunn til å opprettholde bestyrerordningen i dens nåværende form. Under stortingsdebatten ble dette punkt særlig

fremhevet, og det ble gitt uttrykk for at bestyrerordningen syntes å være moden for revisjon. Direksjonen var av den oppfatning at det ville være naturlig å ta dette spørsmål opp i forbindelse med en revisjon av loven om Norges Bank. En regner derfor med at dette spørsmål er vurdert av Ryssdalutvalget, som vil legge fram sin utredning om revisjon av lovene om pengevesenet og Norges Bank i nær framtid.

Norges Bank – omorganisering ved hovedsetet

Det er nylig foretatt en ommøblering ved hovedsetet. Den berører avdelinger som også har direkte forbindelser utad, og det er derfor grunn til å tro at en kort orientering om det som har skjedd, har interesse for noen av Penger og Kreditts lesere.

I møte i juni i år vedtok Norges Banks representantskap et forslag som administrasjonen i banken hadde lagt fram og som gjaldt omorganiseringer ved hovedsetet. Senere besluttet direksjonen at endringene skulle gjelde fra 1. september i år.

Dette innebærer at Bank- og Utlånsavdelingen og Pengepolitisk avdeling er forsvunnet fra organisasjonskartet fra denne dato, samtidig som det er tegnet inn to nye avdelinger – Kredittpolitisk avdeling og Utrednings- og informasjonsavdelingen.

Det er nå som tidligere fem avdelinger ved hovedsetet, og følgende oppstilling viser hva de heter, og hvilke kontorer som sorterer under hver enkelt avdeling.

Administrasjonsavdelingen

- Direksjonssekretariatet
- Budsjettkontoret
- Juridisk kontor
- Organisasjonskontoret
- Personalkontoret
- Vakt- og sikringstjenesten
- Økonomikontoret

Ekspedisjons- og regnskapsavdelingen

- Bokholderikontoret
- Depotkontoret
- Ekspedisjonen
- Hovedkassen
- Skillemyntkassen

Valutaavdelingen

- Valutaekspedisjonen
- Valutaomsetningskontoret
- Valutapolitisk kontor
- Kontoret for lån i utlandet
- Valutastatistikk-kontoret

Kredittpolitisk avdeling

- Bankkontoret
- Kontoret for engasjementskontroll
- Pengepolitisk kontor
- Statistisk kontor
- Utlånskontoret

Utrednings- og informasjonsavdelingen

- Kontoret for økonomisk informasjon
- Utredningskontoret

Den tidligere organisasjonsplanen skrev seg fra 1958. Da den ble etablert, ble det uttrykkelig pekt på at den ikke kunne anses som endelig og bindende. Det var kanskje en unødvendig forsikring – det må alltid være spillerom for de endringer som utviklingen krever. Etter 1958 skjedde det en viss omorganisering *innen* de enkelte av-

delingene ved hovedsetet. Det skyldtes i første rekke at Norges Bank ble tilført nye arbeidsoppgaver, og at grunnlaget for Norges Banks tilrådningsfunksjon ble utbygget. Fordelingen av nye oppgaver på avdelingene ble til dels preget av tilfeldighet og ikke alltid på en totalvurdering ut fra rasjonelle organisasjonsmessige kriterier. Det førte til at det oppstod visse koordineringsproblemer og i enkelte tilfelle også uklare ansvarsforhold.

Koordineringsproblemer i forbindelse med Norges Banks eksterne oppgaver oppstod særlig mellom hovedsetets "policy"-avdelinger, Valutaavdelingen, Bank- og utlånsavdelingen og Pengepolitisk avdeling, og ble søkt løst på forskjellige måter. Blant annet ble det etablert et koordineringsutvalg med representanter fra de tre avdelingene.

Etter 1. september i år får den nye Kredittpolitiske avdeling blant annet ansvaret for utforming av penge- og kredittpolitisk rådgivning, iverksettelse av penge-

og kredittpolitiske tiltak og tilsyn med gjennomføringen av slike. Valutaavdelingen får som tidligere de tilsvarende oppgaver i valutapolitikken. Koordinering av saksbehandlingen i kreditt- og valutapolitikken kan fortsatt skje ved det koordineringsutvalg som ble etablert i 1976.

Funksjonsområdene utredning og informasjon omfatter i prinsippet alle avdelinger i banken. Hovedtyngden av utredningsarbeidet har hittil i særlig grad vært knyttet til penge- og kredittpolitikken. Informasjonsvirksomheten har også for en stor del vært konsentrert om penge- og kredittpolitiske forhold, men har i tillegg omfattet viktige sider ved valutapolitikken. Blant annet for å markere utrednings- og informasjonsfunksjonens generelle karakter, er disse nå organisert i en selvstendig avdeling ved hovedsetet, den nevnte Utrednings- og informasjonsavdelingen.

Det er å tro at den omorganisering som er gjennomført, vil lette arbeidet og vise seg hensiktsmessig for løsning av de oppgaver som er tillagt Norges Bank.

Oversikt

over gjeldende kredittpolitiske bestemmelser i henhold til kredittloven av 25. juni 1965

- §§ 4– 6 Likviditetsreserver
- §§ 9–10 Plasseringsplikt
- § 11 Oppgaveplikt for private finansieringsselskaper, livs- og skadeforsikringsselskaper, forretnings- og sparebanker
- § 12 Utlånsregulering for private finansieringsselskaper og skadeforsikringsselskaper
- § 13 Oppgaveplikt over rente- og provisjonssatser
- § 15 Emisjonskontroll
Godkjenning av låneopptak hvor flere långivere deltar

Oppstillingen på de følgende sider har bare til formål å gi en oversikt over gjeldende kredittpolitiske bestemmelser. All praktisk anvendelse av bestemmelsene bør skje på grunnlag av rundskrivene fra Norges Bank. Listen er ajourført pr. 20.sept. 1977.

Kredittlovens §§ 4–6. Likviditetsreserver for banker

Primære likviditetsreserver

	Primærreserver i prosent av beregningsgrunnlaget ¹⁾		Resolusjon
	Sør-Norge	Nord-Norge	
Sparebanker	6	0	1977-06-24
Forretningsbanker	8	0	1977-06-24

1) Beregningsgrunnlaget er bankens samlede passiva med fradrag for en bloc-avskrivninger (kode 262), rebusforpliktelse (kode 2431–2432), ilignede, ikke betalte skatter (kode 2451), renter (kode 1722–1723) og utgifter (kode 19). Det er månedsoppgavens kodennummer som er anført i parentes.

Kredittlovens §§ 9–10. Plasseringsplikt for banker, livsforsikringsselskaper, pensjonskasser og -fond

Plasseringsplikt

	Utgangspunkt for beregning (forvaltningskapital)	Plasserings- plikt	Tillatt reduksjon	Resolusjon
Dersom faktisk obligasjonsbeholdning er under 27% av forvaltningskapitalen				
<i>Forretnings- og sparebanker</i>				
i Sør-Norge	Oktober 1976	35%	35%	1977-01-21
i Nord-Norge		15%	15%	
Dersom faktisk obligasjonsbeholdning er under 60% av forvaltningskapitalen				
<i>Livsforsikringsselskaper</i>	Desember 1976	50%	50%	1977-01-21
<i>Private og kommunale pensjonskasser og -fond</i>				
med forvaltningskapital over 5 mill. kroner				
i Sør-Norge	Desember 1976	50%	50%	1977-01-21
i Nord-Norge	Desember 1976	20%	20%	1977-01-21

Oppgjørstidspunkt:

Forretnings- og sparebanker: To-månedersperioder (utgangen av februar, april osv.)

Øvrige: Kvartalsvis.

Den tilpliktete økning i obligasjonsbeholdningen beregnes med utgangspunkt i den *pliktige* obligasjonsbeholdning ved utgangen av desember 1976 for bankene, og mars 1977 for øvrig.

Kredittlovens § 11. Oppgaveplikt for private finansieringsselskaper, livs- og skadeforsikringsselskaper, forretnings- og sparebanker

Oppgaveplikt

for <i>private finansieringsselskaper</i>	Diverse oppgaver Lånegarantier	Finansdepartementets bestemmelse 1966-03-15 Finansdepartementets bestemmelse 1974-12-24
for <i>livsforsikringsselskaper</i>	Diverse oppgaver	Finansdepartementets bestemmelse 1972-08-10
for <i>skadeforsikringsselskaper</i>	Diverse oppgaver Lånegarantier	Finansdepartementets bestemmelse 1972-08-10 Finansdepartementets bestemmelse 1974-12-24

Kredittlovens § 12. Utlånsregulering for private finansieringsselskaper og skadeforsikringsselskaper

Utlånsregulering

	Resolusjon
for <i>private finansieringsselskaper</i> med utlån over 1 mill. kroner og for selskaper stiftet etter 1. desember med utlån over 500 000 kroner	1976-12-17
Tillatt utlånsøkning ved utgangen av de enkelte kvartaler i 1977 skal være den største av alter- nativene a) og b) nedenfor henholdsvis for sel- skaper som hovedsakelig driver med factoringvirk- somhet og for selskaper med annen virksomhet enn factoring. (Procentsatsene for sistnevnte selskaper er angitt i parentes)	
Alternativ a) 13% (9%) over faktiske ¹⁾ utlån 12 måneder tidligere	
Alternativ b) 3% (2%) 6% (4%) over faktiske ¹⁾ utlån 9% (6%) pr. 31/12 1976 13% (9%)	
for <i>skadeforsikringsselskaper</i> med forvaltningskapital over 10 mill. kroner ved utgangen av 1. kvartal 1977 ved utgangen av 2. kvartal 1977	1976-12-17
	Ingen regulering. Oppgaveplikt. 6% over faktiske ²⁾ utlån pr. 31/12 1976

1) Utlån til andre kredittinstitusjoner og til utlandet regnes ikke med.
Dersom de faktiske utlån overstiger det tillatte utlånsnivå, skal det tillatte utlånsnivå danne utgangspunkt for beregningen.

2) Utlån til statsforvaltningen, til andre kredittinstitusjoner og til utlandet regnes ikke med.
Dersom de faktiske utlån 31. desember 1976 overstiger det tillatte utlånsnivå, skal det tillatte utlånsnivå 31. desember 1976 danne utgangspunkt for beregning av utlånsrammen.

Kredittlovens § 13. Oppgaveplikt over rente- og provisjonssatser

---

Oppgaveplikt

Oppgaveplikt for forretnings- og sparebanker, livs- og skadeforsikringsselskaper samt kreditt- og hypotekforeninger til Norges Bank over hvilke rente- og provisjonssatser som nyttes ved inn- og utlån. Oppgaveplikten for disse institusjoner omfatter også melding til Norges Bank om enhver *endring* av de rente- og provisjonssatser som blir nyttet.

Finansdepartementets forskrift av 6. juli 1965, rundskriv av 15. juli 1965 fra Norges Bank.

Oppgaveplikten ble ved Finansdepartementets bestemmelse av 23. mars 1966 utvidet til også å gjelde private finansieringsselskaper.

Kredittlovens § 15. Emisjonskontroll

Emisjoner

Lån mot utstedelse av ihendehaverobligasjoner eller andre omsetningsgjeldsbrev hvorav det utstedes mange i sammenheng og med lik tekst, må ikke legges ut til offentlig tegning eller tas opp på annen måte uten etter samtykke fra Finansdepartementet.

Heller ikke andre lån kan gis av syv eller flere långivere sammen uten etter samtykke fra Finansdepartementet.

Lån som omfattes av forskriftenes § 1, annet punktum, kan unntas fra regulering når lånebeløpet utgjør mindre enn 5 mill. kroner. Søknad om unntak sendes Norges Bank.

Finansdepartementets forskrift av 10. mars 1972, rundskriv av 15. mars 1972 og 12. oktober 1973 fra Norges Bank.

Tabeller

1a.	Norges Banks balanse	9.	Forretningsbankenes likviditet
1b.	Spesifikasjon av Norges Banks utlån	10.	Sparebankenes balanse
2.	Utenriksregnskap for Norge	11a.	Sparebanker. Utlån til publikum fordelt på sektorer
3.	Norges totale gull- og valuta-beholdninger	11b.	Sparebankenes utlån fordelt på næringer
4.	Salgskurser for en del valutaer på Oslo Børs	11c.	Sparebanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter. Bevilgede og disponerte lån
5a.	Bankenes kronelikviditet	12.	Sparebankenes likviditet
5b.	Bankenes valutalikviditet	13.	Balanse for private finansierings-selskaper
6a.	Forretningsbankenes utlån til publikum	14.	Balanseutdrag for livsforsikrings-selskaper
6b.	Sparebankenes utlån til publikum	15.	Balanseutdrag for skadeforsikrings-selskaper
7.	Forretningsbankenes balanse	16.	Balanse for statsbanker
8a.	Forretningsbanker. Utlån til publikum fordelt på sektorer	17.	Balanse for kredittforeninger o.l.
8b.	Forretningsbankenes utlån fordelt på næringer	18.	Nettoemisjoner av norske ihende-haverobligasjoner, fordelt på långivere
8c.	Forretningsbanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter. Bevilgede og disponerte lån		

19. Kreditt-tilførsel til private og kommuner
- 20a. Endringer i publikums likviditet
- 20b. Sammensetningen av publikums likviditet
21. Forretningsbanker. Rente- og provisjonssatser på nye utlån i norske kroner (prosent p.a.)

22. Sparebanker. Rente- og provisjonssatser på nye utlån i norske kroner (prosent p.a.)

Standard tegn:

- . Tall kan ikke forekomme
- .. Oppgave mangler
- ... Oppgave mangler foreløpig
- Null

Tabell 1a. Norges Banks balanse (Mill. kroner)

	31/12 1975	30/6 1976	31/7 1976	31/12 1976	30/6 1977	31/7 1977
Offisielle gull- og valutareserver	12 495	12 724	13 165	11 586	14 548	14 263
Norske statskassevekster	399	—	103	2 176	3 003	1 906
Norske ihendehaverobligasjoner	2 218	2 164	2 161	2 148	2 112	2 115
Utlån til forretnings- og sparebanker	1 079	1 033	937	1 196	1 145	3 300
Statens konsoliderte konto	5 430	5 430	5 430	5 430	5 430	5 430
Andre aktiva	2 231	2 175	1 931	1 923	2 657	2 138
Aktiva i alt	23 852	23 526	23 727	24 459	28 895	29 152
Sedler og mynt i omlop	12 969	13 447	13 511	14 850	15 205	15 084
Statens konti	3 371	2 791	3 221	3 102	6 045	6 126
Andre offentlige konti	2 892	2 789	2 374	2 576	3 088	2 932
Folioinnskudd fra forretnings- og sparebanker	472	163	284	304	280	689
Utenlandske kroneinnskudd m.v.	151	122	99	108	131	136
Skattefrie fondsavsetninger	351	236	232	202	182	177
Andre passiva	3 646	3 978	4 006	3 317	3 964	4 008
Passiva i alt	23 852	23 526	23 727	24 459	28 895	29 152

Kilde: Norges Bank.

Tabell 1b. Spesifikasjon av Norges Banks utlån (Mill. kroner)

	31/12 1975	30/6 1976	31/7 1976	31/12 1976	30/6 1977	31/7 1977
Forretningsbanker	1 007	975	838	1 128	1 035	2 975
Herav:						
Ikke behovsprøvede lån	528	546	359	569	507	2 306
Lån på særvilkår	479	429	479	559	528	669
Sparebanker	72	58	99	68	110	325
Herav:						
Ikke behovsprøvede lån	50	33	75	59	87	298
Lån på særvilkår	22	25	24	9	23	27
Andre sektorer	187	157	158	159	174	193
Herav:						
Statsgaranterte fiskeilån	85	85	89	78	102	104
I alt	1 266	1 190	1 095	1 355	1 319	3 493

Kilde: Norges Bank.

Tabell 2. Utenriksregnskap for Norge (Mill. kroner)

	1/1-30/4		1/2-30/4	
	1976	1977	1976	1977
Eksport av varer ekskl. råolje	9 712	10 217	7 440	7 874
Eksport av råolje	2 007	2 409	1 457	1 713
Import av varer	-16 981	-19 637	-12 779	-15 473
Varebalansen	-5 262	-7 011	-3 882	-5 886
Eksport av nye skip, oljerigger og boreplattformer	995	429	980	244
Eksport av eldre skip	819	630	669	596
Import av skip og boreplattformer	-3 529	-2 862	-2 502	-2 222
Netto frakter	2 855	2 465	2 215	1 920
Reisetrafikk, netto	-348	-491	-279	-385
Andre tjenester	-825	-250	-681	-217
Vare- og tjenestebalansen	-5 295	-7 090	-3 480	-5 950
Rente- og stonadsbalansen	-1 430	-1 585	-1 070	-1 100
A. Driftsbalansen	-6 725	-8 675	-4 550	-7 050
Herav:				
Skipsfart	144	45	448	205
Oljevirksomhet i Nordsjøen	-252	561	-499	64
Andre sektorer	-6 617	-9 281	-4 499	-7 319
B. Langsiktige kapitaltransaksjoner, netto	7 301	5 630	6 139	5 123
Herav:				
Statsforvaltningen	2 140	2 087	2 140	2 095
Kommuner, inkl. Kommunalbanken	600	456	607	519
Forretnings- og sparebanker	-53	-6	-14	-1
Andre finansinstitusjoner, ekskl. Kommunalbanken	-17	-281	-3	-88
Skipsfart	1 846	1 437	1 110	1 086
Oljevirksomhet i Nordsjøen	1 767	556	1 383	201
Andre private og offentlige foretak	1 018	1 381	916	1 311
C. Grunnbalansen (A+B)	576	-3 045	1 589	-1 927
D. Kortsiktige kapitaltransaksjoner ekskl. Norges Bank	-861	3 519	-1 042	3 843
Herav:				
Statsforvaltningen	-17	-18	-6	-18
Kommuner	-	-	-	-
Forretnings- og sparebanker	-724	727	-1 054	897
Andre finansinstitusjoner	18	-46	23	-53
Skipsfart	-39	328	-3	229
Oljevirksomhet i Nordsjøen	-116	916	204	698
Andre private og offentlige foretak	-909	-340	-572	-570
Andre kortsiktige kapitaltransaksjoner og statistiske feil	926	1 952	366	2 660
E. Endring i Norges Banks kortsiktige netto fordringer overfor utlandet (C+D)	-285	474	547	1 916
F. Korleksjon for poster som ikke inngår i netto gull- og valutabeholdningen	-	4	-	10
G. Endring i Norges Banks netto gull- og valutabeholdninger ikke forårsaket av transaksjoner	3	-11	15	-34
Endring i Norges Banks netto gull- og valutabeholdninger (E+F+G)	-282	467	562	1 892

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 3. Norges totale gull- og valutabeholdninger (Mill. kroner)

	30/4 1976	30/6 1976	30/9 1976	31/12 1976	31/3 1977	30/4 1977
Norges Banks netto gull- og valuta- beholdninger (a—b)	12 058	12 599	12 047	11 475	10 932	11 942
a) Offisielle gull- og valutareserver	12 212	12 721	12 177	11 582	11 078	12 088
Herav:						
Gull	235	235	235	235	248	248
Reserveposisjon i IMF	681	754	890	885	880	880
Lån til IMF	424	653	653	601	601	601
Spesielle trekkrettigheter i IMF	581	584	584	538	538	538
Bankinnskudd i utlandet og utenlandske verdipapirer	10 291	10 495	9 815	9 323	8 811	9 821
b) Utenlandske kroneinnskudd i Norges Bank	154	122	130	107	146	146
Herav:						
Banker	154	52	88	37	146	146
Andre innskytere	—	70	42	70	—	—
Forretnings- og sparebankers netto valutabeholdninger (a—b)	—1 039	—1 697	—1 621	—2 246	—3 258	—2 901
a) Bankinnskudd i utlandet	2 499	1 981	1 979	1 823	999	1 225
b) Kortsiktig gjeld i utlandet	3 538	3 678	3 600	4 069	4 257	4 126
Norges Banks og forretnings- og sparebankers netto gull- og valuta- beholdninger	11 019	10 902	10 426	9 229	7 674	9 041
Andre sektors netto valuta- beholdninger (a—b)	1 425	1 082	641	181	23	—6
a) Bankinnskudd i utlandet og utenlandske verdipapirer	4 596	4 395	4 294	4 351	3 844	3 813
Herav:						
Rederier	3 091	2 856	2 635	3 472	2 088	2 027
Forsikringsselskaper	715	739	782	959	832	833
Handels- og industriselskaper o.a.	790	800	877	1 865	924	953
b) Kortsiktige valutalån fra utlandet	3 171	3 313	3 653	4 170	3 821	3 819
Totale netto gull- og valutabeholdninger	12 444	11 984	11 067	9 410	7 697	9 035

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 4. Salgskurser for en del valutaer notert på Oslo Børs

	100	100	1	1	1	100	100	100	100	100	100	100	100	100
	Danske	Svenske	Pund	U.S.	Canadisk	Tyske	Schw.	Gylden	Boligiske	Franske	Franske	Franske	Franske	Franske
	kr.	kr.	sterling	dollar	dollar	mark	frcs.		frcs.	frcs.	frcs.	frcs.	frcs.	frcs.
Sentralkurs ¹⁾	87,9247					238,611		224,50	15,48					
1972														
Gjennomsnitt	95,0685	138,8190	16,4822	6,5943	6,6616	206,9772	172,9671	205,6454	15,0086	130,9345	130,9345	1,1326		
Høyest	97,25	140,50	17,42	6,7375	6,7775	209,85	176,45	210,65	15,28	132,65	132,65	1,144		
Lavest	93,45	137,25	15,32	6,51	6,575	204,35	169,85	203,00	14,855	128,65	128,65	1,122		
1973														
Gjennomsnitt	95,619	132,179	14,076	5,749	5,749	217,208	182,252	206,914	14,836	129,722	129,722	0,994		
Høyest	97,70	140,45	15,88	6,6525	6,69	229,50	190,95	220,35	15,20	132,60	132,60	1,145		
Lavest	91,05	123,60	13,03	5,1625	5,1725	203,90	173,55	200,70	13,96	122,00	122,00	0,900		
1974														
Gjennomsnitt	91,2076	124,9374	12,9440	5,5401	5,6637	214,1652	186,4446	206,2162	14,2536	115,5120	115,5120	0,8601		
Høyest	93,00	128,05	13,540	6,0875	6,1375	218,55	209,90	209,00	14,49	122,20	122,20	0,96		
Lavest	89,10	122,65	12,24	5,1725	5,2725	209,30	178,35	200,90	13,85	107,00	107,00	0,812		
1975														
Gjennomsnitt	91,4036	126,3002	11,5920	5,2469	5,1582	212,9871	202,9042	208,3742	14,2733	122,50	122,50	0,8107		
Høyest	92,95	128,05	12,25	5,7475	5,62	217,60	213,45	209,75	14,48	126,35	126,35	0,841		
Lavest	89,50	124,80	10,835	4,88	4,7425	209,45	193,75	202,75	14,055	116,45	116,45	0,783		
1976														
Gjennomsnitt	90,6726	125,7118	9,8785	5,4656	5,5441	217,3794	218,6738	207,1706	14,2087	114,7255	114,7255	0,6684		
Høyest	91,90	127,75	11,32	5,6125	5,7950	220,85	229,05	211,15	14,505	125,55	125,55	0,827		
Lavest	88,90	124,60	8,30	5,1725	5,0725	213,10	211,55	202,25	14,00	103,95	103,95	0,600		
1977														
Jan.-Juli														
Høyest	90,15	126,15	9,225	5,365	5,2925	232,00	219,85	216,75	14,97	109,40	109,40	0,617		
Lavest	87,50	119,60	8,785	5,16	4,9005	219,65	205,25	210,20	14,335	104,65	104,65	0,594		
Juli														
Høyest	88,90	121,75	9,19	5,3430	5,0475	232,00	219,85	216,75	14,97	109,40	109,40	0,608		
Lavest	88,35	120,85	8,96	5,1980	4,9005	228,35	216,95	215,30	14,785	108,20	108,20	0,594		
1977														
31. august	88,55	113,10	9,545	5,4760	5,0920	235,80	228,70	223,40	15,36	111,80	111,80	0,625		

1) Sentralkurs i norsk regning for valutaer som deltar i det europeiske valutamarbeid.
Kilde: Oslo Børs, Norges Bank.

Tabell 5a. Bankenes likviditet. Endringsanalyse¹⁾ (Mill. kroner)

Likviditetstilførsel+/inndragning—	1/1—31/7		Siste 3 mndr. pr. 31/7		Siste 12 mndr. pr. 31/7	
	1976	1977	1976	1977	1976	1977
1. Staten og andre offentlige konti	3 953	4 228	2 881	2 720	4 779	7 201
2. Publikums kassehold (oppgang —)	—404	—62	—610	—527	—1 760	—1 441
3. Nettosalg av valuta til Norges Bank	—2 175	—1 107	—204	—296	—3 830	—2 773
4. Sjekk-kreditter i Norges Bank	—109	—230	—198	—80	—104	15
5. Likviditetslån i Norges Bank	—142	2 104	—1 117	2 073	823	2 363
6. Norges Banks andre transaksjoner enn kreditt til banker og kjøp av valuta fra banker	—212	—470	145	—55	—269	—560
A. Primærlikvider (1+2+3+4+5+6)	911	4 463	897	3 835	—361	4 805
Herav:						
a) Kassebeholdning	109	149	12	137	109	77
b) Folio i Norges Bank	—188	386	—166	225	—913	406
c) Folio i Postgiro	92	—17	56	47	72	—17
d) Statskasseveksler	898	3 945	995	3 426	371	4 339
B. Pliktige primærlikvider ²⁾ (oppgang —)	—818	—3 064	—726	—2 052	—907	—4 348
C. Disponible primærlikvider (A+B)	93	1 399	171	1 783	—1 268	457
D. Likviditetslån i Norges Bank	—142	2 104	—1 117	2 073	823	2 363
E. Frie primærlikvider (C—D)	235	—705	1 288	—290	—2 091	—1 906
Beholdningstall pr. utgangen av juli						
Frie primærlikvider					—823	—2 736
I mill. kroner						
I prosent av forvaltningskapital					—1,7	—4,9

1) Tallene bygger hovedsakelig på Norges Banks regnskap. Blant annet på grunn av ulik periodisering i forhold til forretnings- og sparebankenes egne oppgaver kan det oppstå avvik fra Statistisk Sentralbyrås bankstatistikk.

2) For banker uten primærreservekrav i henhold til kredittloven antar en at egne krav utgjør 2% av forvaltningskapitalen i forretningsbanker og 1,5% i sparebanker. Kilde: Norges Bank.

Tabell 5b. Bankenes valutalikviditet. Endringsanalyse (Mill. kroner)

Likviditetstilførsel+/inndragning—	1/1—30/6		Siste 3 mndr. pr. 30/6		Siste 12 mndr. pr. 30/6	
	1976	1977	1976	1977	1976	1977
1. Gjeld etc. i utlandet	—27	323	239	—76	144	650
2. Tilførsel av valuta fra andre norske sektorer	—1 517	—451	146	1 824	—2 852	—2 115
3. Nettokjøp av valuta fra Norges Bank	1 760	—547	—251	—1 598	3 355	1 534
A. Innskudd i utenlandske banker (1+2+3)	216	—675	134	150	647	—833
B. Innskudd fra utenlandske banker	12	304	277	—156	169	485
C. Netto valutalikvider (A—B)	204	—979	—143	216	478	—1 318
Beholdningstall pr. utgangen av juni						
Netto valutalikvider					—521	—1 839
I mill. kroner						
I prosent av forvaltningskapital					—0,6	—1,8

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 6a. Forretningsbankenes utlån til publikum (Mill. kroner)

	1976			1977		
	Månedlig utlånsøkning	Kumulert utlånsøkning Faktiske tall	Sesong-korrigerede tall	Månedlig utlånsøkning	Kumulert utlånsøkning Faktiske tall	Sesong-korrigerede tall
Januar	-384	-384	201	-35	-35	654
Februar	1 004	620	597	994	959	936
Mars	997	1 617	1 058	1 313	2 272	1 625
April	586	2 203	1 458	628	2 900	2 037
Mai	515	2 718	1 935	601	3 501	2 594
Juni	494	3 212	2 299	810	4 311	3 248
Juli	-126	3 086	2 894	-446	3 865	3 647
August	413	3 499	3 309			
September	597	4 096	3 582			
Oktober	-231	3 865	3 775			
November	562	4 427	4 009			
Desember	-44	4 383	4 431			

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 6b. Sparebankenes utlån til publikum (mill. kroner)

	1976			1977		
	Månedlig utlånsøkning	Kumulert utlånsøkning Faktiske tall	Sesong-korrigerede tall	Månedlig utlånsøkning	Kumulert utlånsøkning Faktiske tall	Sesong-korrigerede tall
Januar	-6	-6	200	39	39	277
Februar	281	275	412	353	392	551
Mars	334	609	677	486	878	956
April	193	802	917	281	1 159	1 292
Mai	308	1 110	1 153	269	1 428	1 477
Juni	578	1 689	1 633	705	2 133	2 068
Juli	156	1 845	1 886	103	2 236	2 284
August	145	1 990	2 130			
September	440	2 430	2 545			
Oktober	236	2 665	2 858			
November	326	2 991	3 160			
Desember	532	3 523	3 509			

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 7. Forretningsbankenes balanse (Mill. kroner)

	31/3 1976	30/6 1976	30/9 1976	31/12 1976	31/3 1977	30/6 1977
Primærlikvider	698	673	2 133	1 503	2 592	1 818
Stats- og statsgaranterte ihendehaverobligasjoner	7 025	7 081	7 253	7 647	7 690	8 594
Andre norske ihendehaver- obligasjoner	3 208	3 466	3 592	3 628	3 844	3 906
Innskudd i forretnings- og sparebanker	1 277	1 366	1 079	1 306	1 063	953
Innskudd i utenlandske banker	1 827	1 925	1 913	1 793	940	1 114
Lån til utlandet	145	123	117	115	114	111
Utlån til publikum	30 270	31 859	32 749	33 036	35 309	37 348
Øvrige aktiva — en bloc- avskrivninger	2 516	2 871	2 832	2 745	2 910	3 343
Aktiva i alt	46 966	49 369	51 668	51 773	54 461	57 187
Innskudd fra publikum i norske kroner	31 256	33 688	33 132	36 075	37 078	39 878
Innskudd fra publikum i utenlandsk valuta	1 839	1 674	1 800	1 940	2 011	1 856
Innskudd fra forretningsbanker	1 459	1 513	1 491	1 664	1 208	1 438
Innskudd fra sparebanker	2 228	2 403	2 016	1 625	1 656	1 638
Lån i Norges Bank	1 188	1 000	2 473	1 165	1 266	1 142
Utenlandske innskudd og lån i utlandet	2 703	2 956	2 945	3 212	3 546	3 535
Annen gjeld	2 936	2 561	3 522	2 251	3 942	3 434
Øvrige passiva	3 357	3 574	4 289	3 841	3 754	4 266
Passiva i alt	46 966	49 369	51 668	51 773	54 461	57 187
Spesifikasjoner:						
Fordringer på utlandet	2 611	2 742	2 712	2 601	1 720	1 939
Gjeld til utlandet	2 838	3 117	3 128	3 424	3 801	3 785
Garantier	11 320	11 631	11 950	12 470	13 425	13 973

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 8a. Forretningsbanker. Utlån til publikum fordelt på sektorer (Mill. kroner)

	31/12 1975	31/3 1976	30/6 1976	30/9 1976	31/12 1976	31/3 1977
Utlån til:						
Kommuner	836	876	854	903	923	1 020
Næringslivet	18 000	19 143	20 079	20 496	20 438	21 958
Lønnstakere	9 466	9 772	10 392	10 885	11 314	11 977
Andre private sektorer	351	479	541	465	361	354
Utlån til publikum i alt	28 653	30 270	31 866	32 749	33 036	35 309

Tabell 8b. Forretningsbankenes utlån fordelt på næringer (Mill. kroner)

	31/12 1975	31/3 1976	30/6 1976	30/9 1976	31/12 1976
Utlån til:					
Jordbruk og skogbruk	346	334	362	365	349
Fiske og fangst	175	171	199	196	218
Bergverksdrift	174	209	194	215	248
Industri	6 085	6 517	6 652	6 686	6 252
Herav:					
Næringsmidler etc.	932	936	907	865	921
Trevarener	657	691	747	765	683
Treforedling	660	680	711	749	695
Kjemisk produksjon etc.	760	663	689	726	650
Metaller	453	574	614	694	651
Bygging av fartøyer	534	690	683	534	510
Verkstedproduksjon	1 110	1 289	1 192	1 267	1 156
Kraft- og vannforsyning	64	68	62	58	67
Bygg og anlegg	1 103	1 213	1 313	1 298	1 305
Engros-, agentur- og detaljhandel	5 466	5 836	6 186	6 553	6 775
Hotell- og restaurantdrift	323	352	380	407	412
Utenriks sjøfart	688	836	968	906	908
Transport, lagring, post- og telekommunikasjon	837	841	891	909	944
Finansiering, eiendomsdrift og tjenesteyting til næringslivet	1 963	1 958	2 014	2 039	2 067
Sosial og personlig tjenesteyting	776	809	857	864	892
Utlån til næringslivet i alt	18 000	19 144	20 078	20 496	20 438

Tabell 8c. Forretningsbanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter.
Bevilgete og disponerte lån (Mill. kroner)

	Bevilget		Disponerte lån		
	Kassekreditt	Byggelån	Kassekreditt	Byggelån	Nedbetalingslån
1975 — Desember	14 199	6 599	7 783	4 183	16 687
1976 — Juni	15 736	6 912	9 494	4 320	18 051
1976 — Desember	16 155	7 285	9 050	4 500	19 486
1977 — Juni	17 761	7 644	11 035	5 055	21 258
Endring i perioden					
1976 Januar/juni	1 537	313	1 711	137	1 364
1977 » »	1 606	359	1 985	555	1 772
1976 2. kvartal	868	224	692	5	898
1977 » »	805	183	772	278	989

Tabell 9. Forretningsbankenes likviditet¹⁾ (Mill. kroner)

Ved utgangen av måneden	Primær- likvider	Pliktige primær- likvi- der ²⁾	Lån i Norges Bank	Frie primærlikvider (1-2-3)		Netto innskudd i utenlandske banker	Netto innskudd i spare- banker
				I alt	I % av forv.kap.		
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1974 Desember	2 616	2 851	1 840	-2 075	-5,1	-885	-1 330
1975 Desember	987	905	1 033	-951	-2,1	-730	-1 578
1976 Mars	699	939	1 188	-1 429	-3,0	-389	-1 918
Juni	672	987	1 000	-1 315	-2,7	-561	-2 081
September	2 133	2 183	2 473	-2 523	-4,9	-460	-1 772
Desember	1 503	2 247	1 165	-1 909	-37	-879	-1 248
1977 Januar	2 869	2 734	226	-91	-0,2	-792	-1 385
Februar	1 551	2 781	1 486	-2 717	-5,1	-993	-964
Mars	2 592	2 770	1 266	-1 444	-2,6	-2 106	-1 419
April	1 405	2 868	1 077	-2 540	-4,5	-1 599	-1 212
Mai	3 488	3 413	3 315	-3 241	-5,5	-1 657	-1 254
Juni	1 818	3 554	1 142	-2 877	-4,8	-1 863	-1 230
Endring i perioden				(Prosentpoeng)			
1976 Januar/juni	-315	82	-33	-364	-0,6	169	-503
1977 » »	315	1 307	-23	-968	-1,1	-984	18
1976 2. kvartal	-27	48	-188	114	0,3	-172	-163
1977 » »	-774	784	-124	-1 433	-2,2	243	189

1) Tallene bygger på Statistisk Sentralbyrås bankstatistikk. På grunn av ulik periodisering kan det oppstå avvik i forhold til Norges Banks regnskap. Se note 1, tabell 5.

2) Se note 2, tabell 5.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 10. Sparebankenes balanse (Mill. kroner)

	31/3 1976	30/6 1976	30/9 1976	31/12 1976	31/3 1977	30/6 1977
Primærlikvider	473	544	962	1 265	1 706	2 064
Stats- og statsgaranterte ihendehaverobligasjoner	4 156	4 133	4 180	4 259	4 180	4 225
Andre norske ihendehaverobligasjoner	3 496	3 639	4 068	4 465	4 839	5 361
Innskudd i forretningsbanker	2 053	2 572	2 092	1 759	1 518	1 675
Innskudd i sparebanker	441	437	441	400	403	380
Utlån til publikum	23 416	24 495	25 237	26 330	27 208	28 463
Øvrige aktiva — en bloc avskrivninger	296	466	444	434	507	517
Aktiva i alt	34 331	36 286	37 424	38 912	40 359	42 685
Innskudd fra publikum	31 070	32 496	33 020	35 379	36 122	37 957
Innskudd fra forretnings- og sparebanker	753	744	702	725	708	747
Lån i Norges Bank	121	137	275	176	457	235
Øvrige passivaposter	2 387	2 909	3 427	2 632	3 072	3 746
Passiva i alt	34 331	36 286	37 424	38 912	40 359	42 685
Spesifikasjoner:						
Fordringer på utlandet	66	119	119	85	113	106
Gjeld til utlandet	142	152	143	155	149	151
Garantier	834	897	941	1 002	1 060	1 144

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 11a. Sparebanker. Utlån til publikum fordelt på sektorer (Mill. kroner)

	31/12 1975	31/3 1976	30/6 1976	30/9 1976	31/12 1976	31/3 1977
Utlån til:						
Kommuner	1 294	1 325	1 434	1 433	1 423	1 449
Næringslivet	8 749	9 068	9 748	10 091	9 905	10 310
Lønnstakere	12 274	12 606	12 823	13 251	14 587	15 042
Andre private sektorer	490	422	490	462	415	407
Utlån til publikum i alt	22 807	23 421	24 495	25 237	26 330	27 208

Tabell 11b. Sparebankenes utlån fordelt på næringer (Mill. kroner)

	31/12 1975	31/3 1976	30/6 1976	30/9 1976	31/12 1976
Utlån til:					
Jordbruk og skogbruk	1 578	1 625	1 720	1 748	1 801
Fiske og fangst	121	125	147	151	163
Bergverksdrift	57	54	57	57	53
Industri	1 500	1 481	1 573	1 551	1 480
Herav:					
Næringsmidler etc.	322	333	371	360	344
Trevarer	286	274	287	274	275
Treforedling	30	28	27	28	28
Kjemisk produksjon etc.	72	75	91	98	85
Metaller	26	34	27	28	26
Bygging av fartøyer	133	117	130	126	117
Verkstedproduksjon	252	255	258	268	263
Kraft- og vannforsyning	167	172	197	197	196
Bygg og anlegg	840	975	989	1 089	1 004
Engros-, agentur- og detaljhandel	1 788	1 898	2 066	2 089	2 067
Hotell- og restaurantdrift	372	352	342	343	391
Utenriks sjofart	19	18	22	19	16
Transport, lagring, post- og telekommunikasjon	484	528	555	562	568
Finansiering, eiendomsdrift og tjenesteyting til næringslivet	1 081	1 095	1 278	1 459	1 320
Sosial og personlig tjenesteyting	742	745	802	826	846
Utlån til næringslivet i alt	8 749	9 068	9 748	10 091	9 905

Tabell 11c. Sparebanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter.
Bevilgete og disponerte lån (Mill. kroner)

	Bevilget		Disponerte lån		
	Kassekreditt	Byggelån	Kassekreditt	Byggelån	Nedbetalingslån
1975 — Desember	3 333	5 265	1 907	3 655	17 245
1976 — Juni	3 744	5 320	2 279	3 686	18 530
1976 — Desember	3 832	6 024	2 129	3 954	20 247
1977 — Juni	4 328	6 079	2 618	4 181	21 664
Endring i perioden					
1976 Januar/Juni	411	55	372	31	1 285
1977 » »	496	55	489	227	1 417
1976 2. kvartal	238	236	242	92	745
1977 » »	262	101	298	24	933

Tabell 12. Sparebankenes likviditet¹⁾ (Mill. kroner)

Ved utgangen av måneden	Primær- likvider (1)	Pliktige primær- likvi- der ²⁾ (2)	Lån i Norges Bank (3)	Frie primærlikvider (1-2-3)		Netto innskudd i utenlandske banker (6)	Netto innskudd i forretn.- banker (7)
				I alt (4)	I % av forv.kap. (5)		
1974 Desember	467	448	54	-35	0,0	9	1 686
1975 Desember	493	505	134	-146	-0,4	5	1 987
1976 Mars	473	515	121	-163	-0,4	10	1 755
Juni	543	544	137	-138	-0,2	41	2 299
September	962	875	275	-188	-0,3	57	1 840
Desember	1 265	1 264	176	-175	-0,4	19	1 459
1977 Januar	1 682	1 621	295	-234	-0,6	13	1 455
Februar	1 652	1 639	187	-174	-0,4	15	1 104
Mars	1 706	1 659	457	-410	-1,0	50	1 236
April	1 638	1 681	303	-346	-0,8	14	1 253
Mai	2 068	2 072	775	-779	-1,9	64	1 128
Juni	2 064	2 097	235	-268	-0,6	23	1 345
Endring i perioden					(Prosentpoeng)		
1976 Januar/juni	50	39	3	8	0,2	36	312
1977 » »	799	833	59	-93	-0,2	4	-114
1976 2. kvartal	70	29	16	25	0,2	31	544
1977 2. »	358	438	-222	142	0,4	-27	109

1) Se note 1, tabell 9.

2) Se note 2, tabell 5.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 13. Balanse for private finansieringsselskaper (Mill. kroner)

	Balanse pr. 31/3 1977	Endringer				Siste 12 mndr. pr. 31/3-77
		1. kvartal		1.- kvartal		
		1976	1977	1976	1977	
Bankinnskudd	135	-15	-48			26
Utlån til publikum ¹⁾	3 178	26	82			400
Utlån til andre sektorer	733	-100	54			130
Andre aktiva	1 069	-323	-23			-465
Aktiva i alt²⁾	5 008	-420	52			75
Lån i norske finansinstitusjoner	595	44	-4			-638
Andre innenlandske lån	2 688	-172	-256			521
Lån i utlandet	138	48	-17			-134
Kapital, fond m.v.	647	-27	19			200
Andre passiva	940	-313	310			126
Passiva i alt	5 008	-420	52			75

1) For avskrivning. 2) Etter avskrivning.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 14. Balanseutdrag for livsforsikringselskaper (Mill. kroner)

	Balanse pr. 31/3 1977	Endringer				Siste 12 mndr. pr. 31/3-77
		1. kvartal		1.- kvartal		
		1976	1977	1976	1977	
Aktiva:						
Kassebeholdning og bankinnskudd	395	152	128			-15
Statsobligasjoner	1 705	14	-43			-62
Statsgaranterte obligasjoner	192	50	35			55
Andre norske ihendehaverobligasjoner	6 368	215	286			905
Utlån til publikum	10 634	300	293			1 062
Utlån til andre sektorer	435	32	39			172
Andre spesifiserte aktiva	1 271	38	36			80
Balanseutdrag i alt	21 000	801	774			2 197

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 15. Balanseutdrag for skadeforsikringsselskaper (Mill. kroner)

	Balanse pr. 31/3 1977	Endringer				
		1. kvartal		1. kvartal		Siste 12 mndr. pr. 31/3-77
		1976	1977	1976	1977	
Kassebeholdning og bankinnskudd	1 452	-178	89		375	
Stats- og statsgaranterte obligasjoner	2	0	1		0	
Andre norske ihendehaverobligasjoner	127	20	1		11	
Utlån til publikum	2 551	-27	111		398	
Utlån til andre sektorer	479	-36	15		123	
Andre spesifiserte aktiva	1 810	23	25		165	
Aktiva i alt	6 421	-198	242		1 072	

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 16. Balanse for statsbanker¹⁾ (Mill. kroner)

	31/3-76	30/6-76	31/12-76	31/3-77	30/6-77
Kassebeholdning og bankinnskudd	694	629	884	864	1 265
Utlån i alt	39 440	41 140	45 434	47 178	51 095
Herav:					
Til publikum	38 750	40 411	44 381	46 225	48 542
Andre fordringer på statskassen	856	1 056	1 056	1 456	1 606
Andre aktiva	602	1 621	1 942	902	2 154
Aktiva i alt	41 592	44 446	49 316	50 400	56 120
Ihendehaverobligasjonslån					
Herav:					
I norske kroner	4 059	4 343	5 229	5 415	6 106
I utenlandsk valuta	1 447	1 815	2 240	2 438	4 210
Lån fra statskassen	32 519	33 853	36 672	38 097 ²⁾	40 007 ²⁾
Andre lån	412	425	412	..	..
Aksjekapital, fond m.v.	2 337	2 526	2 655	3 045	3 191
Andre passiva	818	1 484	2 108	1 405	2 606
Passiva i alt	41 592	44 446	49 316	50 400	56 120

1) Eksklusive Postgiro og Postsparebanken.

2) Inklusive "Andre lån".

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Merk: Statistikken er lagt om fra og med januar 1976.

Tabell 17. Balanse for kredittforeninger o.l. (Mill. kroner)

	Balanse pr. 31/3 1977	Endringer		
		1. kvartal		Siste 12 mndr. pr. 31/12-77
		1976	1977	
Kassebeholdning og bankinnskudd	1 672	282	198	-16
Utlån i alt ¹⁾	15 808	777	817	3 758
Herav fra institusjoner som finansierer:				
a) Realkreditt	5 560	231	142	883
b) Skip	5 839	388	221	1 505
Andre aktiva	297	0	71	34
Aktiva i alt²⁾	17 507	1 059	990	3 680
Ihendehaverobligasjonslån	16 139	1 144	1 051	3 362
Annen gjeld	221	-175	41	74
Kapital, fond m.v.	1 147	90	-102	244
Passiva i alt	17 507	1 059	990	3 680

1) Før avskrivning. 2) Etter avskrivning.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 18. Nettoemisjoner av norske ihendehaverobligasjoner fordelt på långivere (Mill. kroner)

	Beholdning av norske ihende- haver- obligasj. pr. 31/3 1977	Endringer		
		1. kvartal		Siste 12 mndr. pr. 31/3-77
		1976	1977	
Folketrygdfondet	11 544	215	-71	1 099
Postsparebanken og postgiro	4 642	-46	66	0
Livsforsikringselskaper	8 265	279	278	898
Forretningsbanker	11 534	598	259	1 301
Sparebanker	9 019	253	295	1 367
Norges Bank	2 128	-46	-21	-44
Andre	4 708	186	85	-56
I alt¹⁾	51 840	1 439	891	4 565

1) Her satt lik den samlede ihendehaverobligasjonsgjeld i norske kroner.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 19. Kreditt-tilførsel til private og kommuner (Mill. kroner)

	1. kvartal		Budsjett-tall for 1977 fra nasjonalbudsj. for 1977	Budsjett-tall for 1977 fra det reviderte nasjonalbudsj. for 1977
	1976	1977		
Forretningsbanker	1 617	2 273	3 200	3 600
Sparebanker	609	878	2 800	2 900
Private finansieringsselskaper	26	82	300	300
Forsikring	372	404	1 050	1 450
Herav:				
Livsforsikring m.v.	300	293	800	1 200
Skadeforsikring	72	111	250	250
Statsbanker m.v. ¹⁾	1 649	1 954	10 100	9 200
Kredittforeninger o.l.	780	690	3 000	4 100
Obligasjonsmarkedet	317	169		
spesifisert kreditt-tilførsel fra innenlandske kilder	5 370	6 450	20 450	21 550
Direkte kapitalinngang fra utlandet	2 090	3 816	5 650	10 600
Herav:				
Rederier	1 221	1 385	3 600	4 800
Regulert kapitalinngang til andre private og kommuner	— 117	821	700	—100
Kapitalinngang hovedsakelig til oljevirkksomhet	782	1 378	600	4 700
Andre kortsiktige kapitaltransaksjoner og statistiske feil	204	232	750	1 200
Samlet spesifisert kreditt-tilførsel	7 460	10 266	26 100	32 150

1) Inklusive Postgiro, Postsparebanken og Norges Bank.

Tabell 20a. Endringer i publikums likviditet (Mill. kroner)

Likviditetstilførsel (+) Inndragning (—)	April/juni		Jan./juni		Siste 12 mndr. pr. 30/6	
	1976	1977	1976	1977	1976	1977
A. Sentralmyndighetenes inntektsoverskudd m.v. ¹⁾ (—)	653	—1 244	—2 488	—1 444	—3 978	—604
B. Sentralmyndighetenes låne-transaksjoner ²⁾	2 839	3 284	6 008	5 847	10 391	11 010
Herav:						
Statsbankenes utlånsøkning	1 679	2 291	3 264	4 135	6 110	8 087
C. Forretnings- og sparebankenes kreditt-tilførsel ³⁾ (+) og inntektsoverskudd (—)	2 603	3 187	4 498	5 553	11 429	12 379
Herav:						
Forretningsbankenes utlånsøkning	1 595	2 039	3 212	4 312	4 848	5 483
Sparebankenes utlånsøkning	1 079	1 256	1 688	2 134	3 172	3 969
D. Økning i skattefrie fonds-avsetninger og banksparing med skattefradrag (—)	—7	18	—36	—23	—431	—396
E. Publikums netto valutasalg til bankene	—84	109	—1 897	—2 400	—3 634	—5 334
F. Uspesifisert tilførsel inkl. statistiske feil	—505	—1 875	304	—592	—307	—1 365
G. Endring i publikums likviditet i alt (A+...+F)	5 499	3 479	6 389	6 941	13 470	15 690
Herav:						
Sedler og mynt	984	735	473	263	1 690	1 655
Innskudd på anfordring	2 376	478	2 538	2 997	3 037	3 365
Ubenyttede kassekreditter og byggelån	536	—19	65	—738	2 246	992
Tidsinnskudd ekskl. banksparing med skattefradrag	1 603	2 285	3 313	4 419	6 497	9 678
H. Endring i publikums likviditet i prosent av likviditetsmassen	6,1	3,2	7,2	6,7	16,5	16,5

Merk: Publikum er i prinsippet definert som andre innenlandske sektorer enn staten, sosiale trygder og banker.

1) Omfatter den del av statens overskudd for lånetransaksjoner og statsbankenes inntektsoverskudd som gir innenlandsk likviditetsvirkning, trygdeforvaltningens inntektsoverskudd samt økning i inntekt på skattekonti i banker og Postgiro. Fra anslaget over statens inntektsoverskudd har en, for å komme fram til den innenlandske likviditetsvirkning, korrigert for statens netto renter og stonader til utlandet. Trygdeforvaltningens inntektsoverskudd er antatt å svare tilnærmet til fondsopplegg i folketrygden (inkl. ufordelte renteinntekter) og økning i Rikstrygdeverkets plasseringer i form av kontolån til

statskassen og innskudd på Postgiro. Økning i Folketrygd-fondet som følge av innlemming av andre trygder er holdt utenfor.

2) Omfatter publikums nettokjøp av stats- og statsbank-obligasjoner (—), Folketrygd-fondets nettokjøp av §15-obligasjoner (+), statsbankenes utlånsøkning (+), statens spesifiserte utlånsøkning og aksjekjøp (+) og kreditt-tilførsel fra Norges Bank, Postgiro og Postsparebanken (+).

3) Omfatter bankenes nettokjøp av § 15-obligasjoner, økning i utlån og økning i ubenyttede kassekreditter og byggelån.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, Norges Bank samt diverse spesialoppgaver.

Tabell 20b. Sammensetningen av publikums likviditet³⁾ (Mill. kroner)

Beholdningstall ved utgangen av perioden	Sedler og mynt	Innskudd på anfordring ¹⁾	Ubenyttede kassekreditter og byggelån	Sum	Tidsinnskudd ²⁾	Publikums likviditet i alt	Endring siste 12 mndr. i publikums likviditet i alt	
							Belop	%
1975 Desember	12 392	16 264	11 868	40 524	48 210	88 734		
1976 Januar	12 178	17 720	12 571	42 469	49 132	91 601		
Februar	12 090	16 995	11 976	41 056	49 808	90 869		
Mars	11 881	16 426	11 397	39 704	49 920	89 624		
April	12 193	17 203	11 447	40 843	50 977	91 820		
Mai	12 483	16 302	11 444	40 229	50 952	91 181		
Juni	12 865	18 802	11 933	43 600	51 523	95 123		
Juli	12 883	18 383	12 523	43 789	52 593	96 382		
August	12 587	18 263	12 605	43 455	53 432	96 887		
September	13 271	18 059	12 688	44 018	52 688	96 706		
Oktober	13 819	19 310	13 472	46 601	53 911	100 512		
November	13 466	18 500	13 499	45 465	53 338	98 803		
Desember	14 257	19 170	13 663	47 090	56 782	103 872	15 138	17,1
1977 Januar	13 848	20 901	13 857	48 606	57 719	106 325	14 724	16,1
Februar	13 756	19 720	13 513	46 989	59 040	106 029	15 160	16,7
Mars	13 785	21 689	12 944	48 418	58 916	107 334	17 710	19,8
April	13 824	20 418	12 816	47 058	60 259	107 317	15 497	16,9
Mai	13 808	19 642	13 070	46 520	59 860	106 380	15 199	16,7
Juni	14 520	22 167	12 925	49 612	61 201	110 813	15 690	16,5

1) Eksklusive kommunekasserernes skattekonti, statens konti for merverdiavgift og Rikstrygdeverkets konto.

2) Eksklusive banksporing med skattefradrag og Folkestrygdfondets innskudd på termin.

3) Fra og med januar 1977 er Postgiros oppgaver til Statistisk Sentralbyrå tilpasset sektorinndelingen i den nye bankstatistikken ("ny bankstatistikk"). Dette gir oss muligheter for bedre anslag på publikums innskudd i Postgiro, som inngår i innskudd på anfordring i tabell 20b.

De nye oppgavene tyder på at våre tidligere beholdningstall har ligget for høyt.

Overgang til nye tall vil derfor innebære et skift nedover i tallrekken.

Den nye bankstatistikken for forretnings- og sparebankene gir mulighet for å splitte opp innskudd i utenlandsk valuta på anfordringsinnskudd og tidsinnskudd. Tidligere har en regnet innskudd i utenlandsk valuta som tidsinnskudd.

Beholdningstallene i tabell 20b er korrigert tilbake til desember 1975 og er ikke sammenlignbare med tall for tidligere måneder.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, Norges Bank samt diverse spesialoppgaver.

Tabell 21. Forretningsbanker. Rente- og provisjonssatser på nye utlån i norske kroner (Prosent p.a.)

	Utlån mot										Andre utlån				Utlån i alt	
	Veksler		Utlån mot avbet.kontr.		Kassekreditter		Bygglån		Under 1 år		Over 1 år		Rente	Provisjon		
	Rente	Provisjon	Rente	Provisjon	Rente	Provisjon	Rente	Provisjon	Rente	Provisjon	Rente	Provisjon				
2. kvartal 1976																
Lavest	7,9	0,9	9,5	0,4	6,9	1,0	7,3	1,2	7,6	0,0	7,1	0,0	7,4	0,4		
Høyest	9,4	1,6	10,4	1,6	7,5	1,4	8,0	1,4	10,0	1,4	10,1	1,3	9,5	1,6		
3. kvartal 1976																
Lavest	8,0	1,0	9,7	0,4	6,9	1,0	7,3	1,2	7,7	0,0	7,1	0,0	7,4	0,4		
Høyest	9,5	1,6	10,4	1,6	7,6	1,4	8,0	1,4	10,1	1,5	10,1	1,3	9,5	1,6		
4. kvartal 1976																
Lavest	8,1	1,0	9,9	0,4	6,7	0,9	7,3	1,2	7,7	0,0	7,1	0,0	7,5	0,4		
Høyest	9,5	1,9	10,8	1,9	7,6	1,4	8,1	1,8	10,4	1,6	10,3	1,2	9,7	1,8		
1. kvartal 1977																
Lavest	8,1	1,0	9,9	0,5	6,7	0,9	7,4	1,2	7,7	0,0	7,1	0,0	7,5	0,4		
Høyest	9,6	1,9	10,8	1,9	7,6	1,4	8,1	1,9	10,4	1,6	10,3	1,2	9,7	1,8		
2. kvartal 1977																
Lavest	8,1	1,0	9,9	0,5	6,7	0,9	7,4	1,2	7,7	0,0	7,1	0,0	7,5	0,4		
Høyest	9,6	1,9	10,8	1,9	7,6	1,4	8,1	1,9	10,4	1,6	10,8	1,5	10,0	1,8		
Engangsprovisjon: (Prosent av lånebeløp)																
2. kvartal 1976																
Lavest	0,1		0,1		0,0		0,0		0,0		0,2		0,3			
Høyest	0,3		0,7		0,0		0,6		0,6		0,4		0,5			
2. kvartal 1977																
Lavest	0,2		0,2		0,2		0,2		0,2		0,1		0,2			
Høyest	0,9		1,6		0,7		0,7		0,7		0,6		0,8			

Tabell 22. Sparebanker. Rente- og provisjonssetser på nye utlån i norske kroner (Prosent p.a.)

	Veksler		Utlån mot avbet.kontr.		Kassakreditter		Byggelån		Andre utlån				Utlån i alt	
	Rente	Provisjon	Rente	Provisjon	Rente	Provisjon	Rente	Provisjon	Under 1 år		Over 1 år		Rente	Provisjon
									Rente	Provisjon	Rente	Provisjon	Rente	Provisjon
2. kvartal 1976														
Lavest	8,7	0,5	9,3	0,3	7,0	0,9	7,2	1,1	7,7	0,0	7,0	0,0	7,1	0,3
Høyest	9,3	1,1	9,9	1,3	7,7	1,4	7,4	1,3	9,6	0,7	9,5	1,0	9,0	1,2
3. kvartal 1976														
Lavest	8,7	0,5	9,4	0,3	7,0	0,9	7,2	1,1	7,7	0,0	7,1	0,0	7,1	0,3
Høyest	9,3	1,1	9,9	1,3	7,7	1,4	7,4	1,3	9,6	0,9	9,5	1,1	9,0	1,3
4. kvartal 1976														
Lavest	8,7	0,6	9,4	0,3	7,0	1,0	7,2	1,2	7,7	0,0	7,2	0,0	7,2	0,3
Høyest	9,3	1,1	10,0	1,3	7,7	1,4	7,4	1,4	9,7	0,9	9,6	1,1	9,1	1,3
1. kvartal 1977														
Lavest	8,7	0,6	9,4	0,3	7,0	1,0	7,2	1,2	7,7	0,0	7,2	0,0	7,2	0,3
Høyest	9,3	1,1	10,1	1,3	7,7	1,5	7,4	1,4	9,7	0,9	9,7	1,1	9,2	1,4
2. kvartal 1977														
Lavest	8,7	0,6	9,4	0,4	7,0	1,0	7,2	1,2	7,7	0,0	7,2	0,0	7,2	0,3
Høyest	9,4	1,1	10,1	1,3	7,7	1,5	7,4	1,4	9,8	0,9	9,8	1,1	9,2	1,4
Engangsprovisjon: (Prosent av lånebeløp)														
2. kvartal 1976														
Lavest		0,1		0,2		0,0		0,0		0,1		0,2		0,1
Høyest		0,5		0,9		0,5		0,5		0,5		0,5		0,5
2. kvartal 1977														
Lavest		0,1		0,2		0,0		0,0		0,1		0,1		0,1
Høyest		0,6		1,0		0,5		0,5		0,5		0,7		0,6

Norges Bank Oslo

	<i>Postadresse</i>	<i>Telefon</i>	<i>Telex</i>
Hovedsetet	Postboks 336 Sentrum, Oslo 1	(02) 41 21 20	11369 nbank n
Valutaavdelingen	Postboks 735 Sentrum, Oslo 1	(02) 41 01 50	11375 nbfdp n

Norges Banks seddel- og myntproduksjon

Norges Banks Seddeltrykkeri	Nedre Slottsgt. 1 b, Oslo 1	(02) 42 70 80	
Den Kongelige Mynt	Postboks 53, 3601 Kongsberg	(034) 31486	17211 mynt n

Norges Banks avdelinger

Arendal	Postboks 23, 4801 Arendal	(041) 21555	19760 nba n
Bergen	Postboks 699, 5001 Bergen	(05) 21 37 20	42155 nbber n
Bodø	Postboks 327, 8001 Bodø	(081) 21060	64353 nbbo n
Drammen	Postboks 86, 3001 Drammen	(02) 83 74 91	19790 nbd n
Fredrikstad	Postboks 158, 1601 Fredrikstad	(032) 16575	19820 nbfd n
Gjøvik	Postboks 12, 2801 Gjøvik	(061) 75100	19830 nbgk n
Halden	Postboks 97, 1751 Halden	(031) 84564	19840 nbhdn n
Hamar	Postboks 115, 2301 Hamar	(065) 23018	19860 nbhm n
Hammerfest	Postboks 55, 9601 Hammerfest	(084) 11344	64354 nbhf n
Haugesund	Postboks 233, 5501 Haugesund	(047) 28500	42893 nbhd n
Kristiansand S.	Postboks 204, 4601 Kristiansand S.	(042) 23070	19880 nbch n
Kristiansund N.	Postboks 80, 6501 Kristiansund N.	(073) 72911	55261 nbcs n
Larvik	Postboks 140, 3251 Larvik	(034) 81300	19890 nbl n
Lillehammer	Postboks 208, 2601 Lillehammer	(062) 54060	11834 nbllil n
Skien	Postboks 87, 3701 Skien	(035) 27540	18107 nbsk n
Stavanger	Postboks 18, 4001 Stavanger	(045) 20000	33047 nbsta n
Tromsø	Postboks 475, 9001 Tromsø	(083) 81624	64141 nbtrm n
Trondheim	Postboks 564, 7001 Trondheim	(075) 28060	55056 nbtrh n
Vardø	Postboks 68, 9951 Vardø	(085) 87621	64355 nbvar n
Ålesund	Postboks 380, 6001 Ålesund	(071) 21710	42894 nbaal n

